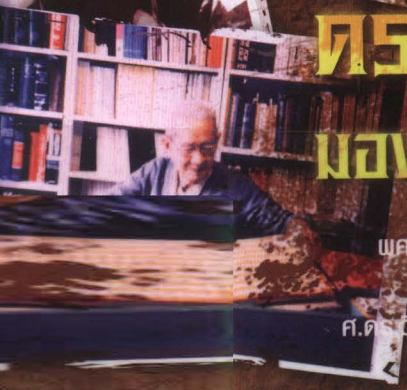

สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ
"มุ่งเน้นเพื่อประเทศไทยที่ดีกว่า"

การอภิวัฒน์ประเทศไทย กับแนวคิด ดร.ปรีดี พนมยงค์ มองผ่านหลัก 6 ประการ

รวบรวมจากแนวคิด 6 นักวิชาการ :

พศ.ดร.ปรีชา สุวรรณทัต	ศ.ดร.वासुक พงษ์ไพจิตร
ศ.ดร.วิเชียร วัฒนคุณ	ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์
ศ.ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์	และ ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจ

จากการสัมมนาในหัวข้อ
"การอภิวัฒน์ประเทศไทยกับแนวคิด ดร.ปรีดี พนมยงค์
มองผ่านหลัก 6 ประการ" ภายใต้โครงการปฏิรูปประเทศไทย
โดยสำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ และ สถาบันปรีดี พนมยงค์

การอภิวัฒน์ประเทศไทยกับแนวคิดดร.ปรีดี พนมยงค์ มองผ่านหลัก 6 ประการ

เรียบเรียงโดย พันธุ์อาจ ชัยรัตน์
ลลนา โจนไพบูลย์
ไชยทัศน์ อาทรรธรรมคุณ
สุदारัตน์ โจนพงศ์เกษม
ภาคภูมิ โชคทวีพาณิชย์

เจ้าของ สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ ทำเนียบรัฐบาล

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2549 จำนวนพิมพ์ 1,500 เล่ม

ISBN 974-261-114-9

สงวนลิขสิทธิ์ พศ. 2549 ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พศ. 2537

โดย สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ ทำเนียบรัฐบาล

ไม่อนุญาตให้คัดลอก ทำซ้ำ และดัดแปลง ส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือฉบับนี้

นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์เท่านั้น

สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ

ตึกปณ. 14 ปณ.ทำเนียบรัฐบาล

เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์ 0-2356-0760-3

โทรสาร 0-2280-9000 ต่อ 559

e-mail info@thailandreform.org

www.thailandreform.org

รวบรวมแนวคิดของ 6 นักวิชาการชั้นนำ

พศ.ดร.ปรีชา สุวรรณทัต

ศ.ดร.वासुक พงษ์ไพจิตร

ศ.ดร.วิเชียร วัฒนคุณ

ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์

ศ.ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

และ ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจ

ผ่านมุมมองในงานสัมมนาสาธารณะหัวข้อ

การอภิวัฒน์ประเทศไทย

กับแนวคิด

ดร.ปรีดี พนมยงค์

มองผ่านหลัก 6 ประการ

วันพฤหัสบดีที่ 25 พฤษภาคม 2549

ณ สถาบันปรีดี พนมยงค์

จัดโดยสำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ

และสถาบันปรีดี พนมยงค์

PRIDI-PHOONSUK

ปรีดี - พูนสุข พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เมื่อทำทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike BY NC SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

คำนำ

โครงการปฏิรูปประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ต้องการผลักดันเพื่ออนาคตของประเทศไทยที่ดีกว่า โครงการนี้ครอบคลุมทั้งกิจกรรมสัมมนาทางวิชาการ การสำรวจความคิดเห็นประชาชนในเชิงลึกเพื่อให้ทราบความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนกลุ่มต่างๆ การศึกษาวิจัยเพื่อเสนอทางเลือกทางนโยบายสาธารณะเพื่อการปฏิรูปประเทศ การรณรงค์เคลื่อนไหวและสร้างเครือข่ายเพื่อผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยทางโครงการปฏิรูปประเทศไทยได้จัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการครั้งแรกในวันที่ 25 พฤษภาคม 2549 การสัมมนาทางวิชาการครั้งนี้เป็นการนำความคิดของท่านรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์มาเป็นแนวทางวิเคราะห์เพื่อผลักดันประเด็นปฏิรูปต่างๆให้เหมาะสมกับยุคสมัย การที่นำความคิดของท่านปรีดีมาเป็นจุดเริ่มต้นเพราะถือว่าท่านเป็นผู้นำทางการเมือง ในยุคใหม่ที่มีบทบาทในการปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆมาก

ผมและคณะได้เคลื่อนไหวผลักดันให้เกิดโครงการปฏิรูปประเทศไทยขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกให้กับประชาชนที่ไม่พอใจต่อสภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคมในปัจจุบันและเบียดเบียนกับความขัดแย้งยืดเยื้อทางการเมือง และไม่ต้องการเข้าร่วมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งขัดแย้งกันอยู่เวลานี้ โครงการปฏิรูปประเทศไทยยังมีความมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมเพื่อประเทศไทยที่ดีกว่า และเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ดีขึ้น นอกจากนี้ก็ต้องการศึกษาวิจัย เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วม รวบรวมความคิดเห็นเพื่อให้เกิดมีทางเลือกในเชิงนโยบายเพื่อการปฏิรูป

ปัญหาทางการเมืองจะได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นหากทุกฝ่ายละวางจากผลประโยชน์ของตัวเอง และเลิกเล่นเกมทางการเมืองเพื่อหวังเอาชนะทางการเมือง หากทุกคนคิดถึงผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลักและห่วงใยผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน ถ้าต่อสู้เอาชนะกันโดยความรุนแรงและเล่ห์กลต่างๆ ประเทศชาติจะเสียหาย และจะไม่มีใครได้ชัยชนะอย่างแท้จริง เพราะชัยชนะที่แท้จริงต้องยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมเท่านั้น ประชาธิปไตยที่แท้จริงต้องทำให้หลักการสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพเกิดขึ้น ทำให้ความ

ขัดแย้งปะทะกันอย่างสันติและสามารถปรับตัวได้ตามสภาวะใหม่ๆ โดยสามารถดำรงความหลากหลาย

หลังจากใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนมาร่วม 9 ปี ก็ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองขึ้น มีการเรียกร้องผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมืองวันนี้เกิดขึ้นจากจุดอ่อนของรัฐธรรมนูญฉบับนี้จริงหรือไม่ เป็นสิ่งที่ต้องพินิจพิเคราะห์กันให้ดี

ถึงแม้จะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญก็ยังไม่สามารถมั่นใจได้ว่าการเมืองไทยจะดีขึ้น เพราะปัญหาไม่ได้อยู่ที่รัฐธรรมนูญ การปฏิรูปให้การเมืองไทยเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงและเกิดประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ต้องทำมากกว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญ การปฏิรูปการเมืองต้องทำให้องค์กรอิสระต่างๆ เป็นองค์กรของประชาชนอย่างแท้จริง ทำให้การซื้อเสียงขายสิทธิและการทุจริตคอร์รัปชันลดน้อยลงในระบบการเมืองไทยจนไม่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมือง นอกจากนี้ควรทำให้เกิดบรรทัดฐานที่ถูกต้องทางการเมืองด้วย การพิจารณาความผิดของพรรคการเมืองใหญ่สองพรรคในการเลือกตั้งที่ผ่านมา หากพบว่ามีความผิดจริงทั้งสองพรรคใหญ่และเป็นความผิดถึงขั้นยุบพรรคก็ต้องดำเนินการตามกฎหมายประกาศให้มีการยุบทั้งสองพรรคการเมืองใหญ่ เพื่อเปิดทางให้กับการปฏิรูปทางการเมืองอย่างจริงจัง

ต้องทำการปฏิรูปอย่างรอบด้าน อันหมายถึง การผลักดันให้มีการปฏิรูปทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ค่านิยมและวัฒนธรรมไปพร้อมกัน และแน่นอนว่าต้องทำอย่างจริงจังเท่านั้นจึงบรรลุผลสำเร็จ

รัฐบาลต้องสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันมากกว่าการผูกขาด พร้อมทั้งผลักดันให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์เป้าหมายมากกว่าการยึดติดกับกรอบระเบียบจนเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน

เราไม่อาจมีประชาธิปไตยอย่างแท้จริงได้หากเราไม่มีประชาธิปไตยและความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม โครงการปฏิรูปประเทศจึงมุ่งมั่นประสานงานไปยังเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันกระแสให้เกิดการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและค่านิยม

ปัญหาการขาดแคลนปัจจัยการผลิต ปัญหาความเสื่อมทรุดของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม หรือ ปัญหาความยากจนในหลายพื้นที่ของประเทศ ล้วนเป็นปัญหาสำคัญที่เราต้องเผชิญหน้าไม่ย่อหย่อนไปกว่าปัญหาทางการเมือง

การมีสำนักทางศีลธรรมจริยธรรมที่มั่นคง มีความห่วงใยต่อโลกภายนอกน้อย บุคคลเช่นนี้ย่อมมีกลไกทางจิตในการทำให้เกิดความสุขทางใจ แม้จะดำรงอยู่อย่างแปลกแยกจากสังคมก็ตาม หรือแม้กระทั่งจะมีชีวิตอัตคัดขัดสนในทางโลกอย่างไรก็ตาม

เขาจึงอยู่อย่างขบถเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อคนส่วนใหญ่ได้

การขบถนี้ต้องทำเป็นขบวนการ เพราะหากไม่ทำเป็นขบวนการ ความมุ่งมั่นในการต่อสู้เพื่อสิ่งที่ตั้งงามจะจบลงพร้อมผู้นำ แม้เขาคนนั้นจะเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ ที่ส่งผลสะท้อนต่อรากฐานของระบบอันฉ้อฉลของสังคมอย่างลึกซึ้งก็ตาม

นักปฏิรูปที่แท้จริงย่อมไม่แสวงหาวิธีการเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยยุทธวิธีของนักฉวยโอกาส ระยะเวลาและกลไกทางสังคมที่รู้เท่าทันจะเป็นตัวคัดกรองระหว่าง ของจริง กับ ของเทียม (นักฉวยโอกาส)

ความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นอย่างซำๆ โดยกิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่องย่อมสร้างสัมพันธอันแน่นแฟ้นระหว่างขบวนการปฏิรูปสังคมกับมวลชนอันไพศาล

การเป็นขบถของเจ้าชายสิทธิตตต่อสังคมแบ่งชั้นวรรณะของอินเดียตลอดจนถึง การเป็นขบถต่อจักรวรรดินิยมอังกฤษของมหาตมะ คานธี การขบถเพื่อการปฏิรูปสังคมจะอ่อนล้าลงหากไม่มีการสืบทอดอุดมการณ์

ผู้ที่สืบทอดหลักธรรมะของพระพุทธเจ้าก็ดี ผู้สืบทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของคานธีก็ดี บรรดาสาวกเหล่านี้บางท่านก็ได้ปฏิบัติตามแนวคิดของผู้ที่เป็นต้นแบบอย่างจริงจัง

บรรดาผู้ที่อ้างพระพุทธเจ้า อ้างท่านคานธี มักจะอ้างเพื่อให้ตัวเองดูดีแต่หาได้มีวิถีปฏิบัติที่น่าเคารพศรัทธาไม่

ท่านคานธีได้กล่าวไว้ในวาระสุดท้ายของชีวิตว่า “คงเกรงจะได้อิสรภาพทางการเมืองสำหรับอินเดีย แต่ก็ยังไม่มีอิสรภาพทางเศรษฐกิจ และยังไร้อิสรภาพทางสังคมและทางศีลธรรม อิสรภาพประเภทหลังๆ นี่เป็นสิ่งที่ได้มายากกว่าเพียงเพราะว่ามันเป็นงานสร้างสรรค์ที่ตื้นตันน้อยกว่าและไม่หิวหวานนั่นเอง”

โครงการปฏิรูปประเทศไทยที่ผมและคณะดำเนินการอยู่จึงตระหนักดีว่าการปฏิรูปต้องกระทำอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง เราไม่อาจมีประชาธิปไตยทางการเมืองที่แท้จริงได้หากเราไม่มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย ช่องว่างระหว่างประเทศร่ำรวยและประเทศยากจนยังคงขยายห่างออกไปมากขึ้นกว่าเดิม โลกใบนี้มีเด็กอดอาหารและกำลังจะตายหลายสิบล้านคนในแอฟริกาและเอเชียใต้ ยังมีคนไร้บ้านอยู่จำนวนมากในหลายภูมิภาคของโลก

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของระบบทุนนิยมโลกก็คือ ความไม่เสมอภาคไร้สมดุลในระบบเศรษฐกิจ และปัญหาความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ กระแสบริโภคนิยมอันรุนแรงก็กระตุ้นให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง

วิถีชีวิตแบบบริโภคนิยมและการผลิตแบบ Mass Production ในช่วงเวลาเป็นร้อยๆ ปีของระบบทุนนิยมโลกได้ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมขนาดใหญ่จนสถานะธรรมชาติเสียสมดุล

ช่วง 20-50 ปีที่แล้ว มีคนจำนวนหนึ่งเชื่อว่าสังคมนิยม คือ ทางออกเนื่องจากพลังของชนชั้นกรรมาชีพยังเข้มแข็งมาก พวกเขาลุกขึ้นมาสสร้างแรงเสียดทานต่อระบบทุนนิยมสุดโต่งที่ครอบงำโดยบรรษัทข้ามชาติยักษ์ใหญ่ เกิดการเผชิญหน้าของทั้งสองพลัง จนเกิดดุลยภาพทางสังคมและดุลอำนาจใหม่ภายใต้สิ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบรัฐสวัสดิการรวมทั้งทุนนิยมที่ต้องมีจริยธรรมกำกับมากขึ้น

แต่ภาวะดังกล่าวน่าจะเกิดขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากกระบวนการผลิตสมัยใหม่มีพัฒนาการเรื่อยๆ โดยมีการใช้เทคโนโลยีแทนแรงงานคน นำไปสู่การลดจำนวนคน มีการใช้หุ่นยนต์ทันสมัยมากขึ้นเรื่อยๆ

ศาสตราจารย์เดวิด ซี คอร์ทเน แห่งมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด ผู้เขียนหนังสือ The Post-Corporate World: Life after Capitalism ได้ศึกษาเรื่องโลกทุนนิยมยุคใหม่และพบว่า ทุนนิยมยุคใหม่ที่เกิดขึ้นหลังจากโลกาภิวัตน์นั้น เป็นทุนนิยมที่ไม่ได้เพียงแต่จะทำการผลิตตามปรกติเท่านั้น แต่กลับมีธุรกรรมเก็งกำไรไร้พรมแดนจำนวนมากในตลาดเงินตลาดทุน เกิดการเล่นเงินและปั่นหุ้น บั๊นราคาทองคำ บั๊นราคาน้ำมัน เป็นขบวนการในการปั่นราคา สร้างราคาในตลาดการเงินที่ไม่เชื่อมโยงกับมูลค่าเศรษฐกิจที่แท้จริง

สิ่งเหล่านี้สร้างความร่ำรวยมหาศาลให้กับคนจำนวนหนึ่ง เกิดชนชั้นที่เรียกว่า Super Super Rich ขึ้นมา คนเหล่านี้ก็เอาเงินมาลงทุนในตลาดบิรวรรตเงินตรา ตลาดตราสารหนี้และตลาดตราสารทุนหรือตลาดหุ้นทั่วโลกผ่านกองทุนและเฮดจ์ฟันด์ต่างๆ การเคลื่อนย้ายของเงินทุนระยะสั้นมากมายจึงเกิดขึ้น ยิ่งภาวะไร้พรมแดนเกิดมากขึ้นเท่าไร ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็เกิดขึ้นมากเท่าไร เราก็จะเห็นปรากฏการณ์เหล่านี้มากขึ้นๆ

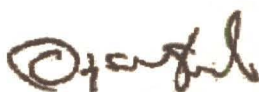
ความผันผวนของค่าเงินและตลาดหุ้นทั่วโลกเป็นประจักษ์พยานอย่างดี การจัดระเบียบการเงินโลกใหม่เป็นเรื่องสำคัญอันดับต้นๆ ในภาวะไร้ระเบียบเช่นนี้ ศาสตราจารย์คอร์ทเนพยายามเอากระบวนทัศน์ใหม่มาอธิบายและมาจินตนาการภาพสังคมหลังยุคทุนนิยมว่าจะเป็นอย่างไรมาก่อน แต่สิ่งที่เราจะเห็นแน่ๆ น่าจะเป็นสภาพโกลาหลของการเมืองและเศรษฐกิจโลกหลังสงครามอ่าวเปอร์เซียครั้งที่สอง ซึ่งพอจะหลับตานึกภาพเห็นความวุ่นวายของการก่อการร้ายที่อาจเกิดขึ้นทั่วโลก

หากเราต้องการเห็นโลกเปลี่ยนแปลง เห็นประเทศเปลี่ยนแปลง รวมทั้งอยากเห็นระบบทุนนิยมเปลี่ยนแปลง เราต้องยอมอยู่อย่างขบถ ไม่จำเป็นต้องทำตามกระแส สิ่งนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดกระแสการปฏิรูป

ช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคมต่อเนื่องไปจนกว่าภารกิจจะจบสิ้น โครงการปฏิรูปประเทศไทยภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะและเครือข่ายจะมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องภายใต้โครงการปฏิรูปประเทศไทย และเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกำหนดนโยบายสาธารณะ

ซึ่งผมก็หวังว่า โครงการนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการจุดกระแสสังคมให้ตื่นตัว
กับการลุกขึ้นมาเป็นชนบทกับสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และร่วมกันปฏิรูปประเทศไทยของเรา
เพื่อชีวิตที่ดีกว่าของทุกคน

ด้วยความเชื่อมั่นในศักยภาพของไทยและมุ่งมั่นเพื่อประเทศไทยที่ดีกว่า

อนุสรณ์ ธรรมใจ

ประธานโครงการปฏิรูปประเทศไทย

สิงหาคม 2549

สารบัญ

คำนำ บทนำ

หน้า

ก - จ

บทที่ 1 : ประวัติ พนมยงค์กับหลัก 6 ประการของคณะราษฎร 1 4

1.1 การศึกษาและต้นกำเนิดแนวคิดหลัก 6 ประการ 4

1.2 บริบททางสังคมที่นำไปสู่เหตุการณ์วันอภิวัฒน์ประเทศไทย 6

1.3 ชีวิตหลังวันอภิวัฒน์ประเทศไทย 8

บทที่ 2: มองวิวัฒนาการของประเทศไทยผ่านหลัก 6 ประการ 11

2.1 เอกราชของชาติกับการอภิวัฒน์ประเทศไทย 11

2.2 ความเหมือนที่แตกต่างในการอภิวัฒน์ประเทศไทย 14

2.3 แนวคิดสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตยกับการอภิวัฒน์ประเทศไทย 26

2.4 ระบบเศรษฐกิจกับการอภิวัฒน์ประเทศไทย 29

บทที่ 3: จากหลัก 6 ประการสู่การปฏิรูปประเทศไทย พ.ศ. 2549 36

3.1 สังคมไทยกับความท้าทายรูปแบบใหม่ 36

3.2 สถาบันเศรษฐกิจสังคมในประเทศไทย 40

3.3 โลกาภิวัตน์กับการปฏิรูปเศรษฐกิจไทย 42

3.4 เศรษฐศาสตร์การเมืองกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสถาบันไทย 46

3.5 อนาคตการเมืองไทยหลังวิกฤติปี 2549 49

3.6 กลไกการปฏิรูปประเทศที่พึงประสงค์ 51

บทสรุป 53

ภาคผนวก 56

ก. บทสัมภาษณ์ของนายศุภปรีดา พนมยงค์ (บุตรชายของดร.ปรีดี พนมยงค์) 56

ข. วิทยากรตอบคำถามของผู้เข้าร่วมสัมมนา 59

ค. การอภิวัฒน์ 2475 กับเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมยุคใหม่ 69

ปรากฏภาพปรีดี พนมยงค์ ในโอกาสครบรอบ 72 ปีประชาธิปไตยไทย 24 มิถุนายน 2547
โดย อนุสรณ์ ธรรมใจ)

บทนำ

การสัมมนาในหัวข้อ “การอภิวัฒน์ประเทศไทยกับแนวคิดของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ มองผ่านหลัก 6 ประการ” ถือเป็นวาระสำคัญที่จัดขึ้นบนพื้นฐานความมุ่งหวังให้เกิดพัฒนาการที่ดีต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทย โดยเป็นการมองเชิงบูรณาการผ่านระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยที่มีวิวัฒนาการตามกระแสการเปลี่ยนแปลงและแรงผลักดันจากทั้งภายในและภายนอกประเทศมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน อย่างไรก็ตาม กระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และกระบวนการลองผิดลองถูกทางการเมืองก็ยังเป็นประสบการณ์ที่ใหม่มากสำหรับประชาชนทั่วไปในประเทศนี้ในยุคปัจจุบัน ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องสร้างกลไกที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะให้ทิศทางของประเทศไทยสามารถดำเนินไปบนพื้นฐานของการร่วมกันกำหนดทิศทางและอนาคตจากทุกภาคส่วนของสังคม ด้วยเหตุนี้ กระบวนการนโยบายสาธารณะจึงเป็นกลไกสำคัญอันหนึ่งสำหรับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว

สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะได้กำเนิดขึ้นตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2547 เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานวิชาการที่มีความคล่องตัวในการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์บ้านเมือง ผ่านการพัฒนาข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลในการดำเนินการและพัฒนานโยบายสาธารณะ รวมทั้งเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลและภาคประชาชนผ่านการสร้างเครือข่าย การรับฟังความคิดเห็น การประสานความเข้าใจ และการเข้าถึงความต้องการของประชาชนในแง่ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะท่ามกลางความซับซ้อนเชิงระบบของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นในภาวะปัจจุบัน ประกอบกับความต้องการของหลายภาคส่วนที่ต้องการเห็นประเทศไทยได้รับการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สำนักงานในฐานะสะพานเชื่อมของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมจึงเห็นเป็นโอกาสดีที่จะดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งมีใช่เป็นเพียงการปฏิรูปในมิติทางการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการปฏิรูปเชิงบูรณาการอย่างเป็นระบบด้วยเหตุนี้ โครงการปฏิรูปประเทศไทยจึงได้ก่อตัวขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้

การดำเนินงานโดยสำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ ซึ่งจะมุ่งเน้นไปที่การสะท้อนถึงแนวคิดและกระบวนการปฏิรูปโดยเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดสัมมนาเวทีสาธารณะทั่วประเทศ การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วไป และการจัดกิจกรรมรณรงค์ร่วมกับสถาบันวิชาการและองค์กรเอกชนในรูปแบบต่างๆ เพื่อสะท้อนและเชื่อมโยงความคิดเห็นของประชาชนทุกชนชั้นในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศมายังรัฐบาล จากนั้นสำนักงานจะมีหน้าที่ในการนำความคิดเห็นมาประมวล และเสนอเป็นแนวทางเลือกเชิงนโยบายให้กับรัฐบาลต่อไป

อย่างไรก็ตาม การผลักดันให้มีการปฏิรูปประเทศไทยในครั้งนี้ไม่ใช่ครั้งแรกและไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ผ่านการปฏิรูปมาแล้วหลายครั้ง ดังนั้นเป้าหมายของโครงการปฏิรูปประเทศไทยของสำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะจึงเน้นการปฏิรูปเชิงบูรณาการ 4 ด้าน อันประกอบด้วย 1) การสร้างการเรียนรู้เชิงระบบให้เกิดขึ้นโดยใช้เวทีสาธารณะ ซึ่งมีการนำเครื่องมือทางวิชาการมาใช้เพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยตรงของกลุ่มชนที่มีความหลากหลายในสังคมไทย 2) การสร้างพลวัตเชิงระบบให้เกิดขึ้น โดยการสร้างกลไกเสมือนมาเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อตอบรับกับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างยืดหยุ่นและทันเหตุการณ์ 3) การสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธา โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่างๆ ในสังคมซึ่งอยู่บนหลักของความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นธรรม 4) การสร้างความสมานฉันท์ โดยมุ่งส่งเสริมความปรองดองของทุกภาคส่วนของสังคมบนพื้นฐานของภราดรภาพ

หากจะกล่าวถึงบุคคลที่มีความโดดเด่นของประเทศไทยที่เคยมีมาในด้านการปฏิรูปประเทศแล้ว ชื่อของ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ย่อมได้รับการกล่าวขานและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมไทยในลำดับต้นๆ เพราะว่าท่านปรีดีถือเป็นรัฐบุรุษที่สร้างผลงานที่สร้างสรรค์สังคมไทย โดยท่านได้นำเสนอแนวคิดการอภิวัฒน์ประเทศไทย นอกจากนั้น หลายๆ ผลงานที่ท่านได้แสดงไว้กับ

ประเทศไทยนั้นก็แฝงไว้ด้วยความเป็นอัจฉริยชนของท่าน และสะท้อนถึงแนวความคิดและหลัก 6 ประการที่น่าสนใจและเหมาะสมแก่เราทั้งหลายที่จะรับรู้ไว้เป็นบทเรียนในการปฏิรูปประเทศไทยในอนาคต การปฏิรูปประเทศไทยโดยการนำของสำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะจึงถือเอาแนวความคิดดังกล่าวของท่านปรีดี พนมยงค์เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการปฏิรูปประเทศไทย

การสัมมนาในหัวข้อ “การอภิวัฒน์ประเทศไทยกับแนวคิดของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ มองผ่านหลัก 6 ประการ” ถือเป็นกิจกรรมครั้งแรกของโครงการปฏิรูปประเทศไทยในรูปแบบเวทีสาธารณะ และได้รับเกียรติจากวิทยากรพิเศษ 6 ท่าน ได้แก่

1. ผศ.ดร.ปรีชา สุวรรณทัต อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นายกสภามหาวิทยาลัยวงษ์วลิตกุลที่จังหวัดนครราชสีมา อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3 สมัย

2. ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หนึ่งในนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองชั้นนำของประเทศ

3. ศ.ดร.วิเชียร วัฒนคุณ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และสหประชาชาติ ณ กรุงเจนีวา และประธานกรรมการบริหารสถาบันปรีดี พนมยงค์

4. ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภาควิชาประวัติศาสตร์ ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน และเป็น นักคิด นักเขียนคนสำคัญของไทย

5. ศ.ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ราชบัณฑิตและกรรมการสถาบันปรีดี พนมยงค์

6. ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจ กรรมการบริหารสถาบันปรีดี พนมยงค์ กรรมการ ศูนย์คุณธรรม และประธานโครงการปฏิรูปประเทศไทย

บทที่ 1: ปรีดี พนมยงค์กับหลัก 6 ประการ

นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย ผู้จัดการสถาบันปรีดี พนมยงค์ ให้ความเห็นว่าหากกล่าวถึง “การอภิวัฒน์ประเทศไทยกับแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ มองผ่านหลัก 6 ประการ” แล้วนั้น เราคงต้องมองรายละเอียดของชีวประวัติของอาจารย์ปรีดีด้วยว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อจะได้เข้าใจรากฐานความเป็นมาบนพื้นฐานแนวความคิดอภิวัฒน์และแนวคิดของท่านปรีดี โดยมองผ่านหลัก 6 ประการ จึงเป็นการสมควรที่จะมีการกล่าวถึงอัตชีวประวัติของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ และเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการของแนวความคิดการอภิวัฒน์ประเทศไทยก่อนจะกล่าวถึงสภาพปัจจุบันของระบบประเทศไทย ในที่นี้ การนำเสนอเรื่องราวจะแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง ชีวประวัติของอาจารย์ปรีดี ตั้งแต่ถือกำเนิดจนถึงวันอภิวัฒน์ไทย ส่วนที่สอง เหตุการณ์ต่างๆ ทางบริบทสังคมก่อนหน้านั้นจนถึงวันอภิวัฒน์ไทย และส่วนที่สาม ชีวประวัติของอาจารย์ปรีดีหลังวันอภิวัฒน์ไทยจนถึงบั้นปลายชีวิต เพื่อจะได้เห็นแนวความคิดตามหลัก 6 ประการที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ พยายามผลักดันให้ปรากฏเป็นจริง

1.1 การศึกษาและต้นกำเนิดแนวคิดหลัก 6 ประการ

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์เกิดเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2443 ถือกำเนิดในเรือนแพหน้าวัดพนมยงค์ อำเภอกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรของนายเสียง และนางลูกจันทร์ พนมยงค์ มีอาชีพทำนา ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2443 จนถึง พ.ศ. 2458 อาจารย์ปรีดีได้เรียนหนังสือในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและกรุงเทพมหานคร ท่านเริ่มศึกษาหนังสือไทยที่บ้านครูแสง ต่อมาศึกษาต่อที่บ้านหลวงปราณีประชาชน เปี่ยมคชาติ สอบไล่ได้ประถมฯ ชั้น 1 แห่งประโยค 1 โรงเรียนวัดลวก อำเภอท่าเรือ สอบไล่ได้ประถมฯบริบูรณ์ โรงเรียนวัดศาลาปูน อำเภอกรุงเก่า ศึกษาชั้นมัธยมเตรียมที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร สอบไล่ได้ชั้นมัธยมฯ 6 ที่โรงเรียนตัวอย่างมณฑลกรุงเก่า และศึกษาต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบ

ด้วยความสนใจปัญหาบ้านเมือง ท่านได้เริ่มแสวงหาความรู้ ข้อมูล และ ได้รับรู้เรื่องราวการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีน ได้ทราบเกี่ยวกับการ ก่อกบฏ ร.ศ. 130 ผ่านทางครูบาอาจารย์ เมื่อได้เข้ามาศึกษาในโรงเรียนสวนกุหลาบ อาจารย์ปรีดีได้มีโอกาสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะกับท่านเทียนวรรณ นักคิดคนสำคัญในเรื่องแนวทางประชาธิปไตยของไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2459 อาจารย์ปรีดีได้กลับไปช่วยบิดาท่านที่อำเภอวังน้อย ได้เรียนรู้ชีวิตการเป็น เกษตรกรที่แท้จริง ปีต่อมา ท่านเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวง ยุติธรรม จนในปี พ.ศ. 2462 ท่านจึงสามารถสอบไล่วิชากฎหมายชั้นเนติบัณฑิต ได้ โดยในระหว่างปี พ.ศ. 2463 ถึง พ.ศ. 2465 ท่านได้รับการคัดเลือกจาก กระทรวงยุติธรรมให้รับทุนไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ ประเทศฝรั่งเศส โดยท่าน ได้ศึกษาความรู้ทั่วไปในมหาวิทยาลัยกียงส์ และได้ศึกษาพิเศษจากศาสตราจารย์ เลอ บองนัวร์ สำเร็จการศึกษาได้ปริญญารัฐ เอ็นวาเชอเลียกฎหมาย และได้เป็น ลิของซีเยกฎหมาย ณ มหาวิทยาลัยกียงส์ ซึ่งในปี พ.ศ. 2466 ท่านได้รับเลือกให้เป็นเลขาธิการคนแรกของสมาคมคานูเคราะหส์สมาคม ในระหว่าง พ.ศ. 2468 และ พ.ศ. 2469 ท่านได้รับเลือกให้เป็นสภานายกสมาคมคานูเคราะหส์สมาคม และในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 ท่านได้จัดประชุมครั้งแรกเพื่อก่อตั้งคณะ ราษฎรขึ้นที่กรุงปารีส และได้สำเร็จการศึกษาด้านนิติศาสตร์ได้ปริญญารัฐคุษฎิ- บัณฑิตกฎหมาย และสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐกิจ ณ มหาวิทยาลัยปารีส

ในปี พ.ศ. 2470 ท่านได้เดินทางกลับประเทศไทย และได้ครองยศรอง อำมาตย์ตรี และอำมาตย์เอกตามลำดับ ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นหลวงประดิษฐมนูธรรม วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2471 ท่านได้สมรสกับ นางสาวพูนสุข ณ บ่อมเพชร และได้ดำรงหน้าที่ผู้พิพากษาประจำกระทรวง ยุติธรรม ผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมาย ผู้สอน ณ โรงเรียนกฎหมาย กระทรวง ยุติธรรม ซึ่งถือเป็นผู้สอนวิชากฎหมายปกครองท่านแรก วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ท่านเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือน คณะราษฎรทำการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการ ปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบพระมหากษัตริย์

อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และได้เสนอหลัก 6 ประการของคณะราษฎรสำหรับใช้เป็นหลักการดำเนินนโยบายของสยาม ประกอบด้วยสาระดังนี้

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล และในทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ให้มั่นคง

2. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดลง ให้มาก

3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ และจะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง

4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน

5. จะต้องให้ราษฎรมีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น

6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

1.2 บริบททางสังคมที่นำไปสู่เหตุการณ์วันอภิวัฒน์ประเทศไทย

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2400 เป็นต้นมา โลกได้ก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ อันเป็นผลมาจากการค้นพบ พัฒนาอย่างขนานใหญ่ทางวิทยาการและอุตสาหกรรม นำมาซึ่งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การปกครองในระบบประชาธิปไตยและระบอบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและสังคมนิยมก่อตัวขึ้น แทนที่ระบอบสังคมเศรษฐกิจแบบเก่า ประเทศสยามก็เช่นกัน ลัทธิล่าอาณานิคมที่กำลังแผ่เข้ามาเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงต้องจัดให้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินใน พ.ศ. 2435 การปฏิรูปดังกล่าวนี้ทำให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของบ้านเมืองในยุคนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้จะมีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน แต่ปัญหาต่างๆยังรุมเร้าสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง เช่น ปัญหาทางเอกราช ตั้งแต่ พ.ศ. 2398 จนถึงต้นสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง พ.ศ. 2457 ประเทศจักรวรรดินิยมหลายประเทศได้บีบบังคับรัฐบาลไทยโดยวิธีต่างๆ ให้จำต้องทำสัญญาไม่เสมอภาคที่ยอมให้ประเทศจักรวรรดินิยมมีอำนาจเหนือไทย ทั้งทางการเมือง

เศรษฐกิจ และการศาล เช่น คนไทยในบังคับต่างประเทศทำผิดในดินแดนไทย แต่ศาลไทยไม่มีอำนาจตัดสิน รัฐบาลต้องส่งตัวต่างชาติที่ทำผิดไปให้ศาลกงสุล ของต่างประเทศดำเนินคดี เป็นต้น

นอกจากนี้ สังคมไทยยังประสบกับปัญหาความไม่เป็นธรรม สถิติหนี้สิน เกษตรกรซึ่งสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2473 ถึง พ.ศ. 2474 สะท้อนความขัดสนของ เกษตรกรได้เป็นอย่างดี ภาษีอากรรูปแบบต่างๆ รวมทั้งบังคับเกณฑ์แรงงาน เป็นมูลเหตุสำคัญแห่งความขัดสน เกษตรกรทั่วไปต้องเสียอากรค่าน้ำที่เก็บจาก การจับปลาในแม่น้ำลำคลอง อากรสวนจากการทำสวน ไม้ผล อากรค่าน้ำเก็บตาม ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ นอกจากนั้นชายที่เป็นกำลังหลักจะต้องถูกเกณฑ์ แรงงานรับใช้หลวงทุกปี หากผู้ใดไม่ยอมจากบ้านไปเกณฑ์แรงงานก็ต้องเสียเงิน รัชชูปการแทน นอกจากนี้ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอันเป็นผลมาจาก เศรษฐกิจโลกตกต่ำในปลายทศวรรษที่ 2460 ตลอดมาจนถึงทศวรรษที่ 2470 ทำให้รัฐบาลต้องเร่งรัดจัดเก็บภาษีอากรอย่างหนัก และส่งผลให้เกษตรกรที่ไม่ สามารถเสียภาษีอากรให้หลวงต้องถูกริบทรัพย์ ทั้งโค กระบือ ที่นา และบ้านเรือน เพื่อขายทอดตลาด ในช่วงนี้รัฐบาลต้องปลดข้าราชการบางส่วนออกเพื่อประหยัด ค่าใช้จ่าย ส่งผลกระทบต่อชนชั้นกลางอย่างหนัก ขณะที่ชนชั้นสูงและเจ้าได้รับ ผลกระทบเพียงเล็กน้อย ทำให้กระแสต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เพิ่มขึ้น

จะเห็นว่าภายในระยะเวลาไม่ถึง 50 ปีนับจากการปฏิรูปการปกครอง แผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถูกมองว่าได้กลายเป็น อุปสรรคสำคัญในการพัฒนาด้านต่างๆ ขณะเดียวกันความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ได้กลายมาเป็นฐานความคิดสำคัญในการปฏิรูประบอบการเมืองเก่า โดยจะเห็น ได้จากเหตุการณ์สำคัญๆ ทางการเมืองเป็นลำดับ อาทิ คำกราบบังคมทูลของ เจ้านายและข้าราชการต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้อวิจารณ์ของเทียนวรรณสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย การ พยายามทำการยึดอำนาจในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2455 ที่เรารู้จักกันในชื่อ “กบฏ ร.ศ. 130” ตลอดจนวิกฤติเศรษฐกิจ อันเป็นผลจากเศรษฐกิจโลกตกต่ำ ส่งผลกระทบต่องานของพระบาทสมเด็จพระ ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยสาเหตุต่างๆ ดังกล่าวจึงต้องมีการอภิวัฒน์ อาจารย์

ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งในขณะนั้นอายุ 32 ปีได้ประมวลองค์ความรู้ทั้งจากการสั่งสมประสบการณ์โดยตรง จากการค้นคว้าศึกษา และจากภาวการณ์ที่เกิดขึ้นของสังคมไทย อาจารย์ปรีดีจึงได้พัฒนาหลัก 6 ประการของคณะราษฎรขึ้น และได้ปรากฏอยู่ในแถลงการณ์ของคณะราษฎรฉบับที่หนึ่ง ที่นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎรได้นำไปยื่นอ่าน ณ บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้า หน้าสนามเสือป่าเมื่อเช้าตรู่ของวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

1.3 ชีวิตหลังวันอภิวัฒน์ประเทศไทย

หลังจากวันที่ 24 ถึง 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 อาจารย์ปรีดีอยู่ในคณะร่างรัฐธรรมนูญ ปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวและคณะสภาผู้แทนราษฎรก็ได้แต่งตั้งให้เป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรซึ่งก็คือ ฉบับวันที่ 10 ธันวาคม 2475 และที่สำคัญในวันที่ 10 มีนาคม 2476 อาจารย์ปรีดีได้เสนอเค้าโครงทางเศรษฐกิจเพื่อให้พิจารณาใช้เป็นหลักสำหรับนโยบายเศรษฐกิจของประเทศที่เรารู้จักกันในนาม “สมุดปกเหลือง” นั้นเอง แต่การเสนอเค้าโครงทางเศรษฐกิจดังกล่าว อาจารย์ปรีดี ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และถูกบังคับให้เดินทางออกนอกประเทศไปอยู่ประเทศฝรั่งเศส หลังจากเดินทางกลับมาประเทศไทยแล้วที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมไม่มีมลทินเป็นคอมมิวนิสต์ดังที่ถูกกล่าวหา แต่ว่าโครงการเค้าโครงทางเศรษฐกิจก็ต้องมีอันล้มเลิกไปโดยมิได้เกิดขึ้นอีกในกาลต่อมา

ในวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2477 อาจารย์ปรีดีได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง รวมทั้งเสนอพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล ในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477 ท่านได้ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และเจรจาให้ประเทศมหาอำนาจยกเลิกสัญญาที่ไม่เสมอภาคกับประเทศสยาม ต่อมาในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2480 จึงได้มีการทำสนธิสัญญาใหม่กับประเทศ

มหาอำนาจรวม 13 ประเทศ ทำให้สยามได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และทางศาล ในปี พ.ศ. 2481 หลังจากที่ท่านได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแล้ว ได้ยกเลิกเงินภาษีรูปการ หรือภาษีส่วย ยกเลิกอากรค่านา ปรับปรุงภาษีให้เป็นธรรม ผู้มีรายได้มากเสียภาษีมาก ผู้มีรายได้น้อยเสียภาษีน้อย สถาปนาประมวลรัษฎากรซึ่งรวมบทบัญญัติเกี่ยวกับภาษีอากรทางตรงที่เป็นธรรมแก่สังคม ป้องกันทรัพย์สินของชาติไทยที่มีอยู่ในต่างประเทศ และซื้อทองคำเข้ามาเก็บในท้องนิรภัยของกระทรวงการคลังเป็นมูลค่า 35 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อเป็นทุนสำรอง และก่อตั้งธนาคารชาติขึ้น

ในปี พ.ศ. 2482 นั้น อาจารย์ปรีดีได้ประพันธ์และอำนวยการสร้างภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” ที่เสนอแนวทางเพื่อสันติภาพในช่วงต้นก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากที่ได้สถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้อุบัติขึ้นทั่วโลก ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2484 สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติให้อาจารย์ปรีดีดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลที่ 8 ต่อมาเมื่อญี่ปุ่นได้ยกทัพขึ้นประเทศไทยโดยใช้เหตุว่าเป็นการขอเดินทัพผ่านไปยังประเทศอื่นๆ ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 อาจารย์ปรีดีได้จัดตั้งขบวนการกู้ชาติที่เรารู้จักกันในนาม “ขบวนการเสรีไทย” และอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ได้รับตำแหน่งเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยในนาม “รู้ดี” ซึ่งท่านได้รวบรวมและนำชาวไทยปฏิบัติการเพื่อให้ชาติไทยได้รับเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์คืนสู่สภาพก่อนที่กองทัพญี่ปุ่นจะเดินทัพผ่านประเทศไทย และที่สำคัญในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 อาจารย์ปรีดีได้ประกาศสันติภาพในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว-อานันทมหิดล ทำให้สัมพันธมิตรรับรองเอกราชอธิปไตยของชาติไทย รับรองคุณูปการของเสรีไทย รวมทั้งรับรองฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย

ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2488 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องให้ท่านเป็นรัฐบุรุษอาวุโส ให้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการแผ่นดินเพื่อความวัฒนาถาวรของชาติสืบไป ในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2489 อาจารย์ปรีดีได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 1 และต่อมาในวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 ได้ทูลเกล้าถวายรัฐธรรมนูญฉบับ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 ซึ่งได้รับการยกย่อง

ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ดีที่สุดฉบับหนึ่งที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ในวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ท่านได้กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 2 ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ได้เกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต อาจารย์ปรีดีในฐานะนายกรัฐมนตรีได้เสนอขอความเห็นชอบจากสภาให้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชขึ้นครองราชย์สืบสันตติวงศ์เป็นพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ท่านได้กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 3 จนกระทั่งวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ท่านต้องลี้ภัยทางการเมืองไปยังสิงคโปร์หลังจากถูกยึดอำนาจโดยคณะรัฐประหาร ต่อมาในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 ท่านได้ดำเนินขบวนการประชาธิปไตย 26 กุมภาพันธ์ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ และต้องลี้ภัยการเมืองไปยังประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2513 ได้ลี้ภัยทางการเมืองจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนไปยังประเทศฝรั่งเศส จนกระทั่งวันที่ 2 พฤษภาคม 2526 ท่านก็ถึงแก่อสัญกรรมอย่างสงบ ณ บ้านพักชานกรุงปารีส ระหว่างลี้ภัยทางการเมือง ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศฝรั่งเศสนั้น ท่านอาจารย์ปรีดีได้ประพันธ์หนังสือและบทความไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งท่านได้สรุปบทเรียนและก็อาศัยสติปัญญาในการเขียนงานอันทรงคุณค่าไว้หลายเรื่อง เช่น เรื่องสังคมปรัชญาเบื้องต้น, ความเป็นอนิจจังของสังคม, ความเป็นมาของศัพท์ไทย, ปฎิวัติรัฐประหาร, วิวัฒน์-อภิวัฒน์, หลักเบื้องต้นแห่งการถ่ายทอดศัพท์ต่างประเทศมาเป็นศัพท์ไทยสยาม, จะมีทางได้ประชาธิปไตยโดยสันติวิธีหรือไม่ หรือจงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของ

วีรชน 14 ตุลา, เราจะต่อต้านเผด็จการได้อย่างไร เป็นต้น
 ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการอภิวัฒน์ไทย โดยเสนอผ่านหลัก 6 ประการนั้นเสมือนเป็นผลงานตัวแทนความคิดทั้งหมดของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ท่านได้ลงมือปฏิบัติทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง และในที่สุดของชีวิตท่านนั่นเอง

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย
 ผู้จัดการสถาบัน ปรีดี พนมยงค์

บทที่ 2: มองวิวัฒนาการของประเทศไทยผ่านหลัก 6 ประการ

การอภิวัฒน์หรือการปฏิรูปไม่ใช่ของใหม่และก็เป็นสิ่งที่ไม่เคยจบสิ้นกรณีของประเทศไทยก็ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ถ้าหากขาดความต่อเนื่องก็อาจจะหลงทิศหลงทางได้ ด้วยเหตุนี้ โครงการปฏิรูปประเทศไทยจึงได้ยึดหลักความต่อเนื่องดังกล่าว โดยการดำเนินการใดๆ จะต้องมีความต่อเนื่องนั่นเอง

หากมองว่าประเทศไทยเป็นเสมือนอวัยวะหรือสิ่งมีชีวิต ในบางครั้งก็จะมีช่วงเวลาที่ย่ำแย่ ช่วงเวลาที่แข็งแรง ดังนั้นเราจึงต้องมองการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไปในลักษณะวิวัฒนาการ การจัดสัมมนาในหัวข้อ “การอภิวัฒน์ประเทศไทยกับแนวคิด ดร.ปรีดี พนมยงค์ มองผ่านหลัก 6 ประการ” จึงมุ่งเน้นการมองประเทศไทยในแง่มุมของวิวัฒนาการ โดยในครั้งแรกเป็นการนำเสนอแนวความคิดของวิทยากรแต่ละท่านถึงบทบาทการอภิวัฒน์ประเทศไทยกับแนวคิดของอาจารย์ปรีดี โดยมองผ่านหลัก 6 ประการ จากอดีตสู่ปัจจุบัน ในส่วนที่สองเป็นการนำเอาหลัก 6 ประการเข้ามาสู่ปรัชญาของโครงการปฏิรูปประเทศไทย ซึ่งมี 3 ด้าน คือด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง โดยสิ่งสำคัญที่สุดในสามด้านนั้นอยู่ที่ประชาชนและทรัพยากรชาติ และส่วนที่สามเป็นการมองภาพการเปลี่ยนแปลงผ่านหลัก 6 ประการไปสู่อนาคตของประเทศไทยจากมุมมองและความเชี่ยวชาญของวิทยากรแต่ละท่าน

2.1 เอกราชของชาติกับการอภิวัฒน์ประเทศไทย

ศ.ดร.วิเชียร วัฒนคุณ มองว่าการอภิวัฒน์ประเทศไทยตามแนวความคิดของอาจารย์ปรีดี เท่าที่ได้มีโอกาสศึกษาและรับฟัง โดยในครั้งหนึ่งได้มีโอกาสสนทนากับอาจารย์ปรีดีด้วยตนเอง และได้รับฟังจากท่านเองในส่วนที่เกี่ยวข้องเรื่องต่างๆ ในขณะที่ ดร.วิเชียรอยู่ในประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่อาจารย์ปรีดีพำนักอยู่ ณ ที่นั่นด้วย

ดร.วิเชียรมองหลัก 6 ประการ โดยเน้นในประการแรก คือ หลักเกี่ยวกับหลักเอกราช ซึ่งท่านได้กล่าวถึงหลัก 6 ประการว่าได้ถือกำเนิดขึ้นจากความคิดของอาจารย์ปรีดีในการสังสรรค์กับเพื่อนกลุ่มหนึ่งในขณะที่ศึกษาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส หลักข้อแรกกล่าวว่าจะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น

เอกราชทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ให้มั่นคง เกี่ยว-
กับหลักคิดประการนี้ อาจารย์ปรีดีมีจิตสำนึกมาตั้งแต่วาระเริ่มแรกของท่านสภาพ-
การณ์ของประเทศไทยที่ท่านพบเห็นมาตั้งแต่วัยเด็ก คือ การที่ประเทศไทย ต้อง
ตกอยู่ในสภาพที่ต้องยอมรับอำนาจของต่างประเทศซึ่งเป็นผลจากการทำสนธิ-
สัญญาที่เราต้องเสียเปรียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เราต้องยอมรับ “สิทธิ-
สภาพนอกอาณาเขต” ซึ่งมีสาระสำคัญว่า คนต่างประเทศหรือคนสัญชาติ
ที่ได้ทำสนธิสัญญากับไทย ในกรณีที่เกิดคดีความและต้องขึ้นศาลคนต่างชาตินั้น
มีสิทธิที่จะไม่ขึ้นศาลไทย บุคคลนั้นสามารถที่จะเลือกขึ้น “ศาลกงสุล” ของ
ต่างประเทศนั้นๆ หรือศาลคดีต่างประเทศในสมัยนั้น ซึ่งหมายความว่า หลักความ
ยุติธรรมที่มีอยู่ในประเทศไทยก็ดี หลักกฎหมายบ้านเมืองที่มีอยู่ในขณะนั้นก็ดี
ไม่สามารถใช้กับบุคคลทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยได้ มีคนสัญชาติต่างประเทศ
จำพวกหนึ่งที่มีสนธิสัญญาคุ้มครองเป็นพิเศษนั้นไม่ต้องขึ้นศาลไทย สิ่งเหล่านี้
เป็นสิ่งที่ทำให้อาจารย์ปรีดีรู้สึกคับข้องใจมาตั้งแต่ท่านเป็นนักเรียนจนกระทั่ง
เรียนกฎหมาย ซึ่งตลอดเวลานั้นท่านได้เห็นสภาพของการที่ประเทศไทยต้องอยู่
ในสภาพที่ต้องยอมรับอำนาจของต่างชาติ หรือมีสภาพ “กึ่งอาณานิคม”

สภาพเหล่านี้ทำให้ท่านมีความคิดว่าในหลัก 6 ประการ ซึ่งจะเป็นหลัก
นโยบายสำคัญของประเทศชาติสืบต่อไป หรือที่คณะราษฎรจะยึดถือปฏิบัตินั้น
ข้อแรกคือเรื่องของเอกราช ซึ่งรวมถึงเอกราชในทางการเมือง เอกราชในทาง
เศรษฐกิจ และเอกราชในทางศาล การดำเนินการต่างประเทศที่แยบยลเพื่อรักษา
เอกราชของชาติไว้ไม่ได้เกิดขึ้นในสมัยที่อาจารย์ปรีดีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การต่างประเทศเป็นครั้งแรก แต่พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาล-
ที่ 7 รวมทั้งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศอย่าง กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ
และไอร์สของท่าน กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปทัย ล้วนมีความพยายามที่จะเจรจาแก้ไข
ผ่อนปรนสนธิสัญญาเสียเปรียบต่างๆ กับต่างประเทศ เพียงแต่ยังไม่สามารถ
บรรลุผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ได้ คือ มีผลสำเร็จบ้างบางส่วน แต่ก็มาเสร็จสมบูรณ์
ในสมัยที่อาจารย์ปรีดีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ช่วง พ.ศ.
2480-2481) โดยสนธิสัญญาเสียเปรียบทั้ง 15 ฉบับที่ทำกับ 13 ประเทศได้ถูก
ยกเลิกไปโดยสิ้นเชิง

ในด้านการต่างประเทศนั้น แม้ในช่วงก่อนที่ท่านจะเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ หรือระหว่างที่ท่านเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ และหลังจากที่ท่านเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ ท่านได้ดำเนินการหลายๆ อย่างซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ประการหนึ่ง ท่านได้เจรจาเป็นผลให้มีการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่างประเทศลงซึ่งสามารถแก้ไขปัญหานี้สินที่ประเทศไทยมีกับต่างประเทศลงอย่างมาก อีกประการหนึ่งคือ ท่านได้เปลี่ยนการอิงค่าเงินบาทกับเงินปอนด์สเตอร์ลิงซึ่งอ่อนค่าลงในขณะนั้นมาเป็นการอิงกับเงินดอลลาร์ และซื้อทองคำมาทำทุนสำรอง ซึ่งทำให้สถานะทางการคลังของเรานั้นคงยิ่งขึ้น ส่วนนี้เป็นการเจรจากับต่างประเทศซึ่งท่านมีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ก่อนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

หลังจากที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแล้ว ท่านได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง แต่ว่าท่านยังคงมีบทบาทในส่วนที่เกี่ยวกับการต่างประเทศอยู่ ท่านได้ปฏิบัติตามหลัก 6 ประการที่เคยวางไว้ในประการแรกที่เกี่ยวข้องกับหลักเอกราช คือ ท่านได้ดำเนินการเตรียมการแก้ไขสถานะต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการที่ไทยร่วมรบกับญี่ปุ่นโดยประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยการแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายนั้น รวมทั้งได้ก่อตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นและร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีชื่อว่า “ขบวนการเสรีไทย” ขึ้น ยังผลให้ประเทศไทยพ้นจากสถานะของการเป็นผู้แพ้สงคราม และรอดพ้นจากการถูกยึดครองโดยฝ่ายสัมพันธมิตร โดยท่านได้อ้างต่อประชาคมระหว่างประเทศว่าการประกาศสงครามของรัฐบาลไทยไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนชาวไทย ถือว่าเป็นโมฆะ ซึ่งสิ่งที่ท่านกล่าวอ้างก็เป็นไปโดยรักษาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการประกาศสงครามด้วย กล่าวคือ การประกาศสงครามจำเป็นต้องมีการลงนามโดยผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งในขณะนั้นมี 3 ท่านด้วยกัน แต่ปรากฏว่ามีการลงนามไปเพียง 2 ท่าน อาจารย์ปรีดีได้หลีกเลี่ยงที่จะไม่ให้ตัวท่านต้องเข้าไปผูกพันกับการประกาศสงครามเพื่อจะให้การประกาศสงครามนั้นไม่สมบูรณ์ตามกฎหมายด้วยการหลบไปต่างจังหวัด แล้วก็ไม่ได้ลงนามในการประกาศสงคราม ซึ่งต่อมาเป็นสาเหตุที่ท่านเอามาอ้าง

ว่า การประกาศสงครามนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนชาวไทย

นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้ที่ช่วยคนไทยที่ต้องขึ้นศาลอาชญากรสงครามระหว่างประเทศ โดยเมื่อสงครามสิ้นสุดลง ฝ่ายสัมพันธมิตรต้องการให้ประเทศไทยส่งอาชญากรสงครามหลายท่านไปยังศาลอาชญากรสงครามระหว่างประเทศที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น โดยมีการส่งคนเข้ามาสำรวจและทำบัญชีรายชื่อไว้ และทหารอเมริกันยังได้จับทูตไทยที่ประจำ ณ ประเทศญี่ปุ่นขณะนั้น (คุณหลวงวิจิตรวาทการ) ไปคุมขังและส่งขึ้นศาลที่โตเกียวแล้ว อาจารย์ปรีดีได้แนะนำให้รัฐบาลไทยในขณะนั้นดำเนินการเรื่องนี้เสียเอง เพราะฉะนั้นจึงได้แนะนำให้รัฐบาลไทยออกกฎหมายที่เรียกว่า พระราชบัญญัติอาชญากรสงคราม พ.ศ. 2488 แล้วก็มีการตั้งศาลฎีกาเป็นศาลพิเศษในการที่พิจารณาคดีอาชญากรสงคราม ศาลฎีกาเป็นศาลพิเศษได้พิจารณาปลดปล่อยจำเลยในคดีนี้ทั้งหมดให้พ้นข้อหา

ศ.ดร.วิเชียร วัฒนคุณ

ด้วยสาเหตุที่ว่าพระราชบัญญัตินี้ขัดกับรัฐธรรมนูญ เนื่องจากออกขึ้นใช้ภายหลังจากการกระทำผิดนั้นเกิดขึ้น ซึ่งกฎหมายที่มีโทษทางอาญานั้นจะให้โทษย้อนหลังไม่ได้ เป็นผลให้จอมพล ป. และหลวงวิจิตรวาทการกับคณะอีกหลายท่านที่จะต้องขึ้นศาลอาชญากรสงครามนั้นถูกยกฟ้อง

2.2 ความเหมือนที่แตกต่างในการอภิวัดณ์ประเทศไทย

มุมมองที่น่าสนใจของการวิพากษ์แนวความคิดอภิวัดณ์ประเทศไทยของ ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ศ.ดร.वासูก พงษ์ไพจิตร และ ผศ.ดร.ปรีชา สุวรรณทัตนั้นมีจุดร่วมและมุมมองที่แตกต่างอย่างน่าสนใจ ซึ่งจะเป็นประเด็นให้เราถกเถียงทางวิชาการในเชิงลึกได้ต่อไป

ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ มองว่า “ในทัศนะของผมในการอภิวัดณ์ของอาจารย์

ปรีดีเป็นความล้มเหลวครั้งยิ่งใหญ่อันหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทยเลยก็ว่าได้ เพราะเราชอบคิดว่าความสำเร็จในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 คือการอภิวัฒน์ แต่ผมคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดีไม่ได้คิดอย่างนั้น 24 มิถุนายนเป็นเงื่อนไขประการแรกที่คุณต้องทำก่อนเพื่อที่จะอภิวัฒน์ได้ ก็คือต้องยึดอำนาจ พูดตรงไปตรงมาจากพวกเจ้า ซึ่งไม่พร้อมที่จะดำเนินการอภิวัฒน์ประเทศไทยในช่วงนั้น ก็ต้องยึดอำนาจมาก่อน พอยึดมาแล้วก็ต้องดำเนินการปฏิวัติ และก็อย่างที่ทุกท่านทราบกันอยู่แล้วว่า ท่านอาจารย์ปรีดีไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการเชิงอภิวัฒน์ในประเทศไทย ที่แรกก็โดนเขาไล่ออกไปต่างประเทศแล้วจากเค้าโครงเศรษฐกิจและอื่นๆ เพราะฉะนั้นการอภิวัฒน์ของเราเนี่ยล้มเหลวตลอด รวมทั้งหลัก 6 ประการด้วย”

ดร.นิธิกล่าวว่าในหนังสือเชิญที่มาถึงท่านได้เน้นย้ำถึงความสำคัญหลัก 6 ประการ รัฐบาลไทยทุกรัฐบาล สืบมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ก็ดำเนินนโยบายตามหลัก 6 ประการทั้งสิ้น ซึ่งท่านคิดว่าไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น ท่านเห็นว่าทุกรัฐบาลไทยตั้งแต่ 2475 สืบมาจนถึงทุกวันนี้บิดเบือนหลัก 6 ประการตลอดมา ด้วยวิธีการ 2 ประการด้วยกัน ประการแรก หลัก 6 ประการถูกตีความให้เป็น 6 อย่างต่างๆ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าทั้ง 6 ประการสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ เราไม่สามารถพูดถึงอริปไตยของประเทศ เอกราชของประเทศให้หลุดออกไปจากเรื่องของความกินดีอยู่ดีทางเศรษฐกิจได้ ทั้งสองล้วนเป็นเรื่องเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยึดครองประเทศไทย แล้วบอกให้ประชาชนอยู่เฉยๆ เตียวรัฐจะทำให้รวยเอง แล้วก็ดำเนินนโยบายพัฒนา

นโยบายพัฒนาคืออะไร นโยบายพัฒนาคือการตัดสินใจว่าทรัพยากรที่มีอยู่นั้นจะเอาไปใช้ทำอะไร จะให้ใครเป็นคนใช้ และจะให้ใครเป็นคนได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านจะดำเนินนโยบายพัฒนาโดยไม่มีอำนาจทางการเมืองในการต่อรองได้หรือไม่ อย่างไร เราใช้ทรัพยากรชนิดนี้อยู่ในลักษณะนี้ วันหนึ่งรัฐบอกว่า นาย ก ใช้แบบนี้ ประเทศไม่รวยหรอก รัฐเอาไปให้นาย ข ใช้ดีกว่า ประเทศจะได้รวยถามว่าแล้วนาย ก จะอยู่อย่างไร เพราะฉะนั้นนโยบายพัฒนากับสิทธิเสรีภาพทางการเมืองจึงเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งเดียวกัน คุณแยกเรื่องของเศรษฐกิจออกจากอำนาจ

ทางการเมืองไม่ได้ อำนาจทางการเมืองกับการที่เราจะมีสิทธิเข้าไป ต่อรองนโยบาย พัฒนาเป็นหัวใจสำคัญที่แยกออกจากกันไม่ได้

วิธีการบิดเบือนประการที่สองคือ การไม่รับเข้าหาสถานการณ์ อาจารย์ปริติประกาศหลัก 6 ประการไว้เมื่อ พ.ศ. 2475 แต่ขณะนั้นสถานการณ์โลกก็เปลี่ยนแปลงไปมาก เราไม่สามารถตีความเช่นเดียวกับยุค พ.ศ. 2475 ได้ เป็นต้นว่าเอกราชของชาติแปลว่าอะไร แปลว่าชกธงชาติทุกวัน มีศาลที่สามารถตัดสินตั้งแต่ชาวกะเหรี่ยงจนถึงฝรั่งมั่งคั่งได้ เท่านั้นหรือ หรือว่าการที่เราอยู่ใต้อำนาจเหนือรัฐที่เราไม่มีอำนาจในการต่อรองเลย เช่น WTO เป็นต้น จะยังถือว่าเรามีเอกราชอยู่หรือไม่ ดร.นิธิเห็นว่าถ้าเรามองเอกราชต้นๆ ประเทศไทยจะชกธงโดยไรเอกราชอย่างแท้จริงไปในอนาคตอย่างน่ากลัวมาก ซึ่งท่านเชื่อว่าหากอาจารย์ปริติยังมีชีวิตอยู่ ท่านคงตีความเอกราชได้ลึกกว่าที่เราเคยเชื่อกันมา เพราะวิธีการตีความของเราทุกวันนี้ไม่ค่อยถูกต้องนัก เช่น ประเทศไทยจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวแบ่งแยกไม่ได้ สมัยหนึ่งมีการถกเถียงว่าจะชุดคอคอดกระไม่ได้ มิเช่นนั้นประเทศไทยจะถูกแบ่งแยกด้วยคลองคอคอดกระ เป็นต้น ซึ่งท่านมองว่าเป็นมุมมองเกี่ยวกับเอกราชแบบผิดๆ เราต้องตีความเรื่องของอธิปไตยและเอกราชให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของโลกปัจจุบันนี้ ดร.นิธิกล่าวว่า “ยิ่งคุณไปเจอรัฐบาลที่กระโดดไปทำ FTA โดยไม่ถามใครเลยซักคำเดียว คุณมีศาลรัฐธรรมนูญที่ตัดสินว่า จดหมายแสดงเจตจำนงต่อ IMF ไม่ใช่สนธิสัญญา ฉะนั้นรัฐบาลจะไปเซ็นอะไรก็ได้ ซึ่งทำให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของประเทศ เจ้าของอำนาจอธิปไตย และเชื่อว่าเราเป็นคนที่ดำรงรักษาเอกราชไว้ได้รับความหมาย หากคุณมีใครสักคนซึ่งมีผลประโยชน์ผูกพันในลักษณะของโลกาภิวัตน์ คุณลงทุนร่วมกับคนๆ นั้น คุณได้ผลประโยชน์จากเขา โดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม คุณสามารถขายประเทศได้เลย เพราะเราไปมองเรื่องสิทธิเสรีภาพและเอกราชแยกออกจากกัน ทั้งที่ในความเป็นจริงเป็นเรื่องเดียวกัน และยังเมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไปขนาดนี้ การให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนตามหลัก 6 ประการยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น เพราะว่ารัฐบาลอย่างเดียวไม่สามารถรักษาเอกราชของประเทศไว้ได้” รัฐต้องมีฐานของประชาชนที่มีสิ่งทีหลัก 6 ประการเรียกว่า “เสรีภาพ” และอาจารย์ปริติ

ใช้คำว่า “อิสรภาพ” ด้วย ในการที่จะช่วยกันรักษาเอกราชของประเทศเอาไว้ ดร.นิธียังได้กล่าวว่า “ในโลกปัจจุบันนี้ไม่มีวีรบุรุษ เราทุกคนต้องเป็นวีรบุรุษร่วมกันเท่านั้น”

นอกจาก ดร.นิธียังกล่าวถึงความล้มเหลวในการปฏิบัติตามหลัก 6 ประการ ของทุกรัฐบาลที่ผ่านมาแล้ว ท่านยังได้ ขยายความหลัก 6

ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์

ประการในข้อที่เกี่ยวกับ “สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค” “ความปลอดภัย” และ “การศึกษา” โดยท่าน เห็นว่า “เสรีภาพ” ของประชาชนทุกวันนี้ยังไม่ได้เป็นไปตามความหมายของเสรีภาพตามหลัก 6 ประการ ประชาชนถูกผูกมัดทั้งในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมให้ไม่สามารถเสมอภาคกับคนอื่นได้ ความเสมอภาคที่ท่านกล่าวถึงไม่ได้หมายความว่ามิตรพัยเท่ากัน แต่หมายถึงความเสมอภาคในเรื่องสิทธิทางการเมือง ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นยังไม่เท่ากันจริง แม้กระทั่งการออกเสียงเลือกตั้งยังแน่ใจไม่ได้ ว่าเท่ากันจริงหรือไม่ เพราะว่าหลายคนไม่ได้เป็นผู้เลือกเอง แต่ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เลือกให้ เพราะฉะนั้นแม้แต่ความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้งก็ไม่จริงนอกจากนี้ยังมีข้อผูกมัดทางวัฒนธรรมอีกเป็นอันมากที่ทำให้คนไม่สามารถที่จะมีสิทธิเสรีภาพ และอิสรภาพอย่างที่ประกาศไว้ในหลัก 6 ประการได้ และใน ทศนะของ ดร.นิธิ เสรีภาพในการแสดงออกสำคัญที่สุดซึ่งไม่ได้หมายความว่าเพียง ว่าพูดได้ เขียนได้ โฆษณาได้เท่านั้น แต่หมายความรวมถึงการรวมกลุ่มกัน เช่น การรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพ ในการแสดงออกอย่างหนึ่งที่สำคัญมาก เพราะการรวมกลุ่มกันในตัวของมันเอง เกิดความหมายขึ้นแล้ว ยิ่งหากท่านสามารถพูดให้สังคมได้รับรู้ และหนังสือพิมพ์ พร้อมจะฟังด้วย ยิ่งเกิดอำนาจต่อรองมากขึ้น

ในเรื่อง “ความปลอดภัย” ดร.นิธิตั้งคำถามว่าหากประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพของตนตามกฎหมายอย่างเต็มที่ จะมีความปลอดภัยหรือไม่ เช่น การแสดง

ออกซึ่งความคิดเห็นแล้วทำให้ถูกอ้อม สิ่งนี้เท่ากับไม่เป็นไปตามหลักเสรีภาพ และความปลอดภัยของหลัก 6 ประการ

ในเรื่อง “การศึกษา” ดร.นิธิได้ให้ภาพของวิวัฒนาการการศึกษาไทยว่า การศึกษาไทยมีการขยายตัวค่อนข้างมาก 2 ครั้ง ครั้งที่หนึ่ง คือหลัง พ.ศ. 2475 ที่คณะราษฎรลงทุนกับการศึกษาค่อนข้างมาก มีการเปิดโรงเรียนมากมาย ครั้งที่สอง คือสมัยหลังจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นช่วงที่ต้องการแรงงานฝีมือมากขึ้น จึงต้องเปิดการศึกษามากขึ้น นี่เป็นสองครั้งในประวัติศาสตร์การศึกษาไทย ที่มีการขยายตัวของการศึกษามาก แล้วท่านจึงตั้งคำถามว่า “จนถึงทุกวันนี้ การศึกษาได้ขยายตัวเพียงพอหรือยัง” หลังจาก พ.ศ. 2475 จนถึงทุกวันนี้ เราจะพบว่าการศึกษายังไม่เพียงพอ ซึ่งสาเหตุสำคัญของปัญหานี้คือ การที่เราให้ความสำคัญกับการศึกษานอกระบบน้อยมาก “เมื่อไหร่ก็ตามที่พูดถึงการศึกษา คนไทยมักนึกถึงโรงเรียน นึกถึงมหาวิทยาลัย ถ้าเราทุกคนได้รับการศึกษาเฉพาะจากโรงเรียนและจากมหาวิทยาลัย เราจะไม่สามารถพัฒนาตนเองได้เลย เพราะเราเรียนรู้จากการคุยกัน อ่านหนังสือ ดูหนัง ฟังเพลง ขึ้นรถเมล์ ร่วมนินทาคนอื่น และถูกคนอื่นนินทา ทั้งหมดนี้คือการเรียนรู้ และถ้าเราไม่ให้ความสำคัญกับ ส่วนนี้ คุณจะไม่มีโรงเรียนสักก็โรงเรียนก็แล้วแต่ แต่คุณมีทีวีที่ไว้อย่างที่ทีวีมันไว อยู่ในทุกวันนี้ คุณจะบอกให้คนไทยฉลาด จะเป็นไปได้อย่างไร เด็กเรียนหนังสือที่สนามเด็กเล่น ไม่ใช่ในห้องเรียน หากเราไม่ให้ความสำคัญแก่การสร้างระบบการเรียนรู้ที่อยู่นอกโรงเรียน แล้วเมื่อไหร่เราถึงจะสามารถทำให้ชาวนาที่จบ ป.4 ป.6 ในทุกวันนี้มีความรู้เพิ่มขึ้นได้อย่างไร เป็นไปไม่ได้ เพราะจะทำให้เขาเหล่านั้น กลับเข้าโรงเรียนใหม่นั่นยาก” ดร.นิธิกล่าวทิ้งท้ายไว้ว่าประเทศไทยมีแต่ระบบการศึกษาที่จะฝึกแรงงาน แต่ไม่มีระบบการศึกษาที่จะฝึกสมองคน

ภาพฉายที่ ดร.นิธิมองเป็นภาพฉายร่วมสมัยของการนำเอาหลัก 6 ประการ มาประยุกต์ใช้ในสภาพปัจจุบัน กล่าวได้ว่าการปฏิรูปประเทศไทยที่ผ่านมาในหลาย รัฐบาลเป็นการปฏิรูปแบบหลอกๆ หรือ “pseudo-reform”

ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร เริ่มด้วยการให้คะแนนรัฐบาลชุดปัจจุบันโดยใช้หลัก 6 ประการมาวิเคราะห์ ดังนี้

1) การรักษาเอกราชทางการเมือง และทางเศรษฐกิจ ดร.ผาสุกให้ B ถึง B+ เนื่องจากรัฐบาลนำประเทศพ้นจากภาวะวิกฤติ และสามารถปลดหนี้ประเทศได้รวดเร็วด้วย ดร.ผาสุกได้ให้เหตุผลที่ไม่ให้ A ไว้ว่าเพราะมีการถกเถียงกันว่าแม้เป็นรัฐบาลอื่นก็คงประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูเศรษฐกิจในระดับใกล้เคียงกัน เนื่องจากสถานการณ์ค่อนข้างจะเดินทางไปในทิศทางดังกล่าวในช่วงเวลานั้น 2) การรักษาความปลอดภัยในประเทศ ต้องวิเคราะห์กล่าวถึงพื้นที่ใดก่อน หากพูดถึงภาคใต้ ดร.ผาสุกให้ F เพราะว่ารัฐบาลไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหา และอาจทำให้สถานการณ์แย่ลง หรือหากพูดถึงเรื่องการต่อต้านยาเสพติด ก็เป็น F อีกเช่นกัน 3) การหางานให้ประชาชนทำ ไม่ปล่อยให้ประชาชนอดอยาก ดร.ผาสุกกล่าวว่าเนื่องจากรัฐบาลบริหารเศรษฐกิจได้ดี การว่างงานก็ลดลง ประเด็นนี้ ดร.ผาสุกจึงให้ B+ 4) สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ดร.ผาสุกให้ D- โดยให้เหตุผลว่าสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในสังคมไทยยังไม่ชัดเจน อย่างที่อาจารย์นิติได้กล่าวไว้ คือ เสรีภาพที่ไม่ชัดกับหลัก 6 ประการใน 4 ข้อข้างต้นนั้นอย่างเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้น ดร.ผาสุกให้ F 5) การให้การศึกษาเต็มที่แก่ราษฎร ดร.ผาสุกกล่าวว่า “ข้อนี้ก็เกือบ F คือไม่ถึงกับ F” เพราะการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง โดยสรุป คะแนน รวมๆ คือ C

หลังจากให้คะแนนรัฐบาลชุดปัจจุบันโดยอิงการปฏิบัติตามหลัก 6 ประการแล้ว ดร.ผาสุกได้ลงในรายละเอียดของหลัก 6 ประการเพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์ที่ปรากฏในปัจจุบันว่าเป็นไปหรือขัดกับหลัก 6 ประการในด้านใดบ้าง และเสนอแนวทางที่อาจทำได้ตามหลัก 6 ประการ โดยกล่าวว่า “อาจารย์ปริติเขียนหลัก 6 ประการเพื่อเป็นแนวทางให้แก่รัฐบาลที่มาหลังการปกครองแบบรวมศูนย์ อำนาจภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สิ้นสุดลง ถ้าเรานำมาเทียบกับตอนนี้คือในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา เราก็จะเห็นปัญหาว่าตลาดการเมืองมีการกระจุกตัวของอำนาจ มีการปิดกั้นนักการเมืองรุ่นใหม่ และปัญหาในเรื่องของสิทธิเสรีภาพ ถ้าหากนำมาปรับใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งระบอบทักษิณกำลังคลอนแคลน

ถามว่าหากท่านปรีดียังมีชีวิตอยู่ ท่านจะนึกถึงการเปลี่ยนแปลงอะไร บ้างที่จะคล้ายคลึงกับหลัก 6 ประการ ที่จะนำมาปฏิบัติในสภาพปัจจุบันที่ การเมืองแบบผูกขาดเปิดขึ้นแล้ว”

ประการที่หนึ่ง ความเป็นเอกราชทางเศรษฐกิจและการเมือง ดร.ผาสุก มองว่าการเจรจาต่อรองกับกระบวน โลกาภิวัตมนั้น ประเทศไทยสามารถที่จะรักษาเอกราชไว้ได้

มากกว่านี้ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับ FTA ดร.ผาสุก ตั้งคำถามว่า “ทำไมในการเจรจา FTA จึงไม่เข้าในกระบวนการรัฐสภาไม่มีการปรึกษากับประชาชนเลย ถ้าท่านปรีดีอยู่ ท่านคงต้องให้ความสนใจกับเรื่องที่จะทำให้กระบวนการตรงนี้มี ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และก็ให้ผู้มีผลกระทบทางลบ ได้มีส่วนร่วมในการ แสดงความคิดเห็น แล้วกับเรื่องอื่นๆด้วย เช่น เรื่องการต่อรองกับ WTO หรือ การต่อรองกับสหรัฐอเมริกาในหลายๆ เรื่อง”

ประการที่สอง ความปลอดภัยในประเทศ ดร.ผาสุกเน้นความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในภาคใต้โดยกล่าวว่า หากเราต้องการจะให้ชุมชนซึ่งมี วัฒนธรรมแตกต่างจากราษฎรส่วนใหญ่เนื่องจากประวัติความเป็นมาที่แตกต่าง กันอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขได้ เราต้องนึกถึงการให้คำจำกัดความของคำว่า “ชาติ” ให้สอดคล้องกับความหลากหลายของประชาชนทั้งในด้านวัฒนธรรมภาษา และศาสนาเพื่อที่จะให้คนที่แตกต่างหลากหลายนั้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ กล่าวคือแทนที่จะตีความว่า ความเป็นคนไทยคือความเป็นเชื้อชาติไทย มีภูมิภานาอยู่ทีราบลุ่ม นับถือศาสนาพุทธ พูดภาษาไทยกลาง เราจะต้องให้คำจำกัดความที่ทำให้คนที่มีความแตกต่าง หรือไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ ไม่รู้สึกแปลกแยก กล่าวอีกนัยหนึ่ง ชาติไทยจะต้องรวมทุกคนซึ่งอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ทำงานในเมืองไทย และไม่ว่าถึงเรื่องภาษา ศาสนา เชื้อชาติ หรือสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เช่น ต้องไม่บอกว่า คนไทยภูเขาไม่ใช่คนไทย หรือ

ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร

ว่าคนภูเขามาไม่ใช่ชาวเรา สิ่งเหล่านี้ต้องยกเลิก ซึ่งหากทำได้ จะทำให้เรามีทัศนคติที่ดีขึ้นและปฏิบัติตนดีขึ้นต่อคนงานต่างประเทศที่มาทำงานในประเทศไทย โดยเฉพาะคนงานจากประเทศเพื่อนบ้าน คนไทยต้องมองว่าคนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีคุณูปการกับสังคมและเศรษฐกิจไทย เพราะว่าเขามาทำงาน มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้ประเทศไทย

ประการที่สาม การบำรุงความสุขของราษฎร ทางการให้ราษฎรทำ มิให้ต้องอดอยาก ดร.ผาสุกกล่าวว่า “เท่าที่ผ่านมาประเด็นนี้ทำได้ดีพอสมควร การว่างงานอยู่ในระดับต่ำ แต่สำหรับอนาคตในเรื่องความมั่นคงในชีวิต และความเหลื่อมล้ำของรายได้ ทรัพย์สิน และโอกาสจะยังคงเป็นปัญหาใหญ่ หากท่านปรารถนาอยู่ ท่านจะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของสิ่งเหล่านี้มากๆ เช่น ทำให้ระบบบำนาญจึงไม่เกิดเป็นระบบทั่วไป คนที่เกษียณควรจะต้องได้รับบำนาญทุกคน เพราะคนที่อยู่ในเมืองไทยไม่ว่าเขาจะทำงานที่ไหนแล้วแต่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเมืองไทยทั้งนั้น เมื่อเกษียณแล้ว น่าจะต้องมีสิทธิที่จะได้รับบำนาญ เรื่องความเหลื่อมล้ำ จะต้องมีการปฏิรูประบบภาษีอากรให้ลดทอนตรงนี้ลงไป การเข้าถึงทรัพย์สินโดยเฉพาะเรื่องของที่ดิน เรื่องของโอกาสในการศึกษาต้องให้เกิดความเท่าเทียมกัน”

ประการที่สี่และประการที่ห้า การมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ดร.ผาสุกมองว่าในสมัยรัฐบาลปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ถูกคุกคามอย่างมาก และยังได้เข้าไปคุกคามกระบวนการยุติธรรมด้วย คือทำให้ระบบศาลเกิดอาการติดขัดไป ดร.ผาสุกกล่าวเสริมว่า “แต่ว่าขณะนี้ พากี้เปิดแล้ว คือว่าระบบกระบวนการยุติธรรมมีความสำคัญมากขึ้น แล้วก็จะเข้ามาเป็นเสาหลักอีกส่วนหนึ่งในการเมืองไทย เราจะต้องมีการให้ความสำคัญกับบทบาทศาล แต่การให้ความสำคัญกับบทบาทศาลก็เป็นดาบสองคมเหมือนกัน อันนี้ก็ไม่ได้ดูหมิ่นศาล แต่ว่าทุกอย่างอย่างมันต้องมีการปฏิรูป” ดร.ผาสุกเห็นว่าเราควรปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมด้วยเพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการยุติธรรมที่จะมีความสำคัญมากขึ้นในเมืองไทยต่อไปในอนาคตสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเที่ยงธรรม

ประการที่หก การศึกษา ดร.ผาสุกเห็นว่า กระบวนการปฏิรูปการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปการศึกษาล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในช่วงการบริหารงานของรัฐบาลชุดปัจจุบัน การปฏิรูปการศึกษานั้นมีมาตั้งแต่ก่อนหน้ารัฐบาลชุดปัจจุบันแล้ว และเราต้องมองย้อนหลังกลับไปเพื่อนำเอาการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปการศึกษามาปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยรัฐควรให้หลักประกันว่าเยาวชนทุกคนจะได้รับการศึกษาฟรีจนถึงระดับปริญญาตรี และสำหรับครอบครัวที่มีปัญหาเศรษฐกิจ รัฐบาลจะต้องจัดค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษาให้กับครอบครัวเหล่านี้ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการที่ชัดเจนโปร่งใส

ผศ.ดร.ปริชา สุวรรณทัต เริ่มต้นการสัมภาษณ์ด้วยการพูดถึงหัวข้อการสัมภาษณ์ ที่ตั้งชื่อไว้ว่า “อภิวัดณ์ประเทศไทยกับแนวคิดของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ มองผ่านหลัก 6 ประการ” ดร.ปริชามองว่า จะนำคำว่า “อภิวัดณ์” มาใช้กับประเทศไทยไม่ได้ เพราะการอภิวัดณ์เมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ไทยยังเป็นประเทศสยามอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องนี้สำคัญการเปลี่ยนจากสยามเป็นประเทศไทย มีนัยยะที่สำคัญมาก ซึ่ง ดร.ปริชาไม่มีโอกาสพูด ณ ที่นี้ ในขณะที่เดียวกันการมองแนวความคิดของอาจารย์ปรีดีจะมองเพียงแค่หลัก 6 ประการมิได้ แนวความคิดของอาจารย์ปรีดี ต้องมองผ่านหลัก 6 ประการประกอบกับเค้าโครงเศรษฐกิจที่เรียกกันว่า “สมุดปกเหลือง” ด้วย ต้องมองสองสิ่งนี้ควบคู่กันไป แยกจากกันมิได้ เพราะหากมองเพียงหลัก 6 ประการก็จะพบแต่ความล้มเหลวอย่างที่อาจารย์นิธิได้พูดไว้ในช่วงแรก แต่หากมองควบคู่กับเค้าโครงเศรษฐกิจก็ไม่ถือว่าล้มเหลวทั้งหมด คือมีทั้งส่วนที่ประสบความสำเร็จเป็นรากฐานมาถึงปัจจุบันอยู่ในเค้าโครงเศรษฐกิจ เช่น ธนาкарชาติ ดร.ปริชากล่าวว่า “หากเรามองเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง มันก็เป็นการมองเพียงแก่นกับกระพี้ เราต้องมองทั้งสองอย่างให้เป็นแก่น”

ดร.ปริชากล่าวว่า เมื่อสมัย 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คำว่า “ปฏิวัติ” และ “รัฐประหาร” ยังไม่เกิดขึ้น และอาจารย์ปรีดีได้อธิบายสาเหตุของการใช้คำว่า “การอภิวัดณ์” ในภายหลังว่า เพราะคำว่า “อภิวัดณ์” ต่างกับคำว่า “ปฏิวัติ” คำว่า “อภิวัดณ์” หมายถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางก้าวหน้า ส่วน “ปฏิวัติ” เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางถอยหลัง

ดร.ปริชามองหลัก 6 ประการของอาจารย์ปรีดีเป็นสัญญาประชาคม

เนื่องด้วยสาเหตุสำคัญ 2 ประการด้วยกัน ประการแรก คือหลัก 6 ประการเกิดพร้อมกับแถลงการณ์ของคณะราษฎรเมื่อเช้าตรู่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ดังนั้นหากจะอ่านหลัก 6 ประการให้ได้เนื้อหาสาระที่มาของหลัก 6 ประการ ก็ต้องอ่านแถลงการณ์ของคณะราษฎรทั้งหมด ประการที่สอง คือในการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งมีเพียงสภาเดียวคือสภาผู้แทนราษฎร ไม่มีวุฒิสภา ก่อนที่สมาชิกจะได้มีการประชุมกัน อาจารย์ปรีดีได้ขอให้สมาชิกปฏิญาณตนว่าจะซื่อสัตย์ต่อราษฎร และปฏิบัติตามหลัก 6 ประการของคณะราษฎรด้วย ซึ่งตอนนั้นยังไม่มีรัฐธรรมนูญบัญญัติการปฏิญาณตนก่อนเข้ารับหน้าที่ เพราะยังใช้ธรรมนูญปกครองสยามฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2475 อยู่ ด้วยเหตุทั้ง 2 ประการนี้จึงทำให้ ดร.ปรีชา มองหลัก 6 ประการว่าเป็นสัญญาประชาคม

หลังจากนั้นอาจารย์ปรีดีได้รับมอบหมายจากสภาผู้แทนราษฎรที่มีการเปิดประชุมกันเมื่อ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ให้เป็นผู้ดำเนินการที่จะนำหลัก 6 ประการมาปฏิบัติให้สำเร็จ และเป็นผู้ดำเนินการร่างเค้าโครงเศรษฐกิจ เค้าโครงเศรษฐกิจนี้มีเนื้อหาสาระมาก แต่สิ่งนี้เองที่ทำให้เกิดความขัดแย้งจากการปะทะกันของความคิดที่ก้าวหน้ากับความคิดอนุรักษนิยม ความคิดที่ก้าวหน้าที่คือแนวความคิดที่มีอาจารย์ปรีดีเป็นผู้นำในขณะนั้น ในขณะที่เดียวกันก็มีความคิดที่เป็นปฏิปักษ์นำโดยพระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งทำให้หลัก 6 ประการของอาจารย์ปรีดีและเค้าโครงเศรษฐกิจไม่ประสบความสำเร็จในหลายประการ อย่างไรก็ตามก็ยังมีหลายอย่างที่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จ

ดร.ปรีชากล่าวว่า อาจารย์ปรีดีเป็นทั้งนักกฎหมายและนักเศรษฐศาสตร์ โดยท่านได้เรียนมาทั้งสองทาง ในการที่จะทำให้หลัก 6 ประการและเค้าโครงเศรษฐกิจบรรลุผลสำเร็จ ท่านได้นำมาสู่การปฏิบัติโดยร่างเป็นกฎหมายสองฉบับที่เรามักจะไม่ค่อยให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นเพียงร่างกฎหมาย ฉบับแรกคือ “ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุจริตของราษฎร” อีกฉบับหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันคือ “ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ” ดร.ปรีชา เชื่อว่าหากร่างกฎหมายทั้งสองฉบับสามารถออกมาเป็น

กฎหมายที่บังคับใช้แล้ว หลัก 6 ประการและเค้าโครงเศรษฐกิจจะไม่ล้มเหลว
อย่างที่เป็นร่างกฎหมายทั้งสองสะท้อนให้เห็นแนวคิดเบื้องหลังของอาจารย์
ปรีดีที่สำคัญมากและรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็นำมาบัญญัติไว้ คือ เรื่องของ
การพัฒนามนุษย์ อาจารย์ปรีดีได้เน้นไว้ทั้งในหลัก 6 ประการและเค้าโครงเศรษฐกิจ
ว่าจะต้องระวังไม่ให้มนุษย์นั้นมีสภาพกลายเป็นสัตว์ จะต้องให้มนุษย์ มีความเป็น
มนุษย์มากยิ่งขึ้น เพราะว่าหากมนุษย์กลายเป็นสัตว์ ก็มีแต่จะขอให้ผู้อื่นให้
อย่างเดียว ไม่มีความคิดอะไรเป็นของตัวเอง มีแต่จะบริโภคอย่างเดียว เพราะ
ฉะนั้นต้องมีหลักประกันความสมบูรณ์พูนสุขของราษฎรซึ่งเป็นเรื่องที่จะปล่อย
ปละละเลยไม่ได้

ประการต่อมา หลัก 6 ประการระบุถึงคำคำหนึ่งคือ “ความเป็นประชาธิปไตย” อาจารย์ปรีดีกล่าวว่าคำว่า “ประชาธิปไตย” นั้นใช้คำเพียงสั้นๆ เช่นนี้ไม่ได้
ต้องพูดว่า “ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์” ซึ่งทำให้ต้องมาแยกว่า “ประชาธิปไตย
ที่สมบูรณ์” มีองค์ประกอบอะไรบ้าง ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ที่ อาจารย์ปรีดีเน้น
อย่างหนักแน่นมีสาระสำคัญ คือ ความเป็นประชาธิปไตยในรูปแบบ ซึ่งการดู
จากรัฐธรรมนูญอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องประกอบไปด้วย “ประชาธิปไตยในทาง
เศรษฐกิจ” ด้วย โดยอธิบายเป็นหลักไว้ว่า “ประชาธิปไตยในทางเศรษฐกิจ”
หมายถึงจะต้องทำให้ราษฎรมีความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ ไม่เกิดความเหลื่อม
ล้ำที่เรียกกันว่า “ช่องว่าง” มากนัก トラบใดที่ไม่สามารถทำให้มีประชาธิปไตย
ในทางเศรษฐกิจก็ไม่สามารถคาดหวังว่าประชาธิปไตยที่แท้จริง จะเกิดขึ้นได้เพราะ
ผู้ที่มีอำนาจในทางเศรษฐกิจจะใช้กำลังไปกดขี่ประชาชนผู้ยากไร้

ดร.ปรีชามองว่า อาจารย์ปรีดีมีความต้องการที่จะสร้าง “ประชาธิปไตย
ในทางเศรษฐกิจ” ขึ้นมา แม้ว่าจะไม่สามารถให้ชนชั้นต่างๆ มีความเท่าเทียมกันได้
แต่ช่องว่างจะต้องลดน้อยลงไป คนรวยจะต้องบริจาคมตามหลักธรรมะของ
พระพุทธองค์ ซึ่งต่อมาก็ต้องตอบคำถามว่าการบริจาคมนั้น บริจาคอย่างไร ซึ่ง
คำตอบของ ดร.ปรีดีก็เป็นสิ่งที่เหมาะสมและทำได้สำเร็จ นั่นก็คือ การออกกฎหมาย
ภาษีมรดกซึ่งมีผลใช้บังคับช่วงปีพ.ศ. 2478 ถึง 2479 ดร.ปรีชาเห็นว่าเป็นสิ่งที่
เราน่าจะต้องนำมาพิจารณากันว่าปัจจุบัน นี่ที่มีช่องว่างเช่นนี้ เราควรจะมีกฎหมาย

ผศ. ดร.ปรีชา สุวรรณทัต

ภาษีมรดกหรือไม่ ดร.ปรีชา ได้ตั้งข้อสงสัยเกิดว่าเมื่อพูดถึงภาษีมรดกไม่ได้หมายถึงว่าทุกคนจะต้องเสียภาษีมรดก โดยท่านกล่าวว่าในห้องสัมมนานั้นคงมีผู้ที่ต้องเสียภาษีมรดกเพียงไม่กี่คนเท่านั้นเพราะจะต้องกำหนดวงเงินขั้นต่ำเอาไว้ว่าจำนวนเงินเท่าไรจึงจะต้องเสียภาษีมรดก ประชาชนทั่วไปชนชั้นกลางไม่ต้องมีการะในการเสียภาษีมรดกผู้ที่มีการะในการเสียภาษีมรดกคือผู้ที่ร่ำรวยมากโดยอิงแนวคิดที่ว่าความมั่งคั่งที่บุคคลได้มาในวัน

หนึ่งต้องบริจาคให้แผ่นดิน เพราะที่เขาร่ำรวยขึ้นมาได้นั้นเพราะแผ่นดิน สิ่งนี้คือหลักใหญ่ของภาษีมรดกที่ ดร.ปรีชา รู้สึกเสียดยอย่างยิ่งที่ถูกยกเลิกไปในปัจจุบัน มีนักศึกษานิติศาสตร์ หลายคนของ ดร.ปรีชาทำวิทยานิพนธ์เรื่องภาษีมรดกแต่เสนอไปเมื่อใดก็ไม่ได้รับการยอมรับจากกระทรวงการคลัง โดยอ้างว่าเป็นไปไม่ได้ แต่ ดร.ปรีชา เห็นว่าเรื่องนี้น่าจะมีการหยิบยกขึ้นมาพิจารณากันอีกครั้ง

ดร.ปรีชาได้มองหลัก 6 ประการผสานเข้ากับเค้าโครงทางเศรษฐกิจโดยมองว่าทั้งสองสิ่งนั้นจะเกิดผลบังคับได้ต่อเมื่อมีกฎหมายรองรับ ซึ่งกฎหมายนั้นจะต้องสร้างความเป็นธรรม ไม่เฉพาะความเป็นธรรมตามตัวบทกฎหมายเท่านั้นความเป็นธรรมตามกฎหมายตามแนวคิดของอาจารย์ปรีดีประกอบไปด้วยสาระสำคัญสองประการ คือ ตัวบทกฎหมายเป็นธรรมและความเป็นธรรมตามธรรมชาติ โดยความเป็นธรรมตามธรรมชาติไม่จำเป็นต้องเรียนกฎหมายก็ทราบได้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มองเห็นได้ว่าอะไรเป็นธรรม อะไรไม่เป็นธรรม หากตัวบทกฎหมายขัดกับความเป็นธรรมตามธรรมชาติ เช่นนั้นถือว่ากฎหมายไม่เป็นธรรม แนวความคิดของอาจารย์ปรีดีวางอยู่บนพื้นฐานนี้

กล่าวโดยสรุป ดร.ปรีชาเห็นว่าความคิดของอาจารย์ปรีดีในการเสนอเค้าโครงทางเศรษฐกิจขึ้นมานั้น ศาสตราจารย์ชาวฝรั่งเศสเคยบอกว่าเป็นความคิดที่เกิดขึ้นก่อนกาล คือก้าวหน้ามากจนคนในสมัยนั้นไม่สามารถตามทัน หรืออาจจะ

ตามทันแต่เห็นว่าสิ่งนั้นหากเกิดขึ้นมาแล้วจะก่อให้เกิดผลเสียกับตน หรือทำให้ตนหมดอำนาจ จึงต่อต้าน อาจารย์ปรีดี เองก็ได้เคยพูดไว้ครั้งหนึ่งว่า “เมื่อข้าพเจ้ามีอำนาจ ข้าพเจ้าไม่มีประสบการณ์ แต่มาเมื่อข้าพเจ้ามีประสบการณ์ตอนนั้น ข้าพเจ้าไม่มีอำนาจแล้ว”

2.3 แนวคิดสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตยกับการกีดกันประเทศ

ศ.ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ กล่าวว่าประเด็น 3 ประเด็นที่ทางสำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะตั้งไว้ เป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ประเด็นที่หนึ่งคืออยากจะให้ประชาชนคนไทยทุกๆ ไปเห็นว่าการแก้ปัญหาวิกฤติของประเทศไทยในขณะนี้ไม่สามารถจะจำกัดอยู่เฉพาะการปฏิรูปสถาบันการเมือง อย่างที่กล่าวกันว่า “แก้รัฐธรรมนูญมาตราบานี้มาตราบานี้ แล้วทุกอย่างก็จะเรียบร้อย” ซึ่งความเป็นจริงนั้นไม่ได้เป็นเช่นนั้น ฉะนั้นเราจะต้องทำให้ประชาชนเข้าใจ ว่าการแก้ปัญหาวิกฤติซึ่งมีมานานแล้ว และเพิ่มขึ้นๆ ตามลำดับนั้นจะต้องมีการรวมเอาการปฏิรูปสังคม เศรษฐกิจ ประเด็นที่สอง ดร.วิชิตวงศ์เห็นด้วยกับสำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะที่กล่าวว่า ความคิดและความพยายามที่จะปฏิรูปประเทศไทยในด้านต่างๆ มีมานานแล้ว สามารถย้อนขึ้นไปตั้งแต่สมัยอาจารย์ ปรีดี คณะราษฎร แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ การปฏิรูปเกิดขึ้นแล้วและได้แห้งหายไป และประเด็นสุดท้าย ต้องมีการสร้างกระแสการมองอนาคตของประเทศไทย คือไม่ใช่เพียงแค่ว่ากล่าวกันว่าจะปฏิรูป แต่ต้องตอบด้วยว่าทำอย่างไร

“สมมติท่านปรีดียังมีชีวิตอยู่ แล้วมีคนไปถามว่าท่านเห็นปัญหาอะไรต่างๆ เหล่านี้แล้วท่านจะทำอย่างไร หลายเรื่องท่านมีคำตอบให้ ที่สถาบันปรีดีฯ ก็ได้จัดพิมพ์ประเด็นเหล่านี้เมื่อต้นปีที่แล้ว ทางเลือกทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ตามแนวความคิดของท่านปรีดี พนมยงค์มีคำตอบเยอะพอสมควร แต่ทว่าคงต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้งกว่านั้นหากต้องการให้แนวทางเหล่านั้นเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะท่านปรีดีอยู่ห่างจากสถานการณ์ ท่านทำได้เพียงวางแนวกรอบความคิด แต่ในประเด็นว่าจะทำอย่างไรนั้น ท่านไม่อยู่ในฐานะที่จะทำได้”

ดร.วิชิตวงศ์เริ่มบรรยายเกี่ยวกับความเป็นมาของหลัก 6 ประการว่า

อาจารย์ปรีดีเป็นผู้เขียนขึ้นแต่เพียงผู้เดียว ไม่มีใครช่วยร่างหรือแก้ไข หลัก 6 ประการ ที่หลักแต่ละประการมีความเกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่นนี้ ท่านปรีดีเขียนขึ้นตั้งแต่อยู่ฝรั่งเศส โดยที่ผู้นำคณะราษฎรอีก 6 ท่านไม่ได้มีความเข้าใจอย่างแท้จริงในหลักดังกล่าว อาจารย์ปรีดีเองอาจมีความพยายามที่จะอธิบายให้ผู้นำคณะราษฎรอีก 6 ท่านเข้าใจบ้าง แต่ ดร.วิชิตวงศ์มองว่าผู้นำทั้ง 6 ท่านไม่ได้เข้าใจจริง ประเด็นที่อาจจะเข้าใจตรงกันตั้งแต่ต้นคือ เรื่อง “เอกราชของประเทศ” เพราะเป็นเรื่องที่เห็นกันในขณะนั้นว่าประเทศไทยอยู่ใต้อำนาจต่างชาติ ฉะนั้นเราจะต้องเป็นเอกราช อีกสองประเด็นที่ง่ายต่อการเข้าใจคือ “ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน” และ “การศึกษา” เพราะเป็นประเด็นที่ตรงไปตรงมา ส่วนประเด็นอื่นที่ผู้นำคณะราษฎรคนอื่นๆ ไม่เข้าใจ และท่านปรีดีเองก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะอธิบาย หรืออธิบายได้ไม่ถนัดก็คือเรื่อง “เศรษฐกิจของประชาชนคนไทย” ซึ่งมีเพียงท่านคนเดียวในบรรดาผู้นำ 7 ท่านที่ตั้งใจว่าจะต้องแก้ไขปัญหานี้ให้ได้ ดังเช่นที่อาจารย์ปรีชาได้พูดไว้ในตอนต้นว่า “ถ้ามันเรื่องของเศรษฐกิจไม่ได้แก้ไขก็ไม่มีความประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น” อาจารย์ปรีดีเคยเขียนไว้ว่าหลวงพิบูลสงครามเคยกล่าวกับท่านว่า “ผมจะยึดอำนาจแล้วจะตั้งโต๊ะอาจารย์จะเอาอย่างไรก็เขียนไปแล้วกัน” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้นำท่านอื่นไม่ได้คิดถึงหลักการบริหารประเทศหรือการแก้ปัญหาเศรษฐกิจให้กับประชาชน และอาจารย์ปรีดีก็อาจไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะอธิบายได้ เพราะว่าในขณะนั้นท่านอายุเพียง 30 ปีและยังไม่มีประสบการณ์ซึ่งทำให้อธิบายได้ยาก

ต่อมา ดร.วิชิตวงศ์ กล่าวถึงสาเหตุของความล้มเหลวของหลัก 6 ประการว่า “หลัก 6 ประการมีอายุของมันเอง คือเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ประกาศจนกระทั่งจนกระทั่งรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 หลัก 6 ประการได้จบลงตรงนั้น และตั้งแต่ พ.ศ. 2490 จนถึงปัจจุบันก็เป็นเวลา 60 ปีมาแล้ว หลัก 6 ประการนี้ไม่เป็นเช่นนั้นแล้ว มันหายไปหมดแล้ว คณะราษฎรก็ไม่มีเหตุผลจะต้องไปรับผิดชอบด้วย เพราะว่าจบกันไปแล้ว ที่พยายามทำก็ได้แค่ 15 ปีนั้นเองซึ่งทำไปได้พอสมควร แต่ก็ได้ไม่เป็นไปในลักษณะบูรณาการเพราะบูรณาการยาก แก่นของท่านปรีดีอยู่ที่เศรษฐกิจ เมื่อคนอื่น ๆ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นเศรษฐกิจ

แล้ว ท่านปรีดีเองก็คงจะทำอะไรไม่ได้ แต่ท่านก็ได้พยายามอย่างเต็มที่ ด้วยการเป็นรัฐมนตรีคลัง รัฐมนตรีมหาดไทย รัฐมนตรีต่างประเทศ อย่างในด้านการต่างประเทศท่านก็ได้แก้ไขสนธิสัญญาต่างๆ ให้เรามีเสรีภาพในการเก็บภาษี ซึ่งเป็นการช่วยทางอ้อม เมื่อเป็นรัฐมนตรีคลังก็ได้เก็บภาษี ออกกฎหมายต่างๆ ซึ่งกล่าวได้ว่าทำไปเท่าที่ทำได้ แก้ปัญหาแบบล้อมๆ ไว้ แต่การจะลงไปแก้ปัญหาของประชาชนจริงๆ อย่างที่ท่านตั้งใจไว้แต่แรกนั้นไม่มีโอกาส ท่านปรีดีมีโอกาสดำรงตำแหน่งเพียง 8 ปีเท่านั้น เวลาและกำลังคนที่จะมาช่วยท่านนั้นจำกัด”

“ท่านปรีดีก็ไปใช้เวลาว่างๆ อยู่หลายสิบปีที่เมืองจีน และต่อมาที่ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นเวลาที่ท่านไม่ต้องทำอะไร และท่านก็ไม่ได้ไปทำมาหากินด้วย ซึ่งทำให้ท่านมองเห็นภาพต่างๆ ค่อนข้างจะทะลุปรุโปร่ง มีครั้งหนึ่งที่ อาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภามีโอกาสได้สัมภาษณ์ท่าน ซึ่งบทสัมภาษณ์ในครั้งนั้นสำคัญมาก และได้รับการตีพิมพ์อยู่หลายครั้ง” โดยบทสัมภาษณ์นั้นมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ 2-3 ประเด็นที่สามารถบอกได้ว่าท่านปรีดีคิดอย่างไร

ประเด็นแรกคือ ท่านเห็น “ปัญหาเศรษฐกิจ” ของประชาชนไทยเป็นพื้นฐานปัญหาของประเทศไทย ท่านได้เล่าให้อาจารย์ฉัตรทิพย์ฟังว่า ท่านโตขึ้นมาและเห็น “ความยากลำบาก” “ความเอารัดเอาเปรียบ” ที่ในวันนี้เราทุกคนยังเห็นอยู่ หมายความว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ได้หายไปจากสังคมไทย ปัญหาที่ท่านปรีดีเห็นมาตั้งแต่สมัยนั้นก็ยังคงเห็นกันอยู่ในทุกวันนี้ ซึ่งอาจจะเปลี่ยนรูปแบบไปบ้าง แต่ยังคงเป็นปัญหาเดิมๆ อยู่

อีกประเด็นหนึ่งที่เป็นสาระสำคัญของบทสัมภาษณ์โดยอาจารย์ ฉัตรทิพย์ คือ อาจารย์ปรีดีได้เอ่ยประโยคหนึ่ง ขึ้นมาว่า “สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย แปลว่า democratic scientific socialism” ท่านบอกว่ามันต้องเป็นอย่างนี้ ท่านไปอยู่เมืองจีน 20 ปี ฝรั่งเศสอีก 10 ปี ท่านคิดทะลุปรุโปร่งแล้วว่า คำตอบของสังคมไทยคือสิ่งนี้ การแก้ปัญหาของประเทศไทยอยู่ที่

ศ.ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

การแปล 3 ตัว นี้ให้ออกมาในทางปฏิบัติอย่างไร จะแปลงเป็นรูปนโยบายอะไร และได้อย่างไร

2.4 ระบบเศรษฐกิจกับการอภิวัฒน์ประเทศไทย

ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจกล่าวว่า “ผมไม่เคยเจอท่านปรีดี ผมไม่ได้เป็นศิษย์ท่านปรีดีที่เป็นทางการ แต่ว่าเป็นศิษย์ทางใจ เป็นศิษย์ซึ่งได้จากการศึกษาหาความรู้จากข้อมูลของอดีตเสรีไทย อดีตผู้คนที่เคยร่วมกับท่านปรีดีในการผลักดันต่อสู้ให้เกิดประชาธิปไตยของประเทศ วันนี้สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะมีความตั้งใจหยิบเอาเรื่องราวของท่านปรีดี หยิบเอาเรื่องราวของการอภิวัฒน์สยาม 2475 มาเป็นธงนำของโครงการปฏิรูปประเทศไทย เพราะอะไร ประการแรก เพราะท่านปรีดีเป็นนักการเมืองในยุคใหม่ คือยุคหลัง พ.ศ. 2475 เพียงไม่กี่คนที่เราจะยึดถือศรัทธาได้โดยสนิทใจ ประการที่สอง การอภิวัฒน์นั้นใหญ่โตและใช้ความกล้าหาญเหนือการปฏิรูปมากมาย”

เมื่อเราสำรวจประวัติศาสตร์จะพบว่ามี การปฏิรูปประเทศไทยหลายครั้ง หากเป็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยก็พบการปฏิรูปตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่ทุกๆ การปฏิรูปจะเป็นกระบวนการที่เกิดจากบนสู่ล่าง คือชนชั้นนำเป็นผู้กำหนด บางคราวก็เป็นข้าราชการ หรือปัญญาชนนักคิด แต่ ดร.อนุสรณ์เห็นว่าโครงการปฏิรูปประเทศไทยที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันนี้และในอนาคตควรเป็นกระบวนการซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ให้ประชาชนได้กำหนดชะตาชีวิตของเขาเองในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ดร.อนุสรณ์กล่าวว่าอยากให้คะแนนรัฐบาลชุดนี้เช่นเดียวกับ ดร.ผาสุก แต่จะเป็นการซ้ำซ้อนจึงให้เป็นคะแนนโดยรวมแทนในแง่การปฏิบัติตามหลัก 6 ประการ ซึ่งถือว่าสอบผ่านบางเรื่อง และสอบไม่ผ่านบางเรื่อง แต่โดยรวมแล้วก็ถือว่าอยู่ในระดับ 60% “เกือบตกแต่ว่าก็ไม่ตก” อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นจะโทษรัฐบาลอย่างเดียวไม่ได้ เนื่องจากนักการเมืองที่เข้าไปมีอำนาจในรัฐบาลหรือในรัฐสภานั้น เป็นบทสะท้อนของคนไทยและความเป็นประเทศไทย คุณภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นเช่นไรก็สะท้อนคุณภาพของประชาชนในประเทศนั้นระดับหนึ่ง

ดร.อนุสรณ์ไม่ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์มากนัก เพราะวิทยากรท่านอื่นได้พูดไปพอสมควรแล้ว ท่านจึงกล่าวในแง่ของการเอาอดีตมาเป็นหลักในการมองปัจจุบันและอนาคตว่า “เราควรจะทำอย่างไรที่จะให้เกิดประชาธิปไตยทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งอาจารย์ปรีดีใช้คำว่า ‘อย่างสมบูรณ์’ จะทำอย่างไรให้เกิดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ จะทำอย่างไรที่จะทำให้เกิดค่านิยมวัฒนธรรมที่ถูกต้องดีงาม ดร.อนุสรณ์กล่าวว่าปัญหาทุกวันนี้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องความเป็นเอกราช ปัญหาทางการเมือง หรือปัญหาทางเศรษฐกิจมีความแตกต่างจากเดิมพอสมควร คือมีความซับซ้อนมากขึ้น ดร.อนุสรณ์ได้ตั้งคำถามให้สังคมไทยคิดว่า “ถ้าไม่ระบอบการเมืองไทยจึงไม่สามารถผลิตนักการเมืองที่มีคุณลักษณะแบบอาจารย์ปรีดีได้ หรือถ้าไม่ระบอบประชาธิปไตยแบบไทยๆ จึงไม่สามารถทำให้คนไทยมีนักการเมืองที่ยึดถือคุณธรรมและมีคุณภาพที่ดีพอที่จะกำหนดการเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองให้ดีขึ้น”

ดร.อนุสรณ์กล่าวว่า “ในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง หลายคนโทษรัฐธรรมนูญ ซึ่งเราก็มีรัฐธรรมนูญมาหลายฉบับแล้ว ทุกๆ ครั้งที่มีปัญหา เราก็บอกรัฐธรรมนูญมีความบกพร่อง แน่แน่นอนที่สุดว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 นั้นก็มีทั้งจุดอ่อนและจุดแข็ง แต่อย่างน้อยที่สุด รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ก็เป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน การมีองค์กรอิสระ การมีกลไกหลายอย่างที่จะให้ประชาธิปไตยของประชาชนมีหลักประกันนั้นมีอยู่อย่างพอสมควร ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของบุคคลบิดเบือนการใช้อำนาจ (abuse power) ซึ่งจุดนี้จะว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ ต้องว่าทุกฝ่าย เพราะทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน แม้ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบมากเป็นพิเศษคือฝ่ายที่มีอำนาจรัฐ แต่ฝ่ายค้านก็ต้องมีข้อเสนอที่ดีด้วย ไม่ใช่มีแต่เล่นเกมสัฟวี่ชิงอำนาจ ในขณะที่เดียวกันฝ่ายที่บอกว่ากู้ชาติก็ต้องกลับไปสำรวจตัวเองว่า กู้ชาติอย่างไร กู้ชาติแบบที่ท่านปรีดีก่อตั้งขบวนการเสรีไทยหรือไม่ เพราะการกู้ชาติที่แท้จริงก็คือการกู้ชาติที่จะต้องยึดโยงอยู่บนผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริงเท่านั้น เมื่อพูดถึงรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญในสมัยที่ท่านปรีดีได้รับมอบหมายให้เป็นแกนนำในการร่างนั้น เราจะเห็นได้ว่าสะท้อนอุดมการณ์ของท่านอย่างเต็มที่ รัฐธรรมนูญ

ฉบับที่ท่านร่างก็เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่ง เมื่อเราย้อนมาดูการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ถกเถียงกันในวันนี้จะเห็นได้ว่ามีหลายประเด็นที่สังคมไทยในวันนี้ต้องมาวิพากษ์วิจารณ์กันเต็มที่ เพราะว่าสิ่งนี้จะกำหนดอนาคตการเมืองไทยพอสมควร”

ประเด็นแรกที่ ดร.อนุสรณ์เสนอในที่ประชุมคือ การกำหนดวาระผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อถ่วงดุลทางการเมืองครั้งใหญ่ “ขณะนี้ประเทศไทยมี ‘สภาครอบครัว’ ซึ่งไม่มีประเทศใดในโลกมี ทั้งที่วุฒิสภาคือต้องเป็นสภาตรวจสอบตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แต่ประชาชนก็ไม่อาจเรียกร้องให้นักการเมืองยุติการส่งครอบครัวลงสมัครเลือกตั้งวุฒิสภา เนื่องจากเป็นเรื่องของจิตสำนึก ซึ่งถ้าใครมีจิตสำนึกก็อาจจะพ่ายแพ้ทางการเมืองได้ เพราะนักการเมืองไม่ว่าฝ่ายใดก็ตามคิดเพียงว่าจะต้องกุมอำนาจให้มากที่สุดในทุกองค์กร” และท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมือง ดร.อนุสรณ์ได้กล่าวถึงสำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะว่าสำนักงานฯ ดำรงความเป็นกลางและความอิสระ โดยเป็นกลางอย่างมีจุดยืน และอิสระอย่างมีความรับผิดชอบต่อนานาชาติ

ในส่วนของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ดร.อนุสรณ์มองว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการปฏิรูปทางการเมืองเท่านั้น อย่างเช่น เรื่องการปลดล็อก 90 วัน สังคมไทยต้องอภิปรายกันอย่างเต็มที่ว่าหากปลดล็อก 90 วันแล้ว การเมืองไทยจะกลับไปสู่ยุคเดิมหรือไม่ คือนักการเมืองเรขายตัวให้พรรคการเมือง เพราะว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 พยายามวางหลักไว้เพื่อให้พรรคการเมืองเข้มแข็ง แต่กลับทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็งเกินไปหรือไม่ หรือว่าต้องแก้ไขที่คุณภาพของคนใช้อำนาจ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องมีการนำมาคิดอย่างรอบคอบ

ประเด็นที่สองซึ่งถือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดและเป็นอุดมการณ์ของท่าน ปรีดีคือการส่งเสริมให้การเมืองภาคประชาชนเข้มแข็ง การทำให้เกิดประชาธิปไตยที่แท้จริงไม่ได้เป็นกระบวนการมันเดียวจบ ต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง อาศัยสติปัญญา มีความทุ่มเท และการมีส่วนร่วมจากประชาชนทุกฝ่าย ฉะนั้นการส่งเสริมการเมืองภาคประชาชนให้เข้มแข็งจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และเป็นหลักประกันสำคัญของประชาธิปไตยที่แท้จริง ดร.อนุสรณ์กล่าวว่า “เราไม่อาจฝากความหวังไว้กับนักการเมือง นักเลือกตั้งได้ อาจจะฝากได้บางส่วน แต่ประมาณ

70-80% ไม่อาจฝากได้ ฉะนั้นข้อเสนอของอาจารย์วิชาเรื่องภาษีมรดกไม่มีทางเกิดขึ้นภายใต้องค์ประกอบของสภานี้ เพราะว่าชนชั้นได้ออกกฎหมายก็จะเอื้อประโยชน์ของชนชั้นนั้น ดังนั้นเราต้องเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางการเมืองด้วยการเพิ่มอำนาจให้การเมืองภาคพลเมือง และในขณะเดียวกันต้องส่งเสริมให้มีการเมืองที่มีคุณภาพและยึดถือคุณธรรมมากขึ้น เรามีกฎหมายหรือมีระเบียบที่ว่าด้วยจริยธรรมของนักการเมือง แต่ว่าปฏิบัติกันหรือไม่นั้นก็เห็นได้อยู่ ความดีนั้นไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆ หรืออยู่ในสุญญากาศ ยิ่งเป็นคนดีที่อยู่ในแวดวงของอำนาจยิ่งต้องมีระบบตรวจสอบ เพราะอำนาจเป็นยาพิษ ถึงแม้วันนี้จะเป็นคนดี วันหนึ่งเมื่อมีอำนาจก็อาจจะเปลี่ยนไป จึงต้องทำให้การเมืองนั้นมีระบบตรวจสอบที่เข้มแข็งเป็นอย่างยิ่ง และระบบตรวจสอบที่เข้มแข็งนี้ต้องมาพร้อมกับความมีเสรีภาพทางวิชาการและเสรีภาพของสื่อมวลชน ซึ่งเสรีภาพเหล่านี้ต้องเป็นเสรีภาพที่ยึดถือความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองด้วย เราต้องเข้าใจว่าสื่อมวลชนนั้นกำหนดประชาคมติของประชาชน ฉะนั้นเราก็ต้องการสื่อมวลชนที่มีคุณภาพ ไม่ใช่พาดหัวข่าวคนทะเลาะกัน แต่ต้องมีเนื้อหาซึ่งเราต้องการเนื้อหาของ การต่อสู้ของความขัดแย้งทางความคิด”

ประเด็นต่อมา ดร.อนุสรณ์ได้พูดถึงประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจว่า “สาเหตุที่ท่านปรีดี พนมยงค์ พยายามเสนอประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ เพราะเห็นว่ามี ความเชื่อมโยงกับประชาธิปไตยทางการเมือง ถ้าเราไม่สามารถทำให้เศรษฐกิจ มีความเป็นธรรม มีการกระจายรายได้ที่ดีพอ เราไม่อาจมีประชาธิปไตยทางการเมืองได้ ถ้าเราไม่สามารถลดบทบาทของการใช้เงินทุนจำนวนมหาศาลในการ คัดเลือกหรือในการเลือกตั้งผู้ที่เป็นผู้แทนปวงชน เราอาจมีประชาธิปไตยที่แท้จริงได้ ถ้าเรายังให้เงินมีอำนาจเหนือองค์การอิสระก็ไม่อาจมีระบบตรวจสอบที่ดีได้ เราจะต้องเปลี่ยนระบบการเมืองซึ่งเป็น money politics คือเงินเป็นใหญ่เป็น ระบบการเมืองที่อุดมการณ์เป็นใหญ่ เวลานี้เราไม่มีพรรคการเมืองที่พอจะเรียก ได้ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง อาจจะมีพรรคการเมืองที่พอจะ เรียกได้ว่าเป็นสถาบันอยู่บ้าง แต่ก็ค่อนข้างยึดติดกับวิธีการการเมืองแบบเดิม คือ เล่นเกมสืบทอดกันไปมากกว่าที่จะเสนอนโยบายในการแก้ไขปัญหา ในขณะที่พรรค การเมืองอื่นๆ ในเวลานี้ก็แข่งกันเสนอนโยบายประชานิยม เพราะกลัวว่าจะไม่

ชนะการเลือกตั้ง ซึ่งนโยบายเหล่านี้เป็นนโยบายที่ลด-แลก-แจก-แถม ถ้าประชาชนมีคุณภาพก็จะรู้ว่าการลด-แลก-แจก-แถมนี้บางอย่างก็ไม่ถูกต้องเพราะทำให้ประชาชนอ่อนแอ เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและฐานะทางการเงินการคลังในอนาคต แต่การลด-แลก-แจก-แถมในบางนโยบายเป็นนโยบายที่ถูกต้องเพราะเป็นการช่วยรากหญ้า และคนจนซึ่งเขาช่วยเหลือตัวเองไม่ได้จริงๆ การทำให้ประชาชนเข้าถึงปัจจัยในการผลิต แหล่งทุน และการศึกษา มีบ้านอยู่เป็นเรื่องที่ถูกต้อง นโยบายเหล่านี้ไม่ผิดแม้จะเป็นประชานิยมก็ตาม แต่ประชานิยมบางอย่างประชานิยมไม่ควรจะนิยม เพราะว่าทำให้ประชาชนอ่อนแอ แล้วก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในอนาคต ได้ในทางเศรษฐกิจและฐานะทางการเงินการคลัง”

ดร.อนุสรณ์กล่าวต่อไปว่า “อันดับของประเทศไทยที่จัดโดยสถาบันทางวิชาการหลายสถาบัน โดยเฉพาะ IMD ล่าสุดนี้ตกลงมา ซึ่งการจะตกอันดับหรือไม่นี้ บางคนอาจจะคิดว่าไม่ใช่เรื่องใหญ่ ซึ่งอาจจะไม่ใช่เรื่องใหญ่ก็ได้ แต่มันสะท้อนให้เห็นว่าคนอื่นมองเราอย่างไร ซึ่งจะนำมาสู่เรื่องความเชื่อมั่นในการ

ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจ

ลงทุนและศักยภาพในการแข่งขันของเศรษฐกิจไทย เหตุผลใหญ่ที่สุด เหตุผลหนึ่งของการตกอันดับของประเทศไทยคือเรื่องทุจริตคอร์รัปชัน การรับเงินใต้โต๊ะซึ่ง วันนี้อาจพัฒนา มาบนโต๊ะแล้ว เป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องหยุดยั้งโดยด่วน แล้วการทุจริตคอร์รัปชันไม่ได้มีเฉพาะในวงการเมืองเท่านั้น วงการธุรกิจก็มี วงการศึกษา ก็มี เวลาเด็กไปเรียนหนังสือในโรงเรียน อนุบาลก็ยังคงจ่ายแบะเจี๊ยะ ผมคิดว่า

ปัญหานี้ได้เข้าไปอยู่ในรากเหง้าของวัฒนธรรม เป็นวัฒนธรรมเส้นสาย วัฒนธรรมเงินเป็นใหญ่ วัฒนธรรมอุปถัมภ์แบบผิดๆ”

ในประเด็นทางเศรษฐกิจ ดร.อนุสรณ์เห็นว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจไทย โดยการปฏิรูปเศรษฐกิจไทยไม่ให้คนกลุ่มเล็กๆ ถือครองทรัพยากรและทรัพย์สินส่วนใหญ่ของชาติ การปฏิรูปจะเป็นแนวทางที่ปฏิเสธความรุนแรง ฉะนั้นจึงต้องใช้วิธีนี้ทำให้เกิดการรณรงค์ผลักดันให้เกิดกลไกภาษีที่จะทำให้การกระจายรายได้และทรัพยากรเป็นธรรมมากขึ้น ซึ่งจะนำมาสู่ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ เมื่อประชาชนมีรายได้ดีขึ้น เขาคงไม่ถูกซื้อเพราะเขาพอเพียงอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยเงิน 500 บาทหรือ 1,000 บาทจากนักการเมืองที่จะไปเลือกหากประชาชนมีรายได้ดีขึ้นและปฏิเสธการซื้อเสียง เราก็จะมีการเมืองที่สะอาดขึ้น “สาเหตุที่ทุจริตคอร์รัปชัน ถอนทุนนี้ ส่วนใหญ่เกิดจากการหาเงินเข้าพรรคซึ่งไม่ว่าพรรคไหนเข้ามาก็หาเงินเข้าพรรค อย่าไปบอกเลยว่าใครดีกว่าใคร อาจจะใช้วิธีในการหาต่างกันเท่านั้น บางพรรคก็ใช้การจัดซื้อจัดจ้างซื้อ การขายตำแหน่ง ซึ่งเป็นการคอร์รัปชันดั้งเดิม บางพรรคก็ใช้นโยบาย ซึ่งเราก็จะต้องหยุดยั้งสิ่งนี้”

ดร.อนุสรณ์ย้ำว่า “ภาษีทรัพย์สินและภาษีมรดกจะต้องเกิดขึ้น” โดยกล่าวว่าหากเกิดขึ้นในสมัยอาจารย์ปรีดีอาจไม่ยากเท่าวันนี้ เนื่องจากทุกวันนี้มีโลกาภิวัตน์ซึ่งทำให้การเคลื่อนย้ายทุนเป็นไปโดยเสรี “จะจับได้อย่างไรเมื่อจะเก็บภาษีมรดกก็หลีกเลี่ยงโดยโอนทรัพย์สินไปต่างประเทศ และมันอาจจะเกิดผลกระทบในเชิงลบต่อเศรษฐกิจด้วย ซึ่งเราก็ต้องมานั่งดู ถ้านำภาษีมรดกหรือกลไกที่จะมาสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจแบบเดิมมาใช้ในยุคใหม่นี้ก็ต้องปรับเปลี่ยน คำถามคือปรับเปลี่ยนอย่างไรให้มันอยู่ได้เท่าทันกับโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม” ดร.อนุสรณ์มองว่าประเทศไทยในอนาคตจะถดถอยลงเรื่อยๆ เพราะจะมีปัญหาความสามารถในการแข่งขันโดยเฉพาะหากโลกาภิวัตน์และการเปิดประเทศทวีความเข้มข้นขึ้นกว่านี้ การเปิดประเทศไม่ใช่สิ่งเสียหาย แต่จะต้องเปิดอย่างเท่าทันและมีการเตรียมความพร้อมจึงจะได้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ ส่วนความสามารถในการแข่งขันที่ถดถอยลงนั้นก็เนื่องมาจากการศึกษาไทยที่มีปัญหา นอกจากนี้ดร.อนุสรณ์ยังเห็นว่าสิ่งที่อาจารย์นิธิได้ทำถือเป็นคุณูปการต่อสังคมไทยอย่างยิ่ง คือทำให้กระบวนการศึกษาหาความรู้ไม่เป็นเรื่องในระบบอย่างเดียว ปัญหาการศึกษาไทยจะส่งผลให้

เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมายภายใน 10-15 ปีนี้ เพราะปัญหานี้จะส่งผลกระทบต่อรายได้ การมีงานทำของประชาชน โลกยุคปัจจุบันเป็นโลกไร้พรมแดน หากเราไม่มีความสามารถในการแข่งขัน เขาก็ย้ายฐานการผลิต

บทที่ 3 : จากหลัก 6 ประการสู่การปฏิรูปประเทศไทย พ.ศ. 2549

การสัมมนาในช่วงนี้จะเจาะลึกไปถึงคำถามเชิงสถาบันของ 3 สถาบันสำคัญ ได้แก่สถาบันทางสังคม สถาบันทางเศรษฐกิจ และสถาบันทางการเมือง โดยพูดถึงการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงสถาบันสำคัญทั้ง 3 สถาบัน โดยเริ่มจากสถาบันทางสังคมก่อน อาจารย์นิติได้ให้คำตอบต่อคำถามที่ว่า “อาจารย์มองสังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่กับความท้าทายด้านอะไรบ้าง และแนวการปรับตัว และการเคลื่อนไหวของ ‘ระบบประเทศไทย’ ในอนาคตจะเป็นเช่นไร”

3.1 สังคมไทยกับความท้าทายรูปแบบใหม่

ดร.นิติเริ่มด้วยการขออนุญาตให้ข้อมูลกับ ดร.อนุสรณ์ในเรื่องแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนจากการที่ท่านได้สัมผัสจากประสบการณ์ตรง ดร.นิติกล่าวว่าชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของสลัม 4 ภาคบอกว่าเขาไม่สนใจบ้านแออัดหรือความเป็นจริง โครงการบ้านแออัดหรือความต้องการของคนที่ยากจนจำนวนน้อยมาก ประมาณ 5% แต่สิ่งที่ชาวสลัม 4 ภาคพูดกันคือ เขามีบ้านแล้วแต่เป็นบ้านที่ไม่มั่นคงเพราะถูกไล่รื้ออยู่ตลอดเวลา เขาต้องการเห็นรัฐบาลออกกฎหมายหรือแนวทางที่ก่อให้เกิดความมั่นคงชั่วคราวในที่อยู่อาศัย เป็นต้นว่าประกันว่าเขาจะไม่ถูกไล่ที่ในระยะเวลา 25 ปี ดร.นิติอ้างถึงการศึกษาขององค์การสหประชาชาติซึ่งพบว่าเมื่อใดที่ให้ความมั่นคงแก่ที่ดินของชาวสลัม เขาจะปรับปรุงและพัฒนาที่อยู่อาศัยของเขาเอง

ดร.นิติกล่าวว่าที่พูดทั้งหมดนี้ไม่ได้ต้องการจะไปคัดค้าน ดร.อนุสรณ์ แต่ต้องการจะชี้ให้เห็นว่าเวลาที่พูดถึงการพัฒนาหรือการปฏิรูปประเทศ เราไม่ควรพิจารณาเพียงการกำจัดการคอร์รัปชัน หรือช่วยเหลือคนจน หัวใจสำคัญคือต้องมีการเปลี่ยนแปลงระดับโครงสร้าง ไม่เช่นนั้นการเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่นก็อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากตัวโครงสร้างเป็นโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม สาเหตุที่สังคมไทยมีคนที่ไม่มียู่ต่างๆ ที่ใช้พื้นที่เพียง 5-10 ตารางวาเท่านั้นในการสร้างที่อยู่สำหรับชาวสลัม ก็เพราะว่าที่ดินของประเทศไทยถูกยึดอยู่ในมือของคนจำนวนน้อยมาก เห็นได้จากเวลารัฐมนตรีหรือนักการเมืองประกาศทรัพย์สินตัวเองจากการสำรวจก็พบว่าที่ดิน 70-80% ของประเทศอยู่ในมือคนประมาณ 10% เอง ถ้าเช่นนั้น

การแก้ปัญหาสลับด้วยการสร้างบ้านเอื้ออาทรไม่อาจประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาได้ เพราะไม่ได้ปรับที่โครงสร้าง ไม่มีการปฏิรูปที่ดินเพื่อจะทำให้ที่ดินถูกกระจายถึงมือคนจน ดร.นิธิกล่าวว่าที่ท่านพูดเรื่องการปฏิรูปที่ดิน เพื่อชี้ให้เห็นว่าการจะตอบคำถามของการปฏิรูป จะต้องตอบในระดับโครงสร้าง มิใช่ตอบในแง่สังคมเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ดร.นิธียังกล่าวว่าเราไม่อาจแบ่งสังคมเศรษฐกิจ การเมืองออกจากกันได้ เพราะฉะนั้นคำตอบที่ได้จาก ดร.นิธิ อาจเป็นทางด้านการเมือง หรือเศรษฐกิจด้วย

ดร.นิธิเริ่มตอบคำถามโดยให้ความเห็นว่าประเทศไทยยังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่มีความสำคัญมาก ประเด็นแรกที่ ดร.นิธิ กล่าวถึงคือ ปัจจุบันนี้รัฐเริ่มหายไป มีบทบาทน้อยลง ในตอนต้นมีการพูดถึงถึงอาจารย์ปรีดีมาตลอดว่าท่านมองรัฐเป็นเครื่องมือของการแก้ปัญหา แต่ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ดร.นิธิ คิดว่ารัฐจะไม่ถูกมองเป็นเครื่องมือของการแก้ปัญหาอีก ในรัฐหลายแห่ง เราไม่ต้องการให้รัฐมีบทบาท โดยปล่อยให้ธุรกิจ ทุนต่างๆ ได้ดำเนินงานไปเต็มที่ และอ้างว่าความเป็นธรรมจะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ ส่วนกรณีประเทศไทย ดร.นิธิ ตั้งคำถามว่า “ประเทศอย่างเราจะเกิดอะไรขึ้นถ้าเพื่อว่ากระแสความคิดแบบนี้เข้ามาในประเทศเรามากขึ้นๆ” ดร.นิธิได้ตอบว่า ในกรณีของประเทศไทยต้องทำความเข้าใจก่อนว่ารัฐไทยไม่ได้เป็นรัฐแก่ประชาชนเสมอกัน เวลานี้มีคนไทยใน 3 จังหวัดภาคใต้กลับไปอยู่ในรัฐธรรมชาติ หรือไม่มีรัฐ (stateless society) และมีเชื้อเพียงชาวมลายูที่อยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น คนยากจนจำนวนมากก็ไม่มีรัฐเช่นกัน แต่อยู่ได้ด้วยเครือข่ายความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์ ฉะนั้นดร.นิธิไม่เชื่อว่าคนชายเสี่ยงต้องการเงิน หากเราเป็นเขา เราก็ต้องขายเสี่ยง เพราะเราจำเป็นต้องอยู่โดยพึ่งพาอาศัยเอเยนต์ของผู้ซื้อเสี่ยง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือหัวคะแนน “เพราะฉะนั้นอย่างไรก็ต้องหย่อนคะแนนเสี่ยงที่เขาต้องการแล้วก็รับเงินเสียด้วย จะได้สบายใจทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ดีหรือ?”

สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญคือ หนึ่ง จะทำให้รัฐกลับมาเป็นเครื่องมือตามความหมาย “สังคมนิยม” ของท่านปรีดีได้อย่างไร และสอง จะทำอะไรให้รัฐเป็นรัฐของทุกๆ คน เวลานี้รัฐถูกใช้เป็นเครื่องมือของคนประมาณ 20% เท่านั้น ซึ่งใช้

รัฐเป็นเครื่องมือในการวางนโยบายภาษี นโยบายอื่นๆ หรือแม้แต่วางแผนนโยบายให้ไม่มีนโยบาย ประชาธิปไตยเป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องพัฒนาขึ้นมา หัวใจเรื่องการเมืองจึงเป็นหัวใจสำคัญ เมื่อเราพูดถึงอนาคต เรามักพูดถึงแต่เศรษฐกิจซึ่งไม่ถูกต้อง แต่ต้องจัดการเมืองให้เกิดการกระจายอำนาจไปถึงมือประชาชน ซึ่งการกระจายอำนาจไม่ได้หมายถึงการตั้ง อบต. แต่หมายถึงการที่คนสามารถเข้าไปต่อรองในเวทีกลางได้พอสมควร อาจจะไม่เท่าเทียมกัน แต่จะต้องต่อรองกันได้พอสมควร สิ่งนี้จะเป็นตัวแก้ปัญหาทางการเมืองซึ่งเราเห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ไม่ว่าจะเป็นการคอร์รัปชัน หรือการกระจุกอำนาจไว้กับคนกลุ่มเล็กไปให้ดีขึ้นได้ ดร.นิธิย้าว่าเราต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการเมืองในการที่จะแก้ปัญหาอื่นๆ ด้วยการขยายสิทธิประชาธิปไตยต้องให้เกิดขึ้นจริง

ประเด็นที่สองที่ ดร.นิธิ คิดว่ามีความสำคัญมากคือ “สิทธิ” ในระยะสิบกว่าปีที่ผ่านมา แนวทางการพัฒนาของไทยเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ในยุคของจอมพลสฤษดิ์ช่วง พ.ศ. 2500 เมื่อมีการเริ่มต้นการพัฒนา รัฐดึงเอาทรัพยากรกลางเข้ามาใช้บำเรอคนกลุ่มน้อย เช่น สร้างถนน ไฟฟ้า โทรเลข ซึ่งชาวบ้านไม่ได้เกี่ยวข้อง แต่ในระยะหลังนี้ ทุนของประเทศและโลกเอื้อมเข้าไปถึงหมู่บ้านและดึงทรัพยากรในระดับที่เล็กลงซึ่งออกมาใช้มากขึ้น หากไม่มีการดำเนินการใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเน้นเรื่องสิทธิประชาธิปไตย การให้การศึกษา ดร.นิธิคิดว่าประเทศไทยอาจจะมีลักษณะเหมือนประเทศจีน คือมีคน 800 ล้านคนที่ยากจนมาก และมีคนที่อยู่ตามชายฝั่งตะวันออกที่รวย หรือเหมือนละตินอเมริกาอีกหลายประเทศที่มีคนมีฐานะดีอยู่จำนวนน้อย และคนส่วนใหญ่ค่อนข้างยากจน ซึ่งประเทศเหล่านั้นจะไม่มีวันที่จะมีความสุขได้ ในทัศนะส่วนตัวของอาจารย์ นิธิ ท่านคิดว่าจีนนอนอยู่บนระเบิดเวลาถ้าไม่เร่งแก้ปัญหานี้ และยังมองไม่เห็นว่าจะแก้ไขได้อย่างไรด้วย ท่านคิดว่าต้องตอบคำถามว่า “ทำอะไรให้คนมีอำนาจจริงๆ” อย่างจริงจัง คำว่า “สิทธิ” นี้ ภาษาไทยโบราณ คือ “อิทธิ” แปลว่าอำนาจ ซึ่งหมายถึงมีอำนาจในการจัดการทรัพยากรที่เขาใช้อยู่ในระดับหนึ่งแม้ไม่ใช่ 100% แต่เขาต้องมีอำนาจที่จะทำอย่างนั้นได้

ประเด็นที่สามคือเรื่องของ “การศึกษา” การปฏิรูปหรืออภิวินัยประเทศ ต้องทำให้การศึกษา หรือการเรียนรู้เป็นโอกาสของคนจำนวนมากที่สุด ไม่ให้เกิด การกระจุกของสาธารณูปโภคทางการศึกษา ดร.นิธิให้ความเห็นว่า “อย่านำเงิน เป็นพินล้นมาสร้างสมิทโซเนียนในกรุงเทพฯ แต่ต้องคิดว่าจะทำอะไรให้มัน เกิดรายการโทรทัศน์ดีๆ เวลาที่คุณเก็บเงินค่าสัมปทานทีวีจากทีวีพาณิชย์ทั้ง หลายก็นำมาทำช่อง 11 ให้มันดีสักช่องหนึ่ง เป็นช่องที่ไม่ต้องมีโฆษณาเลย ยอม เสียเงินซื้อสารคดีดีๆ จากต่างประเทศ ยอมเสียเงินลงทุนให้คนที่อยากทำสารคดี ดีๆในประเทศไทยมีโอกาสได้ทำ และออกอากาศที่ช่อง 11 ซึ่ง สิ่งนี้จะมีผลต่อ สังคมไทยอย่างมาก การลงทุนกับการกระจายสาธารณูปโภคของการเรียนรู้ อย่างการกระจายห้องสมุด โรงหนังเล็กๆ หรือที่ฉายวิดีโอที่สามารถสื่อสิ่งที่มี ประโยชน์ให้คนเป็นเรื่องที่ต้องเร่งทำ อย่าไปคิดถึงสมิทโซเนียน ประเทศไทย ไม่จำเป็นต้องมีห้องโชว์แบบนั้น ซึ่งไม่มีประโยชน์ต่อใคร”

ประเด็นสุดท้ายที่ ดร.นิธิพูดถึง คือ “การปฏิรูปมหาดไทย” ซึ่งท่านคิดว่า เป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องทำ โดยดร.นิธิไม่ได้หมายความว่าถึงกระทรวงมหาดไทย อย่างเดียว แต่มหาดไทยในความหมายถึงความสงบภายใน และมีใช้เรื่องของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของการตอบคำถามว่าทำอะไร ให้ทุกคนใช้กฎหมายเดียวกัน กฎหมายของประเทศไทยเข้าลักษณะภาษิตรัสเซีย ที่ว่า แมลงตัวใหญ่บินผ่านตลอดเวลา ในขณะที่แมลงตัวเล็กก็ติดอยู่ที่ใยแมงมุม อาจารย์คิดว่าสิ่งนี้เป็นเรื่องใหญ่ พัฒนาการทางประชาธิปไตยของอังกฤษประสบความสำเร็จเพราะในต้นศตวรรษที่ 19 มีรัฐธรรมนูญมหาดไทยคนหนึ่งซึ่งบริหารดี มาก เขาทำให้ตำรวจอังกฤษซึ่งสมัยหนึ่งรีดไถ ดบตีประชาชนเหมือนกับประเทศ เราให้กลายเป็นตำรวจอังกฤษที่คนทั่วไปรู้จักในทุกวันนี้ ส่วนจะอย่างไรนั้น ท่านไม่ทราบ แต่เป็นเรื่องที่ต้องเร่งปฏิรูปสำหรับประเทศไทย

3.2 สถาบันเศรษฐกิจสังคมในประเทศไทย

“สถาบันสังคมและเศรษฐกิจไทย ณ ปัจจุบันเป็นอย่างไร และถ้าเราจะปฏิรูปสถาบันเหล่านี้นับพื้นฐานหลัก 6 ประการ เราควรจะคำนึงถึงแรงขับเคลื่อนและอุปสรรคอะไรบ้าง”

ดร.วิชิตวงศ์ กล่าวว่าสังคมและเศรษฐกิจเป็นเรื่องเดียวกัน และไม่เห็นด้วยที่คนหยิบเอาสองเรื่องนี้มาวิเคราะห์แยกกัน โดยยกตัวอย่างว่า “ต่างประเทศอย่างเช่นองค์กรได้สหประชาชาติในเมืองไทยองค์กรหนึ่งใช้คำว่า socioeconomic แต่เดิมไม่มีคำว่า social มีแต่ economic เรียกว่า ECAFE - Economic Commission for Asia Far East แล้วต่อมาก็เปลี่ยนเป็น ESPAC โดยใส่ social ไม่ได้หมายความว่าเอาสังคมมาเพิ่มทีหลัง แต่มันมาเป็นคำของมันว่า Social Economic และยังมี Social Economics ซึ่งเป็นคำเดียวเหมือนกับคำว่า Research and Development ต่างประเทศเรียกว่า R&D แต่เราไปแยกว่านี่คือ Research นี่คือ Development เรื่องความหมายของคำนี้ต้องทำความเข้าใจก่อนที่ว่าพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เศรษฐกิจและสังคมต้องติดไปด้วยกัน ไม่ใช่อย่างที่คนกล่าวกันว่าเศรษฐกิจไม่ค่อยดี สังคมมีปัญหา มันเป็นไปได้อย่างไร เศรษฐกิจกับสังคมอันเดียวกันแท้ๆ”

ดร.วิชิตวงศ์กล่าวว่าปัญหาเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทย อาจารย์มองในหลายมุมรู้สึกว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ความสับสนในความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ของคนไทย ท่านกล่าวว่าคนไทยยังเข้าใจสิ่งต่างๆ ไม่ตรงกัน และไม่ถูกต้อง “เปรียบเทียบเหมือนกับเราไปดูฟุตบอล เราไม่รู้จักคำว่ากติกา การเล่นตามกติกา เมื่อยังไม่เข้าใจตรงกันว่ากติกาคืออะไร แล้วจะตรองร่บปล่อยขึ้นกันได้ตรงไหน ฉะนั้นเบื้องต้นเลย การศึกษาเป็นที่มาของการทำความเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้ว สิ่งต่างๆ ก็จะคลี่คลาย” ดร.วิชิตวงศ์ได้ฝากถึงบุคคลที่อยู่ในวงการการศึกษาว่า การศึกษาประกอบไปด้วย 2 ด้าน ด้านแรกเป็นการปลูกฝังจิตสำนึก คนที่มีการศึกษาที่เรียกว่า well-educated คือคนซึ่งมีจิตสำนึก ด้านที่ 2 ของการศึกษาคือความรู้ที่จะนำไปประกอบอาชีพ ด้านที่สองนี้ ดร.วิชิตวงศ์เห็นว่าไม่ต้องเน้นมากนัก ทำอย่างที่เคยทำกันมา เพราะคนไทยไม่ได้ด้อยในการศึกษาหรือวิชาความรู้

เลย นักวิทยาศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญด้านอื่นๆ ของเราล้วนมีความสามารถแต่สิ่งที่เราขาดมาคือจิตสำนึก จิตสำนึกพื้นฐานซึ่งในยุโรปมีแต่คนไทยขาดมีอยู่ประมาณสิบประการ ดร.วิชิตวงศ์ได้ยกตัวอย่าง เช่น ประการแรก คนไทยไม่มีจิตสำนึกว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ประการที่สอง จิตสำนึกในเรื่องกาลเทศะอะไรควรทำอะไรและที่ไหน ประการที่สาม จิตสำนึกในเรื่องจริยธรรม คุณธรรม ซึ่งเคยมีแต่ดูเหมือนจะเลือนรางหายไป ประการที่สี่ จิตสำนึกในเรื่องวิทยาศาสตร์ เหตุการณ์ที่เพิ่งผ่านมาได้ยืนยันว่าคนไทยขาดจิตสำนึกทางวิทยาศาสตร์อย่างมาก เช่น ชาวที่คนไทยนำเจลลดไข้มาต้มกิน และจากประสบการณ์ตรงของท่าน คือท่านเคยดูแลสถาบันวิทยาศาสตร์ และเห็นนักวิทยาศาสตร์ไทยที่ทำงานอยู่ในห้องทดลองเดินผ่านต้นไม้ก็ยกมือไหว้ ท่านถามนักวิทยาศาสตร์ท่านนั้นว่าไหว้อะไร เขาบอกว่าลูกชายกำลังจะสอบเอ็นทรานซ์ เช่นนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นหากไม่มีจิตสำนึกด้านนี้รองรับ ไม่ว่าจะทุ่มเงินมากเท่าไรก็ไม่สามารถพัฒนาได้ ประการที่ห้า จิตสำนึกเรื่องประวัติศาสตร์ ดร.วิชิตวงศ์มองว่าสำหรับคนไทยถือว่าจิตสำนึกด้านนี้ติดลบ ชาติอื่นๆ ต่างเข้มแข็งในแง่นี้ “ลองไปยืนหน้าอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ถามคนแถวนั้นว่าถนนนี้เรียกว่าถนนพหลโยธินทำไมจึงมีชื่อนี้ ไม่มีใครตอบได้ คนสนใจก็มีอยู่บ้างแต่มีนิดเดียว มีอาจารย์นิธิ ที่นั่งเขียนประวัติศาสตร์ ไม่มีคนสนใจ ถ้าไม่มี sense of history ชาติก็อยู่ไม่ได้”

ดร.วิชิตวงศ์ได้ขยายความคำว่า democratic scientific socialism ที่กล่าวไว้เมื่อตอนต้น ท่านกล่าวว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะปฏิเสธโลกาภิวัตน์หรือทุนนิยมโดยสิ้นเชิง เพราะว่าโลกได้เดินมาทางนี้ แต่คำถามคือเราจะทำอย่างไรที่จะรักษาความเป็นไทยและเอกราชไว้ ดร.วิชิตวงศ์ตีความว่าความหมายของ democratic scientific socialism ของท่านปรารถนาจะหมายถึงการบริหารระบบเศรษฐกิจไทยเป็น “เศรษฐกิจคู่” คือส่วนที่เป็นเรื่องของธุรกิจก็ต้องปล่อยให้ทำไป โดยรัฐบาลต้องไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง กระทรวงพาณิชย์ไม่ควรควบคุมราคาสินค้า เพราะกลไกตลาดจะจัดการให้ได้สมดุลเอง กล่าวคือ เมื่อผู้ขายขายของแพงก็ไม่มีผู้ซื้อ บทบาทรัฐควรจำกัดเพียงการจัดการแข่งขันให้เรียบร้อย ไม่ให้มีการโกงกัน หรือนำอย่างอื่นไปปนปลอม แต่เรื่องราคาเป็นภาพในกระจกเงา “ให้ทุบ

กระจกกี่บาน ไปสองกี่ที หน้าตาเราเป็นอย่างไร ก็ยังคงเป็นอย่างนั้น”

ขณะเดียวกันในอีกด้านหนึ่ง คนที่ไปแข่งกับคนอื่นไม่ได้ ก็ต้องมีอีกระบบ เศรษฐกิจหนึ่ง ที่เรียกว่า “เศรษฐกิจชุมชน” หรือที่ท่านปรีดีเรียกว่า “สหกรณ์ สังคมนิยม” ซึ่งเป็นสหกรณ์เอนกประสงค์ (multi-purposes) ที่ผลิตร่วมกัน จำหน่ายร่วมกัน และดูแลทุกข์สุขซึ่งกันและกัน ระบบเศรษฐกิจนี้รัฐบาลก็ต้องไม่เข้าไปเกี่ยวข้องเช่นกัน แต่ต้องออกแบบให้ ที่สำคัญคือในชุมชนต้องมีธนาคารเอง ไม่ใช่ธนาคารเพื่อการสหกรณ์ แต่เป็นธนาคารสหกรณ์ ซึ่งหมายความว่า เป็นธนาคารของสหกรณ์เอง โดยสหกรณ์ เพื่อสหกรณ์ ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ที่เอาเงินไปให้สหกรณ์กู้ หรือไปรีดเงินจากสหกรณ์ ซึ่งทำให้คนจนยิ่งจนมากยิ่งขึ้น

ส่วนในประเด็นความเสมอภาคทางสังคมนั้น ดร.วิจิตวงศ์มองว่าที่ ดร.ปรีชา พุดเรืองภาษีมรดกนั้น หากทำได้ก็ให้เท่าที่จะทำได้ แต่ว่าไม่ควรคาดหวังมาก ดร.วิจิตวงศ์เห็นว่าต้องรื้อทฤษฎีการคลัง เพราะภาษีเงินได้ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันใช้ไม่ได้ เนื่องจากไม่อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง “การเก็บภาษีจากการผลิตสินค้าและบริการที่ทำอยู่นี้ไม่ถูกต้อง เนื่องจากคนผลิตสินค้าและบริการมิใช่เพื่อตัวเอง แต่เพื่อผู้อื่น แล้วจะเก็บภาษีเป็นการลงโทษเขาทำไม เราควรเลิกเก็บภาษีเงินได้จากการผลิตสินค้าและบริการ แต่มาเก็บภาษีการบริโภคแทน เมื่อไหร่ที่บริโภค เมื่อนั้นต้องเสียภาษี อาจมีคำถามว่าคนรวยคนจนต้องเสียภาษีเหมือนกันไหม คำตอบคือไม่ คนจนกินน้ำเปล่า คนรวยกินเบียร์ เมื่อบริโภคต่างกันก็สามารถจัดเก็บภาษีสินค้าฟุ่มเฟือยให้แพงกว่าสินค้าจำเป็น เราควรเริ่มด้วยการปรับอัตราไปเรื่อยๆ โดยเปลี่ยนรูปมาเก็บภาษีทางการบริโภค ซึ่งจะทำให้เกิดความเท่าเทียมมากกว่า ในเค้าโครงเศรษฐกิจ ท่านปรีดีเองก็ไม่เคยยกภาษีทางตรงเลย ท่านให้เก็บภาษีทางอ้อม” ซึ่งดร.วิจิตวงศ์มองว่าน่าจะเป็นธรรมสำหรับประเทศไทย

3.3 โลกาวัดน์กับการปฏิรูปเศรษฐกิจไทย

“กระแสโลกาวัดน์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลและผลกระทบต่อประเทศไทยโดยรวม จนวิวัฒนาการมาสู่สถานการณ์ปัจจุบัน ณ เวลานั้นที่เรา

ประสบอยู่ จะนำประเทศไทยไปสู่สถานการณ์ใดในอนาคตบ้าง”

ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจกล่าวว่าถ้าเราไม่สามารถดำเนินการในเรื่องของนโยบายเปิดประเทศ รวมทั้ง FTA ได้อย่างเท่าทัน รวมทั้งให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อาจทำให้เราสูญเสียอริปไตยทางเศรษฐกิจบางส่วนไป คำว่าอริปไตยทางเศรษฐกิจในโลกยุคใหม่ต่างจากอริปไตยทางเศรษฐกิจในอดีตพอสมควร ตัวอย่างเช่น ประเทศสมาชิกกลุ่มยูโรโซนยกเลิกการใช้สกุลเงินท้องถิ่นของตัวเองไปใช้เงินยูโร เช่นนี้ถามว่าสูญเสียอริปไตยทางเศรษฐกิจหรือไม่ ท่านกล่าวว่าตอบได้ยาก แต่สิ่งสำคัญกลับอยู่ที่ “กระบวนการในการตัดสินใจ” ไม่ว่าเยอรมัน ฝรั่งเศส อิตาลี กระบวนการตัดสินใจของประเทศเหล่านี้คือมอบให้ประชาชนหรือผู้แทนของประชาชนตัดสินใจว่าประเทศจะยอมยกเลิกสกุลเงินท้องถิ่นแล้วไปใช้เงินยูโรหรือไม่ ถ้าใช้วิธีคิดแบบเดิมอาจดูคล้ายว่าสูญเสียอริปไตย หากมองในแง่ทางเศรษฐศาสตร์ การศึกษาพบว่าการใช้เงินสกุลเดียวทำให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศสมาชิกของยูโรดีขึ้น เพราะช่วยลดต้นทุนและความเสี่ยงจากการแลกเปลี่ยนเงินตรา ทำให้ปริมาณการค้าการลงทุนระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน อังกฤษกลับปฏิเสธที่จะเข้ามาอยู่ในการใช้เงินยูโรเพราะเหตุผลทางการเมือง คือประชาชนมีความภาคภูมิใจในเงินปอนด์สเตอร์ลิงว่าเป็นประวัติศาสตร์สัญลักษณ์ของความเป็นสหราชอาณาจักร แม้อังกฤษจะเสียประโยชน์จากการไม่เข้าเป็นสมาชิกยูโรโซนในแง่เศรษฐกิจ

ดร.อนุสรณ์มองว่านโยบายเปิดเสรีมีทั้งข้อดีข้อเสีย แต่สิ่งสำคัญคือการโยนการตัดสินใจกลับไปให้ประชาชน มิใช่รัฐบาลคิดแทน ในระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน การตัดสินใจตกลงอะไรกับต่างประเทศที่มีผลในระยะยาวต้องผ่านกลไกของรัฐสภา ขณะนี้ การเมืองภาคพลเมืองสำคัญขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งหมายความว่า แม้จะผ่านรัฐสภาก็ยังต้องไปถามความเห็นประชาชนโดยรวมอีกว่า เห็นด้วยหรือไม่กับการไปทำ FTA กับประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศอื่นๆ และต้องให้กลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มผลประโยชน์ ผู้ใช้แรงงานเข้าไปอยู่ในกระบวนการกำหนดและเจรจาต่อรองด้วย อย่างไรก็ตามก็ดี กระบวนการนี้จะเป็นกระบวนการที่มีคุณภาพก็ต่อเมื่อผู้คนในสังคมมีความรู้และข้อมูลข่าวสาร เพราะหากไม่มีความ

รู้และข้อมูลข่าวสารก็จะถูกลากจูงจากคนที่เป็นผู้นำด้านความคิดให้เชื่อตาม

“โดยเฉพาะ FTA ไทย-สหรัฐฯ จะเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด เพราะมีทั้งแง่บวกและลบซึ่งขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมหรือกลุ่มคน คือบางอุตสาหกรรม บางธุรกิจ บางกลุ่มบุคคลอาจได้รับประโยชน์ แต่บางกลุ่มจะเสียประโยชน์ มันมีทั้งผู้ได้ประโยชน์และผู้เสียประโยชน์ ไม่มีใครได้ทั้งหมดหรือเสียทั้งหมด อย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือการเปิด FTA ไทย-สหรัฐฯ กลุ่มภาคการเงิน ธนาคารเสียประโยชน์ ถ้าเปิดอย่างเต็มที่อาจมีธนาคารไทยเหลืออยู่ไม่กี่ธนาคาร และสหรัฐอเมริกายังรุกในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา เพราะฉะนั้นเราจะมีปัญหาในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ในด้าน IT สหรัฐอเมริกาก็รุกเพราะเขามีความได้เปรียบในขณะเดียวกันก็มีบางอุตสาหกรรมที่เราได้ประโยชน์ เช่น อุตสาหกรรมอาหาร ท่องเที่ยว บริการ การทำ FTA ก็วางอยู่บนหลักที่ว่าถ้าเราไม่เปิด ประเทศอื่นเปิด เราก็เสียประโยชน์ เพราะสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดใหญ่ของสินค้าและบริการไทย แต่ว่าที่สำคัญคือกระบวนการการดำเนินการต้องผ่านการมีส่วนร่วมและการถกเถียงรอบด้านอย่างรอบคอบ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือขั้นตอนตอนนี้ยังน้อยไป จะอ้างว่าต้องเร่งทำเพราะประเทศจะเสียประโยชน์ไม่ได้ เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีความผูกพันระยะยาวกับประเทศ เหมือนกับที่เราเคยทำสนธิสัญญาเบาว์ริง กว่าที่จะแก้ไขได้ก็ในสมัยท่านปรีดีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ”

อีกประเด็นหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและขัดแย้งกันอยู่ในสังคมซึ่งต้องมีการพูดกันแม้จะเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหว คือการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ดร.อนุสรณ์กล่าวว่า “ไม่แปรรูปก็มีปัญหา แปรรูปก็มีปัญหา ฉะนั้นก็เสนอว่าให้ ‘ปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ’ คือการทำอะไรก็ได้แต่ให้รัฐวิสาหกิจบริการประชาชนด้วยคุณภาพที่ดีขึ้น ราคาที่เหมาะสม และใช้ทรัพยากรจากสังคมและรัฐบาลให้น้อยที่สุด เพื่อไม่ให้เป็นการะทางการคลัง ยกเว้นบางรัฐวิสาหกิจหรือบางกิจการที่เป็นหน้าที่การให้บริการพื้นฐานของสังคม ในเรื่องแนวคิดทฤษฎีเราก็พูดกันได้ แต่ในทางปฏิบัติเราต้องมาดูว่าสังคมไทยเป็นอย่างไร ต้องวิเคราะห์สังคมไทยให้ชัดว่าสังคมไทย ระบบการเมืองไทย และเศรษฐกิจไทย มีความพร้อมที่จะเอื้อให้เกิดการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจหรือไม่ เราพร้อมจะแปรรูปหรือไม่ คือถ้าเราแปรรูป

อย่างไม่มีมัดระวัง เราจะเหมือนประเทศละตินอเมริกาบางประเทศซึ่งเสียหายมาก เราจะเหมือนยุโรปบางประเทศที่แปรรูปแล้วดีขึ้น ฉะนั้นมันก็ต้องขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม การเมือง เศรษฐกิจของประเทศเราว่าเป็นอย่างไร ถ้าเราดูง่ายๆ คิดง่ายๆ เราไม่อาจไว้วางใจนักการเมือง ข้าราชการระดับสูงบางคน เพราะกระบวนการปฏิรูป การแปรรูปรัฐวิสาหกิจมีผลประโยชน์มหาศาลที่จะแสวงหาได้เพื่อตัวเอง ในขณะเดียวกัน ถ้าทำดี ผลประโยชน์มันก็เกิดขึ้นกับประเทศชาติมหาศาลเหมือนกัน เพราะแม้ไม่แปรรูป คนก็เอาประโยชน์จากการเป็นรัฐวิสาหกิจมากมายเหลือเกิน”

นอกจากนี้ ดร.อนุสรณ์ได้กล่าวถึงอีกประเด็นหนึ่ง คือการรณรงค์เรื่องค่านิยม คือต้องทำให้ความดีและคนดีได้รับการยกย่องเชิดชูในสังคมไทย การที่โครงการปฏิรูปประเทศไทยมาร่วมจัดกับสถาบันปรีดี พนมยงค์ ไม่ใช่เพราะ ดร.อนุสรณ์เป็นกรรมการ แต่เพราะ ดร.อนุสรณ์เชื่อมั่นว่าสิ่งที่ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ดร.ปรีดี พนมยงค์ท่านนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของนักการเมืองที่มีอุดมการณ์ การเสียสละและความซื่อสัตย์ ซึ่งปัจจุบันหายาก แต่ก็มีใช่มิมีเลย เพราะหากไม่มีเลย ประเทศไทยคงล่มสลายไปนานแล้ว ฉะนั้นสังคมจะต้องตอกย้ำให้ค่านิยมที่นับถือความถูกต้องชอบธรรมเกิดขึ้น ในขณะที่ค่านิยมที่นับถือเงินและอำนาจต้องลดความสำคัญลง และสังคมไทยต้องจัดการกับคนที่ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องและสร้างบรรทัดฐานในการปฏิบัติต่อคนให้เหมือนกัน “เราจะเห็นว่าคนซึ่งสั่งทหารยิงประชาชนในถนนราชดำเนินก็ยังมีชีวิตอยู่ในแผ่นดินไทยโดยไม่รู้สึกอะไร แล้วพอถึงวันเกิด สื่อมวลชนก็ไปสัมภาษณ์อีก แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนไม่ได้ตระหนักเลยว่าเราควรปฏิบัติต่อคนเหล่านี้อย่างไร ในขณะที่คนเสียสละที่ต่อสู้ต้องล้มลงไปเสียชีวิตในต่างประเทศ อย่าง ดร.ปรีดี รวมทั้ง ดร.ป๋วยด้วย”

“เราต้องสร้างสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้น หากไม่เกิดขึ้น สังคมไทยในอนาคตจะลำบากมากๆ คนอย่างท่านผู้อาวุโสทั้งหลายก็อายุมากขึ้นๆ เมื่อมาประชุมกรรมการสถาบันปรีดีฯ คนในรุ่นผมก็มีอยู่หนึ่งถึงสองคน มีคุณสมบัติส่วนตัวผมเอง นอกนั้นคือท่านผู้อาวุโส ซึ่งถ้าสังคมไทยจะสืบทอดก็ต้องมีคนรุ่นต่อไปมาสืบสาน

อุดมการณ์ วันนี้ผมเองก็รู้สึกดีใจที่ท่านรองอธิการบดีของมหาวิทยาลัยเกษตร-
ศาสตร์ พาผู้นำนักศึกษามาร่วมฟังด้วย เพราะว่าจุดของการเปลี่ยนแปลงจริงๆ
อยู่ที่เยาวชน เพราะฉะนั้นโครงการปฏิรูปประเทศไทยก็จะเน้นไปตรงนั้น แล้วที่
ทำในเฟสแรก พฤษภาคมถึงธันวาคม ก็จะเน้นตรงนี้ด้วย โดยโครงการนี้จะเป็น
โครงการต่อเนื่อง แม้สำนักงานพัฒนานโยบายอาจถูกยุบไปด้วยความไม่พอใจ
ของรัฐบาลไม่ว่ารัฐบาลชุดนี้หรือรัฐบาลใหม่เกิดไม่เห็นประโยชน์ การปฏิรูป
ประเทศไทยก็จะเป็นโครงการของประชาชนต่อไป คือคนที่ทำงานอยู่ก็จะทำต่อ
ไปแต่ว่าทำในฐานะอื่น ไม่มีงบประมาณมากเท่านี้ นี่เพราะรัฐบาลให้งบประมาณ
สนับสนุนมา ซึ่งถือว่าเป็นความใจกว้างใจดีของท่านพอสมควร แต่เราก็นั่น
ความเป็นอิสระอย่างชัดเจน อิสระอย่างรับผิดชอบต่อหน้าที่ ไม่ใช่อิสระแบบ
ไม่สนใจอะไรเลย เป็นกลางอย่างมีหลักการ ไม่ใช่เป็นกลางแบบเอาตัวรอด
สังคมกำลังแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเผชิญหน้ากันอยู่ซึ่งเราไม่อยากจะเป็นอย่างนั้น คือ
การเมืองมันแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันมาก แล้วมีแนวโน้มสูงที่จะนำมาสู่ความรุนแรง
เราไม่รู้ว่ามีมุนาชน กรกฏาคมจะเกิดอะไรขึ้น ซึ่งเราภาวนาว่าอย่าให้เกิดอะไร
ขึ้นเลย ถ้ามันจะเกิดก็ต้องเกิด มันเป็นเช่นนั้นเอง วิวัฒนาการของสังคมมันมี
ปฏิกิริยาต้องมีปฏิกิริยา แล้วก็เกิดสิ่งใหม่ มี thesis แล้วต้องมี anti-thesis และ
synthesis เพียงแต่ว่ากระบวนการในการเกิดสิ่งใหม่ที่ดีกว่าไม่ว่าจะเป็นการเมือง
เศรษฐกิจ สังคมนี้เราอยากให้มันเกิดแบบมีสันติธรรม”

3.4 เศรษฐศาสตร์การเมืองกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสถาบันไทย

“เศรษฐศาสตร์การเมืองของไทยที่เน้นเรื่องเศรษฐกิจและพรรคการเมือง
ในอนาคตอีก 10 ปีต่อไปจะเป็นอย่างไร และลัทธิอภิวัฒน์ประเทศไทยในมุมมอง
ทางเศรษฐศาสตร์เป็นอย่างไร”

ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตรตอบคำถามนี้ว่า เศรษฐกิจเป็นตัวพื้นฐานของสังคม
และการเมือง เศรษฐกิจไทยคงไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะขณะนี้ประเทศไทย
เข้าเป็นส่วนหนึ่งของโลกาภิวัตน์อย่างค่อนข้างแนบแน่น โดยเฉพาะหลังปี พ.ศ.
2540 สภาพเศรษฐกิจที่เราเห็นคือภาคส่งออกหดอุตสาหกรรมส่วนใหญ่อยู่ใน

มือของบริษัทข้ามชาตินาใหญ่ ซึ่งมีข้อดีคือ ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นในระบบเศรษฐกิจ รัฐบาลไม่ต้องเข้าไปดูแลการส่งออกที่อยู่ในมือบริษัทข้ามชาติเหล่านี้มากนัก แต่ก็ยังมีประเด็น “การแบ่งสรรรายได้” ที่เราต้องนำมาขบคิดว่าต้องทำอะไรให้รายได้และผลประโยชน์ตกอยู่กับเมืองไทยมากกว่าไหลออกไปต่างประเทศ สำหรับประเด็นการปฏิรูปเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงดังที่พรรคการเมืองแทบทุกพรรคได้ชูประเด็นไว้ ดร.ผาสุมองว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากในขณะนี้ เพราะว่าในความเป็นจริง ในระดับรากหญ้าจะเกิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เฉพาะในกลุ่มคนที่มั่งคั่งตามสมควร เช่น มีที่ดินและไม่ต้องเลี้ยงดูบุตรหลาน คนกลุ่มนี้ก็จะหันไปหาเศรษฐกิจพอเพียงได้ แต่สำหรับกลุ่มคนที่ไม่มีทรัพย์สินและที่ดินซึ่งจะมีมากขึ้นในอนาคตไม่สามารถใช้เศรษฐกิจพอเพียงได้แต่ต้องเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ

ดร.ผาสุมองว่าในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยจะเป็นไปในแนวทางปัจจุบัน แต่จะมีการล้มลุกคลุกคลานบ้างจากอุปสรรคในเรื่องของน้ำมัน และปัญหาทางการเมือง ในช่วง 10 ปีต่อไป หากไม่มีปัญหาน้ำมัน เศรษฐกิจไทยจะเติบโตได้ดีตามสมควรในอัตรา 4.5 ถึง 5.5 % บางทีอาจจะขึ้นไปถึง 6% เนื่องจากรากฐานทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี หากเกิดปัญหาน้ำมันขึ้นมากก็จะทำให้เกิดความติดขัดบ้าง แต่ประเด็นใหญ่เป็นเรื่องของความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองมากกว่า เมื่อกล่าวถึงเรื่องการเมือง ต้องยอมรับว่าในกระแสโลกาภิวัตน์ นักธุรกิจขนาดใหญ่ต้องแข่งขันกับธุรกิจใหญ่ของโลก หรือเหล่าบรรษัทข้ามชาติทั้งหลาย ก่อให้เกิดความเกรงกลัวว่าขบวนการโลกาภิวัตน์จะทำให้เขาไม่มั่นคง เพราะฉะนั้นจึงคาดการณ์ได้ว่ากลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่จะยังคงพยายามที่จะก่อตั้งตัวแทนของตนในรูปแบบของสถาบันพรรคการเมืองที่มีเสถียรภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังที่เราเห็นพรรคไทยรักไทยพยายามขึ้นมาเป็นตัวแทนของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ และพยายามที่จะก่อร่างเป็นสถาบัน ซึ่งยังไม่ประสบความสำเร็จ ดร.ผาสุมองว่าแรงผลักดันนี้จะยังดำเนินต่อไป เพราะว่ากลุ่มนักธุรกิจยังเป็นกลุ่มสำคัญในประเทศไทยซึ่งยังรู้สึกว่าตนไม่มั่นคง เพราะฉะนั้นเราก็จะพบเห็นภาวะของความพยายามของนักธุรกิจในการจัดตั้งกลุ่มของตนเป็นพรรคการ-

เมืองขึ้นมา และพยายามหาประโยชน์จากการเมืองลักษณะ populism ต่อไป นอกจากนี้ ดร.ผาสุกยังมองว่าใน 10 ปีข้างหน้า โครงสร้างของความเหลื่อมล้ำของรายได้และการขาดความมั่นคงในชีวิตจะยังคงอยู่

การเมืองแนวประชานิยมจะยังคงเป็นการเมืองหลักของระบบการเมืองไทย ข้อดีของการเมืองประชานิยมคือ เป็นกระบวนการที่สร้างความเป็นพลเมือง เนื่องจากทำให้ระบบอุปถัมภ์ถูกลดทอนลงไป และทำให้ผู้คนระดับรากหญ้าที่ในอดีตไม่ได้รับความสนใจจากพรรคการเมืองตระหนักถึงพลังของตัวเองในฐานะผู้เลือกตั้ง และตระหนักว่าตนสามารถส่งแรงผลักดันไปสู่การเมืองให้ดำเนินนโยบายผ่านเองประมาณที่ในอดีตอาจจะกระจุกตัวอยู่กรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ลงไปสู่ระดับรากหญ้ามากขึ้น ในกระบวนการนี้ ประชานิยมก็อาจจะเป็นตัวทำลายลักษณะของพรรคที่ไปอิงกับประชานิยมแบบที่ผ่านมาในอดีต หากดูประเทศบางประเทศที่เคยผ่านกระบวนการประชานิยมบ้างแล้ว เช่น ละตินอเมริกา จะเห็นว่าในสมัยแรกๆ ประชานิยมของละตินอเมริกามีลักษณะไม่ต่างจากของประเทศไทยนัก คือเป็นประชานิยมแบบ elitist คือผู้นำเป็นคนรวยในละตินอเมริกาช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา พบว่า populism ของละตินอเมริกาได้มีการขยับเขยื้อนผู้นำจากผู้นำที่เป็นคนรวยมาเป็นผู้นำที่เป็นคนในระดับรากหญ้าเอง ที่เรียกว่า glass-rooted populism ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการใช้งบประมาณ และการท้าทายกระบวนการโลกาภิวัตน์อย่างชัดเจน เช่น ประเทศโบลิเวียขณะนี้กำลังปฏิเสธบริษัทข้ามชาติที่มาครอบงำอุตสาหกรรมบางอุตสาหกรรม ในกรณีของไทยต้องมาพิจารณาและตอบคำถามว่า ประชานิยมแบบ elitist ที่เกิดขึ้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา และก็จะยังคงอยู่ในอีก 5 ปี 10 ปี ข้างหน้าจะเปลี่ยนรูปไปหรือไม่ อย่างไร

การที่รูปแบบประชานิยมของไทยจะผันแปรไปสู่ glass-rooted populism หรือไม่นั้น ดร.ผาสุกมองว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง “ประชาธิปไตยในทางเศรษฐกิจ” และ “การเมืองภาคประชาชน” ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจจะมีการเปลี่ยนแปลง ไปทางที่เอื้อกับประชาชนระดับรากหญ้าเพียงใด การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในทางปฏิบัติที่จะสร้างความ

เข้มแข็งให้กับชุมชนในระดับรากหญ้าเพียงใด รวมทั้งการจัดตั้งองค์กรเพื่อที่จะเป็นฐานต่อรองกับ elitist populist และกระบวนการโลกาภิวัตน์จะมีมากมายแค่ไหน ดร.वासูกจึงอยากฝากโครงการปฏิรูปประเทศไทยว่าต้องดำเนินการโดยมีฐานอยู่ที่ระดับรากหญ้าคือต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรเหล่านี้ในระดับชุมชน “หากเป็นท่านปรีดี ท่านจะเชื่อในอำนาจของระบบราชการมาก แต่ในยุคปัจจุบันเราต้องเชื่ออำนาจของประชาชนมากกว่าอำนาจของระบบราชการ เพราะขณะนี้มีความพยายามของ populism แบบไทยรักไทยในการแผ่ขยายอำนาจของข้าราชการที่ควบคุมโดย CEO เข้าไปในทุกหย่อมหญ้า และทำให้ประชาชนอ่อนเปลี้ย ไม่มาเรียกร้องต่อรอง ซึ่งสิ่งที่เราจะต้องทำคือด้านทานจุดนี้ ขบวนการประชานิยมแบบ elitist นี้จะทำลายตัวเอง แต่ก็ต้องมีตัวช่วยเร่งไม่ให้อำนาจของระบบราชการขยายต่อไป และทำให้ความเข้มแข็งของรากหญ้ากระจายตัวออกไป”

ในขณะเดียวกัน ชนชั้นกลางยังคงเป็นตัวแปรสำคัญซึ่งเริ่มมีความคิดที่จะตั้งองค์กรทางการเมืองขึ้นมา การเมืองภาคประชาชนแม้จะมีความสำคัญมาก แต่หากยังอยู่ในระบอบที่ไม่มีตัวแทนเข้าไปเล่นในการเมืองภาครัฐ ประชาชนก็ยังคงเป็นเบี้ยล่างอยู่เสมอ ดร.वासูกมองว่าสองส่วนนี้ซึ่งได้แก่ ความเข้มแข็งในระดับรากหญ้า และการสร้างขบวนการที่จะมีตัวแทนเข้าไปอยู่ใน formal politics ต้องประสานกันในการสร้างความสามารถที่จะต่อรองลดทอนอำนาจของระบบราชการ และอำนาจของธุรกิจขนาดใหญ่ หรือทำให้เขามีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือในการสร้างความสงบสุขในสังคม

3.5 อนาคตการเมืองไทยหลังวิกฤติปี 2549

“การเมืองไทยควรมีบทบาทอย่างไรต่อการอภิวัฒน์ประเทศไทยในอนาคต”

ดร.วิเชียร วัฒนคุณ กล่าวว่าเรามองการอภิวัฒน์ว่าเป็นความหวังที่จะมีการเปลี่ยนแปลงสำคัญกับบ้านเมือง แต่เกรงกันว่าจะมีความรุนแรง เลยก้าวถึงการปฏิรูปแทนซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ละมุนละไม หากมองไปในอนาคต ดร.วิเชียรเห็นว่าปัญหาความยากจนของประชาชนจะยังคงมีอยู่ และความพิสดาร

ดร.วิเชียร กล่าวว่าท่านปรีดีเองก็เป็นห่วงปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ท่านเคยให้ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหานี้โดยเน้นการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น การคำนึงถึงประเพณีวัฒนธรรม ภาษา ขนบธรรมเนียม ของคนในท้องถิ่น นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนกลุ่มน้อย ซึ่งบางทีอาจต้องใช้ระบบกฎหมายที่ต่างกับกับชนกลุ่มน้อยเหล่านั้น เช่นในกรณีของกฎหมายครอบครัว เรื่องการปกครอง บางคนอาจตกใจว่าสิ่งนี้แสดงถึงการให้เอกราชเขา แต่ความจริงควรต้องมองด้วยเหตุผลว่าจะแก้ไขอย่างไร ดร.วิเชียรมองไปในอนาคตว่า หากสามารถลดปัญหาทุจริต ระบบอุปถัมภ์ และการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐให้น้อยลงได้ จะทำให้การปฏิรูปในอนาคตทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเป็นไปได้ง่ายขึ้น

3.6 กลไกการปฏิรูปประเทศที่พึงประสงค์

“สถาบันกลไกที่เอื้อต่อการปฏิรูปประเทศไทยและเอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง ในอนาคตของระบบประเทศไทยควรจะเป็นอย่างไร”

ดร.ปรีชา สุวรรณทัตพูดถึงคำว่า “สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย” โดยกล่าวว่าท่านพบคำนี้ในแนวคิดของนักปราชญ์ร่วมสมัยกับอาจารย์ปรีดีซึ่งคือท่านพุทธทาสฯ ท่านพุทธทาสฯกล่าวว่าเจตนารมณ์ของสังคมนิยมมีพูดไว้ในพระพุทธานุศาสนนา เป็นรากฐานที่ตั้งขึ้นมานับอตุตมคตินี้ เพื่อเมตตากรุณาต่อสิ่งทั้งปวงจนสูงขึ้นมาเป็นการยอมรับในความเสมอภาคกัน ซึ่งทำให้เสรีภาพทุกอย่างประสานสัมพันธ์กันไว้ได้ ท่านพุทธทาสฯยังได้วิจารณ์ คำว่า “เสรีนิยม” ไว้ว่าเพียงความหมายก็เดินผิดทางแล้ว politics เป็นเรื่องคนจำนวนมากมารวมกันเพียงบอกว่าเสรีก็ขัดกับ politics แล้ว เรื่องของคนมากมาย กลายเป็นเรื่องของ คนๆเดียวไปเสีย

แนวความคิดของอาจารย์ปรีดีและท่านพุทธทาสฯคล้ายกันในแง่ที่ว่าทั้งสองท่านไม่เห็นด้วยกับวิธีรวมศูนย์อำนาจ และเมื่อใครยาวสาวได้สาวเอาของระบบเสรีนิยม ท่านปรีดีได้ยืนยันและเน้นเสมอในหลักความเสมอภาค โดยเฉพาะความเสมอภาคในการเสียภาษี เรื่องภาษีมรดกนั้น ดร.นิธิได้พูดถึงกฎหมายการจำกัดการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือพระราชบัญญัติที่ดินเมื่อปี พ.ศ. 2497 ซึ่งถูก

ยกเลิกไปในสมัยจอมพลสฤษดิ์ปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. 2501 ดร.ปรีชาเห็นว่าเป็นเรื่องน่าเสียดายมาก เพราะเป็นสาเหตุให้คนที่มีความรู้มากในปัจจุบันสามารถที่จะมีที่ดินได้อย่างไร้ซึ่งการก้ำกั้ว ดร.ปรีชาคิดว่าน่าจะมีการรื้อฟื้นกฎหมายการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน สำหรับเรื่องภาษีมรดก อาจารย์ปรีดีได้ออกกฎหมายภาษีมรดกมิใช่เพราะอยากได้เงินเข้ารัฐจำนวนมากหรือเพิ่มเงินคงคลัง แต่เป็นการสร้างจิตสำนึกของความเสียสละหรือการเฉลี่ย คนมีมากเฉลี่ยให้คนมีน้อย ดร.ปรีชาได้ทิ้งท้ายด้วยคติเตือนใจจากท่านปรีดีในเรื่องกฎหมายมหาชนที่ท่านสอนที่ธรรมศาสตร์เป็นครั้งแรก โดยอ้างถึงเอกสารทางประวัติศาสตร์ เป็นสำเนาลายพระราชหัตถเลขาขององค์สยามินทร์ที่ 3/49 วันที่ 15 เมษายน ร.ศ. 131 โดยองค์สยามินทร์มีหนังสือฉบับนี้ถึงเจ้าพระยาอมรราช มีความสำคัญดังนี้

“ด้วยแต่ก่อนๆมา การเก็บภาษีที่ดิน กรมพระคลังข้างที่ยังไม่เคยเสียภาษีให้เจ้าพนักงานสรรพากรเลย บัดนี้ฉันมาไตร่ตรองดู เห็นว่าทรัพย์สินสมบัติของฉันทั้งหลายที่เป็นส่วนตัวก็เท่ากับเป็นทรัพย์สินสมบัติของคนธรรมดาคนหนึ่ง แต่เหตุใดฉันมาเอาเปรียบจากคนทั่วไป ซึ่งโดยไม่เป็นการสมควรเลย ส่วนของของผู้อื่นไปเก็บเอาเก็บเขา ของของตัวเองจะกีดกันเอาไว้ เพราะคนธรรมดาทั่วไปใครมีทรัพย์สินสมบัติ เมื่อถึงคราวที่เจ้าพนักงานจะเก็บภาษี เขาก็ต้องเสียภาษีให้เจ้าพนักงานตามส่วนมากและน้อยของทรัพย์สินสมบัติที่เขาได้อยู่ ตัวฉันเองนอกจากในทางราชการแล้ว ฉันก็ถืออยู่ว่าฉันเป็นคนธรรมดาคนหนึ่ง ทรัพย์สินสมบัติของฉันที่มีอยู่ก็นับว่าเป็นส่วนมาก ถ้ารัฐบาลจะแบ่งผลประโยชน์ของตนที่ได้จากทรัพย์สินสมบัตินั้นบ้าง ฉันมีความยินดี เต็มใจ ที่จะเฉลี่ยให้เป็นการอุดหนุนชาติ และบ้านเมืองอย่างคนสามัญด้วย เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นตั้งแต่บัดนี้ เป็นต้นไป ขอให้เจ้าพระยาอมรราช เก็บภาษีอากรเป็นสมบัติส่วนตัวของฉันเองอย่างที่เคยเก็บจากคนอื่นทั่วๆไปนั้น”

บทสรุป

“การปฏิรูป” เปรียบเสมือนเครื่องมือและกลไกหลักอย่างหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของ “การวิวัฒนาการ” ความแตกต่างของกระบวนการที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลวในการเปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่ง จากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่ง จากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง และจากระบบหนึ่งไปสู่อีกระบบหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในประวัติศาสตร์ชาติใดๆ ย่อมมีทั้งที่ต่อเนื่อง ขาดช่วง ก้าวกระโดด หรือ แม้แต่เป็นการนำมาซึ่งจุดจบและสูญหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์แห่งมนุษยชาติ

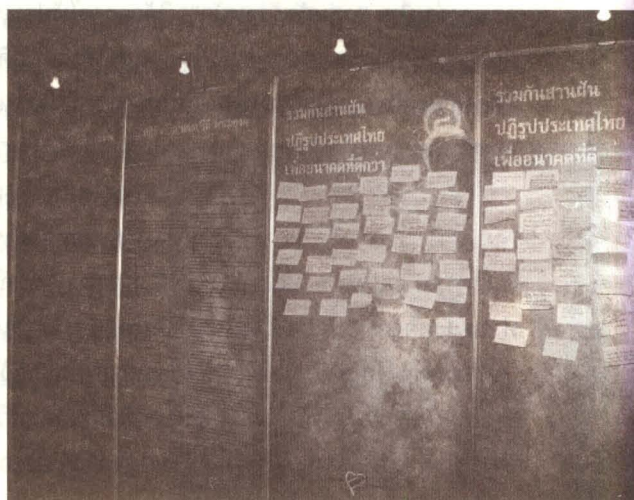
แนวความคิดโดย อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ใน “การอภิวัฒน์” กับ ความหมายในช่วงแรก เริ่มต้นและเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ได้เริ่มก่อตัวมาเป็นเวลาต่อเนื่องนับตั้งแต่การปฏิรูปประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว “การปฏิรูป” ประเทศให้ทันสมัยในบริบทของภาพสะท้อนในรัชกาลที่ 5 ที่อยู่ในกรอบของความพยายามให้ประเทศมีความก้าวหน้า และรอดพ้นจากการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก โดยเป็นสาเหตุหนึ่งของการเลิกทาสและการเปิดสังคมไทยให้กว้างขึ้น มีเสรีภาพมากขึ้น ซึ่งต่อมาเป็นเหตุให้เกิดวิวัฒนาการรวมกลุ่มและพัฒนาแนวความคิดของบรรดาข้าราชการขุนนางที่ถูกมองว่าเป็น “กลุ่มหัวก้าวหน้า” ที่ต้องการให้ประเทศมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นระบอบประชาธิปไตย และได้เกิดนักคิดนักเขียน และปัญญาชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองให้เป็นประชาธิปไตยและต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมทางสังคมต่อมาเป็นจำนวนมาก

แนวความคิดการอภิวัฒน์ประเทศไทยที่ได้ถูกพัฒนาโดย อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ นั้นอาจถือได้ว่าเป็นแม่บทแห่งแนวทางการพัฒนานโยบายสาธารณะในการพัฒนาประเทศร่วมสมัยก็ว่าได้ จากการเสวนาในครั้งนี้ นักวิชาการหลายท่านต่างมองการอภิวัฒน์ในมุมมองที่แตกต่างกัน แต่หากมองภาพรวมแล้วจะเห็นว่า ทุกท่านได้มองรูปแบบและกระบวนการอภิวัฒน์บนพื้นฐานแห่ง “การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและระบบ” ที่สะท้อนการวิวัฒนาการของระบบสังคม เศรษฐกิจ และ การเมืองไทย ในช่วงเวลาต่างๆ ออกมาในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็น

การขาดความต่อเนื่อง ความบิดเบือน การไร้ประสิทธิภาพเชิงระบบ การขาดความโปร่งใสและความยืดหยุ่น เป็นต้น การมองระบบแบบแยกส่วนคงจะไม่เป็นการลดปัญหาความซับซ้อนเชิงระบบและโครงสร้างไปได้ แนวทางการดำเนินนโยบายสำคัญไม่ว่าจะเป็นการปฏิวัติอุตสาหกรรมเพื่อยกระดับพัฒนาการทางเศรษฐกิจ บทพื้นฐานของผลประโยชน์ทางการเมืองในอดีต ความล้มเหลวของระบบชุมชนชนบทและชุมชนเมือง เป็นตัวอย่างสำคัญของ “ความล้มเหลวเชิงระบบ” (System Failure) อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานและรากฐานที่เหมาะสมสำหรับ “ระบบประเทศไทย” อย่างที่เป็นอยู่ อย่างไรก็ตามการมองระบบและการสร้างกระบวนการอภิวัดณ์แบบบูรณาการนั้นมีใช้เรื่องง่ายตาย แต่เป็นสิ่งที่ซับซ้อนที่มีพลวัตสูงยิ่ง

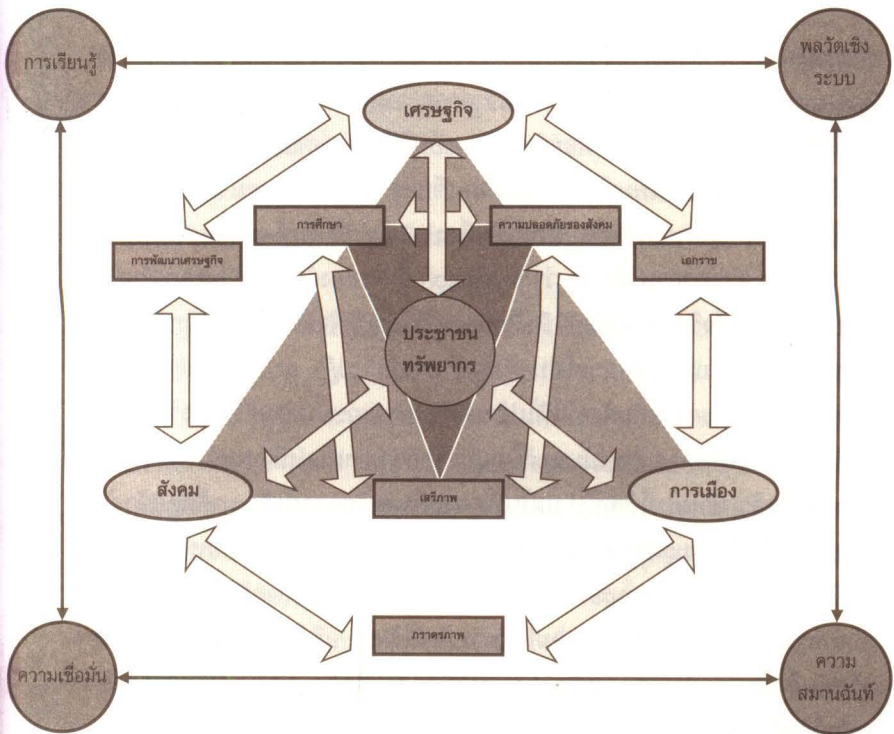
ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้แนวคิดการอภิวัดณ์ พ.ศ. 2475 มีความแตกต่างจากสถานการณ์ปัจจุบันอย่างยิ่ง แนวการปฏิรูปประเทศไทยปี พ.ศ. 2549 จึงเป็นการผสานเอาแนวความคิดดังกล่าวเข้ากับโครงสร้างและระบบปัจจุบันเพื่อแสวงหาแนวทางขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่สถานภาพที่ดีกว่าเดิม การปฏิรูปประเทศไทยโดยสำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะได้ยึดเอาประชาชน และทรัพยากรของชาติเป็นศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากภาพประกอบ แนวการอภิวัดณ์ประเทศ

6 ประการถือได้ว่า ยังคงมีบทบาทต่อประเทศไทยที่ยังคงอยู่ในช่วงวัยแห่งการพัฒนาอุตสาหกรรม และการเพิ่มขึ้นของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสถานภาพของประชาชนที่ยังคงไม่จบสิ้น

ภาพประกอบ

ปรัชญาการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 กับการปฏิรูปประเทศไทย พ.ศ. 2549

เป้าหมายแห่งการปฏิวัติทั้ง 6 ประการเป็นประเด็นที่ไม่มีจุดจบในตนเอง หากแต่มีพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและโครงสร้างระบบที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามวิสัยทัศน์แห่งการปฏิรูปที่ได้ถูกเพิ่มเติมมาสู่แนวการดำเนินการปฏิรูปบนพื้นฐานแห่ง หลัก 6 ประการคือ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีพลวัตและความเชื่อมั่น ศรัทธา และความสมานฉันท์ ดังเช่น แนวความคิด “สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย” (Democratic Scientific Socialism) ตามมุมมองของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

ภาคผนวก

ก. บทสัมภาษณ์ของคุณศุขปริดา พนมยงค์ (บุตรชายของ ดร.ปรีดี พนมยงค์)

“เรียนท่านวิทยากร ท่านสุภาพชนทั้งหลาย ผมก็อยากจะเล่าอะไรให้ฟัง บางอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับหัวข้อสนทนาวันนี้ มันก็มีอยู่ 3 เรื่องที่ผมอยากจะพูด”

“เรื่องแรกคือ เป็นที่น่ายินดีว่าคำว่า ‘อภิวัฒน์’ เริ่มมีการรู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น เมื่อ 50 ปีที่แล้ว ผมอยู่กับ อาจารย์ปรีดี คุณพ่อของผมที่ประเทศจีน ผมทำหน้าที่เป็นเสมียนพิมพ์ ท่านก็อธิบาย เขียนตำราอะไรต่าง ๆ มากมาย พอมาถึงคำนี้ ท่านก็ให้ความเห็นว่า ศัพท์เดิมที่แปล บัญญัติศัพท์สมัยพระองค์เจ้าวัน-ไวยากร จากคำภาษาอังกฤษว่า revolution นี้ พระองค์เจ้าวันไวยากรก็แปลว่า ‘ปฏิวัติ’ อันที่จริงพระองค์เจ้าวันไวยากรก็บัญญัติศัพท์ไว้มาก ที่ถูกก็เยอะแต่ท่านมาดูอันนี้แล้ว ท่านว่าไม่น่าจะถูก เพราะ ‘ปฏิ’ แปลว่าถอยกลับ ส่วน revolution เป็นการที่ดันสังคมให้ไปข้างหน้า เพราะฉะนั้นท่านก็ใช้คำว่า ‘อภิวัฒน์’ ที่แรกผมไม่เห็นด้วย ตอนนั้นผมก็โตแล้ว โดกว่าท่านนิดหนึ่ง ผมว่าไหนๆก็ใช้กันอย่างนี้แล้ว ทำไมไม่ใช้ต่อไป แต่ในที่สุดผมก็ยอมรับความจริง มาคิดดูแล้วคำว่า ‘อภิวัฒน์’ มีความถูกต้อง และทุกคนก็เข้าใจคำนี้ บางครั้งผมเขียนหนังสือ ผมใช้คำว่า ‘อภิวัฒน์’ บางท่านมิตรสหายก็ยังมาถามผมว่า ทำไมถึงอภิวัฒน์ ผมก็อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงที่ผลักดันสังคมไปข้างหน้าก็เรียก ‘อภิวัฒน์’ ที่นี้พูดถึงจอมพลสฤษดิ์ ผมว่าจอมพลสฤษดิ์พูดว่า ‘ปฏิวัติ’ นี่ถูกต้อง ต่อไปผมก็หวังว่าคำว่า ‘อภิวัฒน์’ จะเป็นที่แพร่หลายยิ่งขึ้นไปแทนคำว่า ‘ปฏิวัติ’ ในความหมายของสังคมที่ไปข้างหน้า”

“ปัญหาต่อมาเรื่องที่สอง คือในการอภิวัฒน์ 2475 นี่เป็นที่ทราบว่ามีฝ่ายทหาร พลเรือน อาจารย์วิชิตวงศ์ก็ได้บอกแล้วว่าหลายคนก็แล้วแต่อาจารย์ที่ผมทราบจากปากพ่อผมเองว่า ทหารบางคนว่าอาจารย์ทำเลยเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องหลัก 6 ประการ เราทหารไม่ได้ต้องการอะไร เรารักษาดินบ้านเมือง ต้องการรักษาเอกราชของชาติ ต้องการให้กองทัพเป็นเหมือนสวิตเซอร์แลนด์ก็พอ ไม่ต้องถึงพลเอกแค้นายพันเอกเป็นสูงสุด แต่ถ้าบ้านเมืองมีศึกสงครามอาจคัดเลือกจากนายพันเอก

ขึ้นมาเป็นพลตรีบัญชาการทัพ ตกลงกันอย่างนั้น ทางเศรษฐกิจ หลวงประดิษฐา เป็นผู้ดำเนินการ ศัพท์สมัยก่อนใช้ เดียวนี้คงไม่ได้ยิน เจ้าคุณพหลฯ เรียก อาจารย์ ปรีดี ว่าคุณหลวง คุณหลวงประดิษฐา ส่วน หลวงประดิษฐา นอกจากเรียก เจ้าคุณพหลฯ ว่าเจ้าคุณแล้ว ยังใช้คำเก่าว่า 'ใต้เท้า' สมัยนี้คงไม่ค่อยมีแล้ว ทีนี้ เมื่อมาถึงเรื่องสำคัญ การสืบเนื่องจากแถลงการณ์คณะราษฎร หลัก 6 ประการ ซึ่งเกี่ยวพันกัน และไปสู่เค้าโครงเศรษฐกิจ สมุดปกเหลือง อย่างที่วิทยากรหลาย ท่านได้กล่าว ผมเห็นด้วยว่าเป็นการต่อสู้ ระหว่างพลังเก่าและพลังใหม่ พลังเก่า เห็นเค้าโครงเศรษฐกิจแล้วตกใจว่า อาจมากระทบกับพรรคพวกกับทรัพย์สินสมบัติ การรวมกันต่อต้านก็เริ่มขึ้นโดยมีพระยามโนฯเป็นตัวนำ รวมทั้งที่ปรึกษาชาวฝรั่ง ด้วยที่รวมหัวกัน"

"จุดสำคัญอันหนึ่งคือ สมุดปกขาว ซึ่งก็เป็นงานของพระปกเกล้าฯ มีคำพูด ในนั้นที่ติดใจอยู่มาก ทรงเขียนว่า 'ไม่แน่ใจว่าสตาลินเอาอย่างหลวงประดิษฐา หรือหลวงประดิษฐา เอาอย่างสตาลิน' ผมติดใจมาก ผมถามท่านเลยตอนอยู่ เมืองจีนว่าเป็นอย่างไร ท่านตอบว่า 'ไม่แน่ใจ อาจจะเป็นไปได้ หรือเป็นไปไม่ได้' คนหนึ่งที่ศึกษาเค้าโครงเศรษฐกิจคือ ดร.เดือน บุนนาค ตอนหลังสมัยจอมพล สฤษดิ์มีอำนาจ ดร.เดือนก็ยังเขียนขึ้นมา 'ดร.ปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส' วิธีการเขียนก็ ไม่ได้ว่าใคร ยกย่องใคร แต่เขียนเพื่อให้คนเข้าใจ ในนั้นมีพูดถึงข้อความที่ว่ากันว่าพระปกเกล้าฯทรงเขียน เค้าโครงเศรษฐกิจที่อาจารย์ปรีดีได้เขียนบางส่วนได้ รับการผลักดัน แต่ส่วนสำคัญก็ไม่ได้ทำ เพราะสาเหตุหลายประการ ท่านออกไป ต่างประเทศด้วยก็ดี พอกลับมาก็มีเรื่องต้องทำ มีสงครามโลก เวลาไม่ให้เลยที่จะ หยิบขึ้นมา เลยเป็นเรื่องที่ต้องศึกษากันต่อไป"

"เรื่องที่สาม เกี่ยวกับความคิดอาจารย์ปรีดี โดยเริ่มจากหนังสือที่ชื่อว่า 'ความเป็นอนิจจังของสังคม' หนังสือเล่มนี้พิมพ์เพื่อแจกในงานพระราชทานเพลิง ศพคุณยายผม แม้ท่านปรีดีจะเขียนถึงนักปราชญ์บางท่านอย่างมาร์ก ก็ต้องเขียนว่า ปรีชาเมธีท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า ทีนี้หนังสือเล่มนี้แปลก ผมจะยกตัวอย่าง 2 อัน อันที่หนึ่งคือท่านลิปโต ตอนนั้นท่านเป็นสามเณรอยู่ อ่านแล้วอ่านอีกท่านได้ขีด เส้นใต้ อ่านอย่างลึกซึ้งเลย อีกท่านหนึ่งคือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เส้าหักๆ ผุๆ

ของประชาธิปไตยปักโคลนนี้เอามาลง
ในสยามรัฐ คราวนี้บรรเลงเลย ที่จริง อันนี้
คือกันแนวความคิดคอมมิวนิสต์เข้ามา สรุปล
แล้วที่เรียกภาษาอังกฤษว่า democratic
scientific socialism ตามที่ผมเกลียดชังท่าน
คือแนวทางทาง พุทธศาสนานั่นเองที่ไปสู่
ความเป็นวิทยาศาสตร์และสู่ความเป็นจริง
แล้วก็จะเพิ่มแนวความคิดที่สอดคล้องกัน
ของท่านมาร์กไปด้วยกันทั้งสองอย่าง”

ศุขปริดา พนมยงค์

“มาถึงปัญหาสุดท้ายเลย ผมมีความเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับปัญหาปัจจุบัน
ปัญหาในอนาคตของบ้านเมืองเรา เท่าที่ดูแล้วก็ยังมองไม่เห็นว่าจะอะไรจะเป็น
ทางออก เพราะว่าไม่ลงตัว อะไรจะเกิดขึ้นหรือไม่ผมเห็นด้วยกับ อาจารย์อนุสรณ์
เราก็ไม่อยากจะเห็น แต่อะไรจะเกิดขึ้นมันก็อาจจะเกิดขึ้นก็ได้ แต่อะไรที่ยังไม่ลงตัว
ยังไม่มีมติชน ในอนาคตมันจะสดใส แต่เราก็บอกไม่ได้ว่าเมื่อไหร่เท่านั้น”

ข. วิทยาการตอบคำถามของผู้เข้าร่วมสัมมนา

นายสินธุ์สวัสดิ์ : ลำดับต่อไปก็จะเป็นคำถามจากผู้เข้าร่วมสัมมนา เราใช้เอกสารที่แจก ไม่มีใครให้ทุกท่านจะได้ตอบคำถาม ขอเชิญอาจารย์พันธุ์อาจ ลองดูรายละเอียดของคำถาม เป็นคำถามซึ่งเกิดจากประเด็นที่เราพูดถึงไป

ดร.พันธุ์อาจ : คำถามแรกขอลาม อาจารย์ปริษา สมมติฐานสำคัญที่สุด ก็คือที่มาของผู้นำ ผู้แทนราษฎร คิดว่าตราบใดที่มียังมาจากเงิน คือชื่อเสียงมา แก่รัฐธรรมนูญไปก็ยิ่งเหมือนเดิม เอากฎหมายทางอาญามาช่วย เช่นใครชื่อเสียง ต้องลงโทษหนัก จำคุกตลอดชีวิตสถานเดียวก็น่าจะดี อยากถามว่าจะแก้ปัญหาได้หรือไม่ จากคุณสุโข

ดร.ปริษา : ปัญหาของบ้านเมืองโดยหลักการจริงๆ ไม่สามารถแก้ได้โดยปัญหากฎหมาย นัยยะเช่นเดียวกันที่สุโขถาม เราไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่า ปัจจุบันนี้การชื่อเสียงมาก แต่ก็เสนอแนะให้ลงโทษหนักๆ เอาให้ถึงตลอดชีวิต เอาถึงประหารชีวิตเลย อันนี้ก็เช่นเดียวกัน การลงโทษในทางอาญาก็ไม่สามารถ ป้องกันการกระทำความผิดได้ อันนี้มีส่วนอิง อาจารย์ปริติ เคยปาฐกถาเรื่องการกระทำความผิดทางด้านอาชญาวิทยา แม้จะให้ลงโทษหนักถึงขั้นประหารชีวิตก็เช่นเดียวกัน หลายประเทศยกเลิกการประหารชีวิตไปแล้ว เพราะโดยหลักๆ รัฐไม่ได้เป็นคนสร้างคนขึ้นมา รัฐจึงไม่มีอำนาจตัดสินประหารชีวิตใคร การแก้ปัญหาต้องแก้ด้วยการสร้างจิตสำนึกด้วยการศึกษา ไม่ใช่ด้วยการลงโทษให้หนักขึ้นๆ

ดร.พันธุ์อาจ : มีการส่งความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ อาจารย์นิธิ พูดว่า ประเทศไทยรับพุทธศาสนามาเกือบพันปี แต่มีคนไม่มากที่เข้าใจแก่นพุทธศาสนา ส่วนใหญ่เต็มไปด้วยคตินิยม เราจะรับความคิดประชาธิปไตยจากตะวันตก คงจะใช้เวลาไม่น้อยในการทำให้ผู้คนจะเข้าใจว่าไปเลือกตั้งทำไม ผู้แทนราษฎรมีหน้าที่อะไรจริงๆ ส่วนคำถามนั้น อยากจะให้ อาจารย์นิธิ ขยายความเรื่องแนวโน้มของรัฐบาลที่อาจารย์บอกว่าโลกจะมีแนวโน้มที่ทำให้ขนาดของรัฐเล็กลง ไม่ทราบว่าจะขนาดของรัฐบาลที่เล็กลงจะมีผลดีมากกว่าหรือน้อยกว่าต่อประเทศไทยอย่างไร อีกคำถามหนึ่งถามว่า จะบูรณาการเรื่องเหล่านี้ในระบบสังคมให้

เหมาะกับคนแต่ละกลุ่มอย่างไรได้บ้าง โดยเฉพาะระบบการเมือง นักการเมืองยังพอมีหวังอยู่หรือไม่ ถ้ามีจะเป็นอย่างไร ระบบจิตวิญญาณไม่ค่อยมีใครพูดถึงกัน ถ้าไม่พูดจะอภิวัฒน์ประเทศได้หรือ

ดร.นิธิ : ผมตอบเท่าที่ตอบได้ คือผมคิดว่าเมื่อรัฐมันเล็กลง กรณีสำหรับประเทศไทย รัฐเข้ามาให้บริการและให้ความคุ้มครองแก่คนน้อยลง ในขณะที่ตกไปเป็นเครื่องมือของคนจำนวนน้อยลง ถ้าไม่เกิดการเมืองภาคประชาชน การปฏิรูปการศึกษา ถามว่าจะเกิดอะไรขึ้น ผมว่าอันนั้นคือสิ่งที่น่าวิตก ผมไม่ค่อยแน่ใจว่าประชานิยมที่รัฐบาลทำอยู่จะนำไปสู่การสร้างความเป็นพลเมืองขึ้นมา เพราะว่าถ้ากล่าวโดยสรุป ถ้าไม่นับโครงการ 30 บาท ผมคิดว่าประชาชนไม่ได้รับตัวนโยบาย ลด-แลก-แจก-แถม จากรัฐโดยตรง เขาจ่ายสินค้าผ่านระบบอุปถัมภ์อีกที ในงานวิจัยจะชี้ว่าโครงการให้เงินกู้ก็ล้านบาทต่อหมู่บ้านก็ตาม SML ก็ตาม คนที่ได้เปรียบอยู่แล้วจะเข้าไปชิงทรัพยากรที่รัฐแจกได้ก่อนหน้าคนที่ขาดเป็นประชานิยมที่แจกสินค้าผ่านตัวระบบอุปถัมภ์อีกที แทนที่จะทำลายระบบอุปถัมภ์ ทำให้เครือข่ายหัวคะแนนของพรรคยิ่งแข็งขึ้น เพราะว่าสามารถใช้ทรัพยากรกลางมาแจก มันจึงไม่ทำให้เกิด citizen ที่ อาจารย์ผาสุกหวังว่าจะเกิด ผมมักเรียกนโยบายประชานิยมของรัฐบาลนี้ว่าบริโศคนิยมมากกว่า

ดร.พันธุ์อาจ : คำถามนี้มีถึง อาจารย์ผาสุก การจะสร้างระบบบำนาญให้กับประชาชนทุกคนจะมีวิธีการทำและดำเนินการอย่างไร จะต่างกับคำว่า “ระบบรัฐสวัสดิการ” อย่างไร จากคุณอารี

ดร.ผาสุก : อย่างที่ประเทศกรีซเคยมีพรรคสังคมนิยมขึ้นมาเป็นรัฐบาล แล้วก็เสนอบำนาญให้กับคนทุกคน แล้วก็ยังเป็นอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ รัฐบาลไหนจะยกเลิกไม่ได้ เพราะเป็นที่ขึ้นชอบของประชาชนมาก แต่ก็ไม่ได้ใช้เป็นจำนวนเงินมหาศาล คือเป็นเงินจำนวนไม่เยอะมาก แต่ทำให้คนมีอายุ เกษียณแล้วในเขตชนบทพออยู่ได้ มีเงินใช้ในระดับตามสมควร ซึ่งดิฉันคิดว่าสังคมไทยน่าจะคิดถึงเรื่องเหล่านี้ได้ ต้องมาคิดวิธีการคำนวณออกมาว่าความเป็นไปได้จะเป็นอย่างไร การปรับปีต่อปี หรือทุก 5 ปีก็แล้วแต่ สภาพของเศรษฐกิจของประเทศก็ได้ ความหมายของรัฐสวัสดิการเราจะใช้ในความหมายของรัฐในประเทศยุโรป

ที่รัฐบาลจะเข้ามาดูแลในเรื่องของสวัสดิการประชาชนค่อนข้างมาก อย่างเช่น รัฐสวัสดิการของอังกฤษสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ดูแลทั้งเรื่องของการศึกษา การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย และเรื่องอื่นๆ แต่ในสมัยปัจจุบันจะให้มีสวัสดิการครอบคลุมเหมือนรัฐสวัสดิการดั้งเดิมแบบนั้นคงจะเป็นไปได้ยากขึ้น อาจมีการเลือกนำมาปฏิบัติในบางเรื่อง อย่างเรื่องบำนาญควรต้องมี เพราะทุกคนทำงานให้กับระบบเศรษฐกิจ ถือว่าได้สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับระบบเศรษฐกิจทั้งนั้น ถ้าแก่เฒ่าก็ต้องมีสังคมมาช่วยดูแล แง่นี้เงินอาจจะออกมาจาก อบต. คืออบต. ในอนาคตจะได้รับการจัดสรรจากงบประมาณส่วนกลาง ตามรัฐธรรมนูญต้องเพิ่มขึ้นถึงระดับ 35% ของงบประมาณจากส่วนกลาง และในขณะนี้อบต.ไม่ค่อยคิดใช้เงินในทางที่สร้างสรรค์เท่าไร ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการสร้างโน่นสร้างนี่ คนที่รวยก็กลายเป็นผู้รับเหมา น่าจะมีวิธีคิดที่จะเอาเงินที่ได้จากส่วนกลางและภาษีที่จะเก็บได้มากขึ้นจากกระบวนการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นมาจัดการในเรื่องของสวัสดิการให้กับคนบำนาญได้

ดร.พันธุ์อาจ : ผมขอเสริม อาจารย์ผาสุกในเรื่องของรัฐสวัสดิการ ในประเทศสแกนดิเนเวีย สิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย ทั้งก่อนและหลังเขาเสียภาษีมา สูงตลอด เป็นนิสัยของคนสแกนดิเนเวีย ไม่เปลี่ยนเลย อันนี้อยู่ในสายเลือด อยู่ในประวัติศาสตร์ของชาวสแกนดิเนเวีย จ่ายภาษีสูงตราบไต่ที่รัฐบาลให้เท่าได้ ตามที่เขาต้องการ ถ้าเราจะเก็บภาษีรายได้ส่วนบุคคลมากขึ้น ท่านยินดีจะจ่ายหรือไม่ ท่านจะมีกลไกและ indicator อะไรมาเป็นตัวรองรับ คำถามต่อไปถึง อาจารย์วิวิชตวงศ์ อาจารย์วิเชียร รวมทั้ง ดร.อนุสรณ์ด้วย ถามว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองแต่ละครั้ง ผู้เปลี่ยนแปลงก็พยายามแก้จุดอ่อนเสมอมา แต่สุดท้ายที่มีรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แต่เราก็กพบกับความล้มเหลวซึ่งก็เห็นอยู่ในขณะนี้ อยากจะถาม อาจารย์วิเชียรและ อาจารย์วิวิชตวงศ์ ว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งสุดท้ายมีจุดอ่อนอย่างไรบ้างจึงทำให้เกิดเหตุการณ์ในปัจจุบัน

ดร.วิวิชตวงศ์ : ที่เปลี่ยนแปลงอะไรแล้วมันก็ไม่สำเร็จก็อย่างที่ท่านบริติ อธิบายไว้ว่า เราต้องการประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ และประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

มันต้องมีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจเป็นฐานรองรับ トラバใดเศรษฐกิจยังไม่เป็นประชาธิปไตย ให้แก่รัฐธรรมนูญฉบับ มันก็อย่างนี้ ประเด็นของผมคือ ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจของประเทศไทยหมายถึงอะไร ต้องมีอะไรที่ concrete ที่ชัดเจน ไม่อย่างนั้นเราก็จะพูดวนกันอยู่อย่างนี้ ต้องบอกมาเลยว่ามันคืออะไร อย่างไร ท่านปรีดีก็พูดไว้ว่าเราต้องมีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ชนส่วนใหญ่ต้องได้ แต่มันก็เป็นกรอบ เราต้องลงไปในรายละเอียด トラバใดที่เรายังพูดกันไม่ชัดว่าประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจคืออะไร เราก็มองตรงนั้นไม่ได้ ถ้าトラバใดที่ยังไม่มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ トラบนั้นการปฏิรูปก็หกคะเมนตีลังกา อย่างนี้ไม่มีทางแก้ได้

ดร.วิเชียร : คือผมว่าอยู่ที่ตัวบุคคลเยอะ รัฐธรรมนูญเขียนให้ได้อย่างไร คนที่ต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญจะใช้รัฐธรรมนูญ การแสวงหาช่องโหว่มีอยู่เสมอ การที่เราเมืองครืออิสระต่างๆ ผมคิดว่าเป็นสิ่งสำคัญ เป็นหลักการของรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ก็เพื่อความมุ่งหวังที่จะให้มีการตรวจสอบที่เป็นธรรม ความต้องการอีกด้านหนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือต้องการเห็นฝ่ายบริหารที่เข้มแข็ง แทนที่จะมีฝ่ายบริหารที่ล้มลุกคลุกคลาน แต่มีการตรวจสอบโดยองค์กรอิสระที่ตั้งขึ้นมาไปๆ มาๆ กลายเป็นว่าองค์กรอิสระนั้นก็มีความวิจารณ์ว่าอาจจะอิสระจริงบ้างไม่จริงบ้าง ที่เป็นวาทะกันอยู่ในขณะนี้ ปัญหาเกิดจากผู้ใช้อำนาจ ผู้ปฏิบัติหน้าที่จะหลบเลี่ยง รัฐธรรมนูญเป็นกรอบสำคัญในการเมืองของบ้านเมือง ถ้าเกิดเป็นอย่างนี้จะทำยังไง คงต้องดูกันต่อไป ผมไม่สู้มีศรัทธากับเรื่องที่ว่าแก้รัฐธรรมนูญแล้วจะทำให้ดีขึ้น ถ้าท่านผู้ใช้อำนาจยังคงพยายามหาช่องโหว่กันอย่างนี้ ยาก ถ้าเพื่อว่าจริยธรรมของนักการเมืองยังเป็นปัญหากันอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ผมขอสรุปไว้แค่นี้

ดร.อนุสรณ์ : ผมคิดว่าเป็นเรื่องของความไม่พร้อมของสังคมไทยในหลายๆ ด้าน เลยทำให้รัฐธรรมนูญที่น่าจะเป็นกฎหมายที่ดีที่สุดฉบับหนึ่งปี 40 นี้มีปัญหา ความไม่พร้อมนี้คือความไม่พร้อมทั้งทางการเมือง บุคคลที่อยู่ในแวดวงการเมืองที่เป็นหน้าเก่าๆจำนวนมาก แล้วก็ในเรื่องเศรษฐกิจที่ทำให้ดุลอำนาจทางเศรษฐกิจในโครงสร้างเศรษฐกิจไทยมีความเหลื่อมล้ำมาก คนที่มีเงินทุน

มากสามารถกำหนดทิศทางบ้านเมืองได้ ในแง่ของสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ยังไม่ยึดถือความถูกต้องตึงตามเท่าไรนัก แต่ว่าผมเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย และผมเชื่อมั่นเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา มันไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงได้ภายในเวลาสั้นๆ สิ่งที่เราต้องมียาวต่อเนื่องคือความศรัทธา ความมุ่งมั่น และการต่อสู้ที่ไม่ท้อถอย เพราะผมเชื่อว่าประเทศไทยต้องดีขึ้น

ดร.พันธุ์อาจ : คำถามนี้น่าสนใจ ถามทั้ง อาจารย์นิติ และ ดร.อนุสรณ์ กระบวนการปฏิรูปจากทุกฝ่ายจะทำได้พร้อมกันได้ไหม จะเติบโตอย่างเข้มแข็ง พร้อมมีการตื่นตัวในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างไร ทุกกลุ่ม และแต่ละกลุ่มจะประสานกันได้อย่างไร โดยทุกกลุ่มเข้มแข็งขึ้น และมีการประสานโดยมีโครงสร้างของกลุ่มใหญ่และกลุ่มของทั้งหมดรวมกันได้อย่างไร

ดร.นิติ : ขอดตอบในเชิงปฏิบัติเลย ผมคิดว่ามหาวิทยาลัยน่าจะเป็นตัวกลางในการรวบรวมประเด็นปัญหาอยู่ในชีวิตจริงของคนระดับต่างๆ ในสังคมไทย บางมหาวิทยาลัยให้เงินไปล้านหนึ่ง แล้วก็บอกว่า 6 เดือนเสร็จ จะเก่งอะไรขนาดนั้น คือแทนที่เราจะเริ่มจากปัญหา เช่น เป็นต้นว่าชาวบ้านในระดับรากหญ้ามีปัญหาอะไรในชีวิต แล้วรัฐธรรมนูญเข้ามาแก้อะไร รัฐธรรมนูญอาจแก้ตรงๆ ไม่ได้ แต่รัฐธรรมนูญทำให้เกิดอะไรบางอย่างที่เป็นกลไกที่จะทำให้เขาเข้าถึงอำนาจได้บ้าง เข้าไปต่อรองได้บ้าง แล้วหลายเรื่องที่ผมเคยเข้าไปเกี่ยวข้องกับชาวบ้าน แล้วเป็นสิ่งที่ชาวบ้านเป็นปัญหาชีวิตเขา ผมพูดของผมเองแทนเขา ผมพบว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับเขา ตรงกันข้ามด้วยซ้ำไป เขาใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี 40 เป็นเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมเยอะมากๆ ชาวบ้านปากมูลนี่ quote มาตราคลองกว่าผมอีก รู้รัฐธรรมนูญหมดเลยก็ว่าได้ เพราะเขาใช้มันเป็นอาวุธ แล้วสิ่งที่มันเป็นปัญหากับเขาเองจริงๆ ไม่ใช่รัฐธรรมนูญ แต่กลับเป็นกฎหมายลูกต่างๆ เป็นตัววิธีปฏิบัติ ตำรวจจับเราได้เลยถ้าชุมนุมกัน 10 คนว่าอาจเกิดการจลาจลขึ้นได้ อันนี้มันเป็นปัญหาจริงๆ กับเขา รัฐธรรมนูญไม่ถูกใช้ให้ครบต่างหาก

ดร.อนุสรณ์ : การปฏิรูปนี้ผมมองว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและไม่มีเวลาสิ้นสุด เหมือนวงกลมหมุนไปเรื่อยๆ เราอย่าไปคาดหวังว่าบางช่วงจะดีกว่า

ในอดีต มันก็ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง เป็นอนิจจังของสรรพสิ่ง ฉะนั้นโครงการปฏิรูปประเทศไทยก็ทำไปเรื่อยๆ บางทีไม่ได้บอกว่าเป็นโครงการก็ทำกันอยู่ สิ่งที่น่าวิชาการทำกันอยู่ก็เป็นการปฏิรูป ทำในส่วนของตัวเอง ถ้าการทำมีการจัดตั้งเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจนก็อาจจะได้ผลมากกว่าเท่านั้นเอง

ดร.พันธุ์อาจ : มีชุดคำถามถึง ดร.อนุสรณ์ ผมขอใช้เวลา 1 นาที เรามีโอกาสได้ผู้รู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านมาพูดเรื่องการอภิวัฒน์ประเทศไทยของ สพน. หรือไม่

ดร.อนุสรณ์ : เพราะว่าเราคิดว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การปฏิรูปเป็นประโยชน์ส่วนใหญ่มากกับคนส่วนใหญ่ก็คือ การเปิดโอกาสให้เราได้ถึงข้อมูลจากผู้คนในทุกระดับ แม้กระทั่งคนที่ไม่มีชื่อเสียง บางทีเราอาจฟังชาวบ้าน เขาไม่ได้ถูกยกย่องว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้าน แต่เป็นคนเล็กคนน้อยที่เราอยากจะได้ยินจากเขา

ดร.พันธุ์อาจ : โครงการปฏิรูปประเทศไทยมีเป้าหมายในการปฏิรูปประเทศไทยในแต่ละด้านให้บรรลุความสำเร็จในระดับใด ในช่วงเวลาเท่าใด และมียุทธศาสตร์อย่างไร และการสร้างเครือข่ายมีแนวคิด อย่างไร

อีกคำถามหนึ่ง การอภิวัฒน์ประเทศไทยทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ควรถูกผลักดันและควรรณรงค์

เผยแพร่ให้เกิดความร่วมมือกับการมีส่วนร่วมจากประชาชนให้มากขึ้น และนำผลลัพธ์ที่ได้เป็นบทเรียนมาผลักดันให้เป็นนโยบายสาธารณะในด้านต่างๆให้เกิดขึ้น และก็ใช้ในรัฐบาลชุดอนาคตทันที มีความเป็นไปได้หรือไม่ที่ สพน. จะผลักดันให้เกิดขึ้น

ดร.อนุสรณ์ : เราคงจะไม่สามารถผลักดันได้ เราเป็นหน่วยวิชาการ คือเสนอให้เขาเลือก เลือกหรือไม่เลือกเราไม่ได้เป็นคนมีอำนาจทางการเมือง แต่ถ้าเราสามารถรณรงค์และเกิดกระแสร่วมกัน รัฐบาลก็จะรับฟัง เพราะรัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะรัฐบาลชุดไหนในอนาคต อันนี้น่าจะเป็นอย่างนั้น

ดร.พันธุ์อาจ : การปฏิรูปทุกด้านของประเทศ หากไม่ปฏิรูปนักรการเมืองทุกระดับ คือ ส.ส. ส.ว. นายกฯ รัฐมนตรี และตำแหน่งการเมืองอื่นๆ แล้วจะไม่สำเร็จ ท่านผู้อภิปรายมีความเห็นอย่างไร หากเห็นด้วยจะให้หน่วยงานใดเป็นเจ้าภาพในการจัดการปฏิรูป ขอถาม อาจารย์ปรีชา

ดร.ปรีชา : ผมไม่ค่อยจะเห็นด้วยที่ว่าปฏิรูปประเทศไทย น่าจะเป็นการปฏิรูปคนที่จะเข้ามามีอำนาจในประเทศไทย

ดร.ผาสุก : ควรจะต้องแยกระหว่างปฏิรูปเพื่อนักการเมือง หรือปฏิรูปเพื่อประชาชน สิ่งที่ปฏิรูปกันเป็นเรื่องของการปฏิรูปเพื่อนักการเมืองมากกว่า ซึ่งดิฉันคิดว่ามันเป็นคนล้ายกับปลายเหตุ ที่สำคัญกว่าคือการปฏิรูปจะรวมไปถึงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ให้ประชาชนได้มีสิทธิในการจัดทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรมกว่านี้ แล้วก็มีการเคารพองค์การของชุมชนที่มีอยู่ ไม่ควรจะถูกทำลายไป

ดร.วิจิตวงศ์ : ผมไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นเรื่องที่เร่งด่วนอะไร คงจะทำได้เรื่อยๆ อย่างที่ ดร.อนุสรณ์ว่า คนที่มีความคิด มีจิตสำนึกก็ช่วยกันคิดไปเรื่อยๆ คงไม่ใช้การปฏิรูป เป็นการคิด

อะไรขึ้นมาแล้วก็เผยแพร่ให้เข้าใจ แล้วก็ให้เชื่ออย่างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจก็ศึกษาแล้วเผยแพร่ไป จนกระทั่งคนซึมเข้าไป ซึ่งใช้เวลามหาศาล การเลือกตั้งกับประชาธิปไตยเป็นคนละเรื่อง ไม่ได้ทับกันสนิท การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือแสวงหาประชาธิปไตย แต่ตัวมันเองไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างนี้เป็นต้น สุดท้ายก็คือการศึกษา เป็นผมจะไม่ยุ่งกับวิชา แต่มาเน้นความเข้าใจในเรื่องพวกนี้

ดร.นิธิ : ผมไม่เห็นด้วยกับนัยยะของคำถามนี้ เพราะผมไม่เชื่อการปกครองของพระอรหันต์ คือถ้ามีพระอรหันต์จริง เราก็คงไม่เลือกท่านขึ้นมากปกครอง แน่ๆ

เพราะเลือกหักฉินไปแล้ว ผมว่าคุณอย่าไปหวังว่าจะมีนักการเมืองที่ดี ดูอย่าง ท่านปรีดีที่เป็นนักการเมืองที่ดี แต่ถูกไล่ออกไป แล้วก็ยังต้องตอรอง เพราะฉะนั้น ว่าคุณามีคนตีปกครอง ถ้าสังคมยังอ่อนแออย่างนี้ คุณคูนักการเมืองไม่ได้ นักการเมืองก็ไม่ใช่พระอรหันต์ เขามาอยู่ในสังคมที่อ่อนแออย่างนี้ที่จะต้องดำรงรักษาตัวเองให้ดีไปตลอดหาไม่ได้ง่าย ๆ ตัวเราเองนี่แหละที่ต่ำๆ เขาอยู่ ลองไปอยู่ในอำนาจท่ามกลางความอ่อนแอของสังคมแบบนี้ เราก็จะชั่วเหมือนกัน อาจจะชั่วกว่าเขาอีกด้วยซ้ำก็ได้ ต้องสร้างสังคมที่เข้มแข็งที่จะคูนักการเมืองอยู่ อย่าหวังจะมีพรรคการเมืองที่ดีจนกว่าคุณจะมีสังคมที่ดี มีกำลังพอจะคูนพรรคการเมืองได้ มันถึงจะเกิดพรรคการเมืองที่ดีได้

ประเด็นที่สอง ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงคือ ทำได้ไหมในโลกนี้ได้ แต่ไม่ใช่สังคมทำเป็นเรื่องๆจุกๆ ตัวอย่างเช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นแรงกดดันที่สามารถมีผลในการกำกับนโยบายรัฐบาลได้ ทั้งๆ ที่ไม่ใช่เสียงส่วนใหญ่ของสังคมก็ได้ แต่ปัญหาที่ตามมาก็คือว่า หลังจากที่ท่านสร้างนักการเมืองที่จะคูนรัฐบาลได้คูนระบบได้ มันหนีเข้าป่าไป คือพรรคกรีนก็ไม่สามารถจะคูนนักการเมืองที่ตัวเองเลือกเข้าไปได้ แล้วพรรคอื่น กลุ่มกรีนทั้งหลายก็ต้องแตกกันเอง เพราะฉะนั้นที่ผมอยากจะพูดก็คือว่า เราต้องช่วยกันหาคำตอบว่าหลังจากที่เราเลือกเข้าไปแล้ว เราจะคูนเขาได้อย่างไร นี่เป็นปัญหาทั้งโลก และเราช่วยกันหาคำตอบ อย่าไปนั่งหาคำตอบว่าใครเป็นคนตีมาปกครองเรา ชั่วก็ได้ แต่ขอคูนให้อยู่ นี่สำคัญว่า

ดร.วิเชียร : ผมก็ยังหวังว่าจะมีการปฏิรูปอะไรขึ้นมาบ้างจากประสบการณ์การใช้รัฐธรรมนูญปี 40 จนปัจจุบันเกือบสิบปี เราก็พบปัญหาต่างๆ อันนี้ก็คงจะช่วยให้มองเห็นว่าอะไรควรปรับปรุงแก้ไข ทิศนะต่างๆ ต้องมาหาทางตกลงว่าต้องมีการแก้ไขอะไรกันบ้าง ทั้งรัฐธรรมนูญเอง และตัวกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญด้วย ต้องมีการรอก่อน ถ้าเพื่อไม่แก้กันที่กรอบของกฎหมาย จะหวังว่าให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงคงจะยาก

ดร.อนุสรณ์ : คิดว่าทุกคนในสังคมต้องช่วยกัน เราทำในส่วนของเราที่ทำได้ วันนี้เราจัดสัมมนา เรามีงบประมาณอยู่จำนวนหนึ่ง เราก็จะนำมาพิมพ์เป็นหนังสือแจกไปตามห้องสมุด คนก็จะได้เข้าใจท่านอาจารย์ปรีดีมากขึ้น เข้าใจ

เรื่องการอภิวัฒน์ 2475 และได้เชื่อมโยงกับปัญหาในปัจจุบันและอนาคตว่าเราจะเสนอแนวทางการปฏิรูปได้อย่างไร ซึ่งในแง่ของรายการวันนี้ เราก็พยายามรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนและเครือข่ายของผู้คนที่จะมาด้วยกันทำก็จะต้องมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเราจะทำอย่างต่อเนื่องเท่าที่กำลังเรามีอยู่ แต่ว่าการปฏิรูปมันมีทั้งที่เกิดโดยอำนาจรัฐคือรัฐบาลสั่งและเป็นกลไกอย่างเป็นทางการ ซึ่งกลไกธรรมชาติจะเป็นประโยชน์กว่า แต่จะใช้เวลายาวนานกว่า แต่เราไม่อาศัยอำนาจรัฐเลยคงไม่ได้เพราะรัฐมีทรัพยากร แต่เราก็ต้องวางตัวว่าอย่างไรเราจึงจะทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้มากที่สุด

ดร.พันธุ์อาจ : ผมขอใช้โอกาสนี้สรุปว่าประเด็นสำคัญมีอะไรบ้างเพิ่มจากประเด็นสำคัญในการตีความหมายของหลัก 6 ประการให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ความเหมาะสมในการที่เราจะมองการอภิวัฒน์ตามมุมมองของหลัก 6 ประการที่ดี อีกส่วนหนึ่งที่มีการพูดกันเยอะคือ กลไกและกระบวนการประยุกต์ใช้แนวความคิดต่างๆให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง อีกส่วนหนึ่งคือในเรื่องของอุปสรรคพบว่ามีอุปสรรคอย่างน้อย 4 ด้าน

- อุปสรรคที่หนึ่ง คือความล้มเหลวเชิงระบบ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ซึ่งแยกจากกันได้ค่อนข้างยากลำบาก

- อุปสรรคที่สอง คือผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอิทธิพลอำนาจ การใช้อำนาจ และการรักษาอำนาจเอาไว้

- อุปสรรคที่สาม คือเรื่องของคน ประชาชน เรื่องข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจ และความเข้มแข็งของสังคม

- อุปสรรคสุดท้าย คือเรื่องมือ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือเชิงสถาบัน โครงสร้าง ไม่ว่าจะเป็นรัฐที่เปลี่ยนแปลงไป ชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป กฎหมาย เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชน สังคม ชนชั้นต่างๆ

สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นสำคัญที่เราจะขยายผลต่อในการสัมมนา 13 ครั้ง ในเฟสที่ 1 ครั้งนี้อาจจะดูเป็นการพูดคุยธรรมดา ใช้วิทยากรนำเสนอประเด็น แต่ครั้งหลังๆ จะไม่ใช่แล้ว การเสวนาในครั้งหลังๆของโครงการปฏิรูปประเทศไทยจะเป็นการใช้เครื่องมือที่เรียกว่าการคาดการณ์อนาคตโดยดึงเอาความคิดเห็น

ของประชาชนและผู้ร่วมเสวนา ตั้งแต่ตอนเช้าถึงตอนบ่ายเต็มวัน ทุกท่านจะมีโอกาสพูดคุย ถ้าท่าน ดูตามโบรชัวร์ เราจะไปตามที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกรุงเทพฯหรือต่าง- จังหวัด ล้วนแล้วแต่จะใช้เครื่อง- มีอการเสวนาประชาชนไม่ใช่ ระบบแบบนี้ นี่เป็นเหมือนการ- โหมโรงในความรู้สึกละตอนนี้เกิด good virus ในการจะปฏิรูป ประเทศไทยให้มีอนาคตที่ดีกว่า

ค. การปฏิวัติ 2475 กับเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมยุคใหม่

(ปาฐกถาปริทัศน์ พนมยงค์ ในโอกาสครบรอบ 72 ปีประชาธิปไตยไทย 24 มิถุนายน 2547) โดย อนุสรณ์ ธรรมใจ

ความคิดในการปฏิวัติหรือเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นเริ่มก่อตัวมาเป็นเวลาต่อเนื่องนับตั้งแต่การปฏิรูปประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากจะทำให้ประเทศมีความก้าวหน้าและรอดพ้นจากการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตกแล้ว ยังมีการเลิกทาส และการเปิดสังคมให้กว้างขึ้น มีเสรีภาพมากขึ้น เกิดข้าราชการขุนนางหัวก้าวหน้าที่ต้องการให้ประเทศมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นระบอบประชาธิปไตย

เกิดนักคิด นักเขียนและปัญญาชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองให้เป็นประชาธิปไตยและต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมทางสังคม

ปัญญาชนที่โดดเด่น ได้แก่ ก.ศ.ร. กุหลาบ และ เทียนวรรณ จุดประกายเสรีภาพในการแสดงความเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ระบอบเก่าในเวลานั้น

ในช่วงตอนปลายรัชกาลที่ 6 ความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และราชสำนักยิ่งซับซ้อนมากขึ้นเพราะวิกฤตเศรษฐกิจของชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2465 - 2466 เป็นต้นมา งบประมาณแผ่นดินขาดดุลงบดุลอย่างรุนแรง ต้นปี พ.ศ. 2467 ใกล้สิ้นรัชกาล สถานการณ์ยิ่งทรุดหนัก และคนจำนวนหนึ่งได้พุ่งเป้าไปที่การใช้จ่ายเงินเกินตัวของราชสำนักเวลานั้นจนกระทั่งเงินคงคลังเหลือน้อยจนรัฐบาลเกือบอยู่ในสภาพล้มละลาย

ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 7 สถานการณ์เศรษฐกิจไม่ได้ปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้น เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในช่วงทศวรรษ ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473) และมีการล่มสลายของระบบอัตราแลกเปลี่ยน ประเทศมหาอำนาจประสบปัญหาภาวะเงินฝืดรุนแรงรวมทั้งประเทศไทยด้วย ขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและขาดดุลงบประมาณจำนวนมหาศาล มีคนว่างงานจำนวนมาก ในส่วนของสยามเองก็มีการแก้ปัญหาเรื่องการขาดดุลการคลังด้วยการปลดข้าราชการออกจำนวนมาก

การจัดทำงบประมาณปี 2474 ก็มีปัญหาการขาดดุลงบประมาณ ดังนั้นรัฐบาลก็ตกลงใช้มาตรการตัดเงินเดือนข้าราชการแม้ว่าจะมีการถกเถียงและคัดค้านอย่างรุนแรง ในขณะเสนาบดีสภา ปัญหาเศรษฐกิจได้ขยายวงสู่ความขัดแย้งในวงของผู้บริหารจนกระทั่งถึงขั้นมีการลาออกของเสนาบดี

การอภิวัฒน์ 2475 มีทั้งเหตุผลทางอุดมการณ์ เศรษฐกิจและการตื่นตัวของกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม ในช่วง พ.ศ. 2472-2474 เกิดสภาพเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก หรือที่เราเรียกว่า The Great Depression โดยมีการพังทลายของตลาดหุ้นสหรัฐฯ และการล้มละลายของสถาบันการเงินในสหรัฐอเมริกาและยุโรป

สภาพตกต่ำรุนแรงของเศรษฐกิจโลกส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย ราคาข้าวตกต่ำอย่างมากถึง 2 ใน 3 และราคาที่ดินก็ตกลง 1 ใน 6 ชาวนาขาดเงินสดที่จะซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค ในขณะที่เดียวกันก็ขาดเงินสำหรับเสียภาษีอากร ซึ่งภาษีหลัก คือ เงินรัชชูปการ ปีละ 6 บาท กับเสียอากรค่านา ทั้งยังไม่สามารถจะหาเงินกู้หรือเครดิตมาแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ เกิดหนี้สินรุงรังและเกิดอัตราร้างงานสูง ในด้านรัฐบาลเองก็ดำเนินนโยบายการเงินการคลังที่อนุรักษนิยม เน้นการจัดงบประมาณให้เข้าดุล ซึ่งเป็นผลทำให้ต้องมีการตัดงบประมาณรายจ่าย ลดเงินเดือน ลดจำนวนข้าราชการพร้อมกับการเก็บภาษีในรูปแบบใหม่ เช่น ภาษีรายได้ ภาษีที่อยู่อาศัย ซึ่งกระทบคนชั้นกลางมากที่สุด¹

ภายหลังการยึดอำนาจ 24 มิถุนายนแล้ว พระยาพหลฯ ได้เชิญผู้นำการก่อการ ร.ศ. 130 ไปพบและกล่าวกับขุนทวยหาญพิทักษ์ (เหล็ง ศรีจันทร์) ว่า “ถ้าไม่มีคณะคุณ ก็เห็นจะไม่มีคณะผม” และ หลวงประดิษฐมนูธรรม หรือท่านรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ก็ได้กล่าวในโอกาสเดียวกันว่า “พวกผมถือว่าการปฏิวัติครั้งนี้เป็นการกระทำต่อเนื่องมาจากการกระทำเมื่อ ร.ศ. 130”

จากคำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของสังคมไทยก่อนหน้านั้นเป็นเวลานานตั้งแต่การปฏิรูปการบริหารราชการในปี พ.ศ.

¹ชาณุวิทย์ เกษตรศิริ, 2475 การปฏิวัติสยาม, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

2435 ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ถึง 40 ปี นอกจากนี้ยังมี การเติบโตของชนชั้นกลาง ชุนนางและข้าราชการหัวก้าวหน้า ปัญหาต่างๆ สมัย รัชกาลที่ 6 และ 7 ได้เข้าสู่ภาวะสูงงอมและเป็นปัจจัยเร่งเร้าให้เกิดการ อภิวัฒน์ประชาธิปไตยและโค่นล้มระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

คณะราษฎรได้ประกาศหลัก 6 ประการเพื่อแสดงเป้าหมายของการ อภิวัฒน์ 2475

ประการแรก จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชทาง การเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ให้มั่นคง

ประการที่สอง จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้าย ต่อกันลดน้อยลงให้มาก

ประการที่สาม จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง

ประการที่สี่ จะต้องให้ราษฎรได้มีสิทธิเสมอภาคกัน

ประการที่ห้า จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระเมื่อเสรีภาพ ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น

ประการที่หก จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

เป้าประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 โดยเฉพาะในส่วน ของท่านรัฐบุรุษอาวุโส ดร. ปรีดี พนมยงค์และคณะแล้ว มีความชัดเจนมากว่า ต้องการเห็นระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และไม่ได้หยุดแค่การเมือง แต่ ต้องการให้เกิดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบ ประชาธิปไตยด้วย

เนื่องจากท่านปรีดีเป็นมันสมองสำคัญของคณะราษฎรและการอภิวัฒน์ 2475 ผมจึงพูดถึง ความคิด บทบาท และภารกิจของท่านปรีดีมากเป็นพิเศษ แต่ ไม่ได้หมายความว่า ท่านอื่นๆ ในคณะราษฎรไม่มีความสำคัญ เพราะการอภิวัฒน์ เกิดจากความร่วมคิดร่วมแรงร่วมใจ ร่วมเสี่ยง ร่วมเป็นร่วมตายของคณะบุคคล ผู้กล้าหาญ

จนถึงวันนี้เราก้ยังไม่สามารถพูดได้เต็มปากว่า เรามีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ประชาธิปไตยไม่ใช่การการต่อสู้แบบฉาบฉวยจบ เมื่ออำนาจเปลี่ยนมือจากเจ้ามาสู่สามัญชนได้ก็นับว่าเป็นความก้าวหน้าที่สำคัญ แต่ก็ยังไม่มีความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงทางเศรษฐกิจและการเมืองในหมู่สามัญชน แบ่งแยกออกเป็นชนชั้นสูง ชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง เราจึงต้องขยายสิทธิและความเสมอภาคให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนโดยทั่วไป

การจัดให้มีการเลือกตั้งไม่ได้หมายความว่า เป็นประชาธิปไตย การเลือกตั้งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น ในระบบเผด็จการก็มีการเลือกตั้ง แต่ประชาชนไม่ได้มีอำนาจอย่างแท้จริงในการกำหนดผู้บริหารประเทศหรือผู้แทน สิ่งนี้เราเห็นอย่างชัดเจนจากการเมืองแบบผู้แทนที่ไม่สมบูรณ์ ก็คือ ส.ส. มาจากกลุ่มทุนผูกขาด เป็นผู้มืสิทธิพลหรือไม่เช่นนั้นก็มาจากผู้แทนของคนเหล่านี้ คนเหล่านี้จึงไม่ใช่ผู้แทนผลประโยชน์ของประชาชน หรือนอกจากนี้เราก้ยังมีนักเลือกตั้งอาชีพจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถอธิบายความร่ำรวยอันผิดปรกติได้

จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องร่วมกันผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการเมืองรอบที่สอง สนับสนุนให้เกิดการเมืองแบบมีส่วนร่วม และการเมืองภาคประชาชนที่เข้มแข็ง

เนื่องในโอกาสครบรอบ 72 ปีประชาธิปไตย ผมขอเสนอข้อเสนอ 9 ข้อในงานปาฐกถาปริติ พนมยงค์ปีนี้ 4 ข้อเป็นข้อเสนอต่อสังคมไทยและประชาชนชาวไทย อีก 5 ข้อเป็นข้อเสนอต่อรัฐบาล

ข้อแรก สังคมไทยและคนไทยมีความจำเป็นต้องร่วมกันผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการเมืองรอบที่สอง สนับสนุนให้เกิดการเมืองแบบมีส่วนร่วม และการเมืองภาคประชาชนที่เข้มแข็ง และรณรงค์ให้มีการจำกัดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ข้อที่สอง ขอเรียกร้องให้สังคมไทยและคนไทยร่วมสร้างวัฒนธรรมแห่งความเอากจิงเอากจิง จริงจ้งจริงใจ แทนที่วัฒนธรรมแบบศรีธนญชัย วัฒนธรรมหน้าไหว้หลังหลอกร่วมกันสร้างวัฒนธรรมแห่งการทำงานหนัก ประหยัด ซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรงไปตรงมา นับถือความดีและคุณธรรม เข้ามาแทนที่การนับถือเงิน นับถืออำนาจ วัฒนธรรมแบบอุปถัมภ์เส้นสาย ค่านิยมแบบฟักซีโรยหน้า

ข้อที่สาม ขอทรงขอให้เลิกแสดงความเคารพต่อคนโกงคนชั่วแม้จะมีอำนาจมีเงิน และแสดงความเคารพต่อคนดีแม้จะอ่อนด้อยทั้งฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ข้อที่สี่ ขอให้ทุกครัวเรือนให้ความสำคัญกับการศึกษาและการแสวงหาความรู้ และปลูกฝังแนวคิดเรื่องการไม่เบียดเบียน การไม่ใช้ความรุนแรง การไม่เห็นแก่ตัว และร่วมกันรักษาสິงแวดล้อมเพื่อลูกหลานของเรา

ส่วนแรกทีกล่าวมาทั้งหมด เป็นข้อเสนอต่อสังคมไทยและคนไทยที่ต้องร่วมกันทำให้เกิดขึ้น

ข้อที่ห้า ถึง ข้อที่เก้า เป็นส่วนที่สองที่เป็นข้อเสนอต่อรัฐบาล รัฐสภา และกลไกอำนาจรัฐ

ข้อที่ห้า ขอเสนอให้รัฐบาลเร่งรัดการกระจายอำนาจ ส่งเสริมเสรีภาพสื่อมวลชนและเสรีภาพทางวิชาการ และส่งเสริมความเข้มแข็งและเป็นอิสระของขบวนการยุติธรรม องค์การประชาชน องค์การอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญ

ข้อที่หก ขอให้รัฐบาลผ่านกฎหมายยึดทรัพย์สินนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงที่พบว่ามีการทุจริตคอร์รัปชันและร่ำรวยผิดปกติ เพื่อนำมาจัดตั้งเป็นกองทุนช่วยเหลือคนยากจน คนตกงาน และนำเงินมาลดภาษีให้กับบุคคลหรือนิติบุคคลที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อชาติบ้านเมือง และขอให้รัฐบาลระมัดระวังการตัดสินใจใดๆ ที่จะนำมาสู่ความอ่อนไหวต่อความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ข้อที่เจ็ด ขอให้รัฐบาลผลักดันให้มีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมและภาคการเงิน ปฏิรูประบบราชการและรัฐวิสาหกิจเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน

ข้อที่แปด ขอให้รัฐบาลยึดถือ สันติวิธี ในการดำเนินนโยบายต่างๆ และยึดถือสันติภาพเป็นแกนกลางสำคัญของการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และพิจารณาถอนทหารออกจากอิรัก

ข้อที่เก้า ขอให้รัฐบาลประกาศให้วันที่ 24 มิถุนายน เป็นวันกำเนิดประชาธิปไตยไทย และขอประกาศให้เป็นวันหยุด

เรากลับมาพิจารณาหลัก 6 ประการของคณะเปลี่ยนแปลงการปกครองกันต่อ หลักข้อ 3 นั้นเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจมีความว่า

“จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก”

หลักเอกราชทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญที่คณะราษฎรยึดถือ มีการกอบกู้เอกราชในทางเศรษฐกิจ การเมืองและการค้าได้เป็นผลสำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2480 โดยการเปิดเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาทางไมตรีพาณิชย์ และการเดินเรือกับประเทศตะวันตก 15 ประเทศ ซึ่งไทยเคยเสียเปรียบในทางการศาลและเศรษฐกิจมาตั้งแต่ก่อนยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เค้าโครงเศรษฐกิจสมุดปกเหลืองของท่านปรีดีได้มีคำชี้แจงชัดเจนว่า ได้มีการหยิบเอาส่วนดีของลัทธิต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมแก่ประเทศมานำเสนอในเค้าโครง และชี้แจงชัดเจนว่าการจะร่างนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต้นนั้นต้องจัดเอาประโยชน์ส่วนตนและที่สุमानะออก และต้องมีใจเป็นกลาง

เจตนารมณ์ของสมุดปกเหลือง เค้าโครงทางเศรษฐกิจของท่านอาจารย์ปรีดี คือ ต้องการเปิดโอกาสและปูทางให้ประชาชน สามัญชนทั้งหลายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเศรษฐกิจตั้งแต่ในระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ และที่สำคัญต้องทำให้ประเทศมีเอกราชทางเศรษฐกิจ

เค้าโครงเศรษฐกิจสมุดปกเหลืองไม่สามารถผลักดันผ่านรัฐบาลและสภาได้ในช่วงแรก

ท่านปรีดีจึงลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีตามวิถีทางประชาธิปไตย และท่านวางแผนนำเอาเค้าโครงเศรษฐกิจเสนอต่อราษฎร ซึ่งท่านปรีดีตัดสินใจลงสมัครเลือกตั้งเอง

ด้วยชั้นเชิงทางการเมืองของฝ่ายอนุรักษนิยมจึงชิงปิดสภาผู้แทน งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราและผ่านพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ 2476 และประณามผู้ร่างเค้าโครงเศรษฐกิจว่าเป็นคอมมิวนิสต์

แม้จะถูกโจมตีป้ายสี ความคิดทางเศรษฐกิจของท่านปรีดีก็ได้ถูกนำมาใช้ในปัจจุบันหลายเรื่อง สะท้อนให้เห็นว่าความคิดทางเศรษฐกิจหลายประการอาจจะล้ำสมัย จึงมีผู้คนจำนวนไม่น้อยในระยะนั้นไม่เข้าใจหรือแสรังไม่เข้าใจ

เนื่องจากไปขัดแย้งกับผลประโยชน์ตน ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งสหกรณ์ทางเศรษฐกิจของชุมชน ระบบประกันสังคม ระบบภาษีที่สร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

ท่านปรีดีมีความเชื่อมั่นว่าประชาธิปไตยทางการเมืองไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากไม่มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นแนวความคิดของท่านในเรื่องประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจจึงถูกผลักดันในนโยบายและกฎหมายทางเศรษฐกิจต่างๆ เค้าวินิจฉัยเศรษฐกิจให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ จึงได้สร้างกลไกให้เกิดสิ่งนี้ขึ้น

ความคิดทางเศรษฐกิจเรื่องประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจของท่านปรีดีนั้นเป็นจริงในทุกยุคทุกสมัย สิ่งที่เป็นภาพสะท้อนของสงครามอิรักกับสหรัฐนั้นส่วนหนึ่งก็คือปัญหาความไม่เป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา เมืองสหรัฐฯ และนโยบายต่างประเทศถูกครอบงำจากกลุ่มทุนยักษ์ใหญ่โดยเฉพาะธุรกิจน้ำมันและธุรกิจค้าอาวุธ ประชาธิปไตยแบบตัวแทนของอเมริกันกลายเป็นเผด็จการโดยทุนและนักการเมืองกลายเป็นหุ่นเชิดของกลุ่มนัก Lobbyists

เสรีภาพของสื่อมวลชนกลายเป็นเรื่องที่หลอกลวง เครือข่ายสื่อมวลชนล้วนอยู่ภายใต้อิทธิพลของการแอบอ้างเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ (คงต้องไปสำรวจดูให้ถี่้นะครับว่า ชาติในที่นี้หมายถึงคนกลุ่มไหน) ไม่มีเสรีภาพในการเสนอข่าวที่เป็นกลาง ทั้งหมดนี้ เป็นเพราะสหรัฐฯ ไม่มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ และเช่นเดียวกับมหาอำนาจหลายประเทศที่ไม่เคยมี

โครงสร้างของโลกเอง กลไกของยูเอ็นเองไม่สามารถเป็นประชาธิปไตยและให้ความยุติธรรมกับประเทศเล็กประเทศน้อยได้เพราะไม่มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศพัฒนาแล้วและประเทศด้อยพัฒนา

ปัญหาที่ดำรงอยู่ทั้งในระดับโลกและระดับชาติ ไทยเองมีปัญหายุ่งยากทางการเมืองมาตลอด เมื่อ 12 ปีที่ผ่านมา ก็เพิ่งเกิดเหตุการณ์เดือนพฤษภา

มหาระยะ 4-5 ปีนี้เองที่ดูเหมือนรูปแบบ โครงสร้าง องค์การอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญได้พัฒนาไปในทิศทางที่พอจะทำให้สบายใจได้ว่าประชาธิปไตยทางการเมืองมีความก้าวหน้ามากขึ้นบ้าง

อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยทางการเมืองมีอาจเกิดขึ้นได้หากประเทศไม่มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

ท่านปรีดีได้ขยายความประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจว่า หมายถึงราษฎรส่วนมากของสังคมต้องไม่ตกเป็นทาสของคนจำนวนส่วนข้างน้อยที่อาศัยอำนาจผูกขาดเศรษฐกิจของสังคมและราษฎรทั้งปวงจะต้องร่วมมือกันฉันทที่พี่น้อง ออกแรงกายหรือแรงสมองตามความสามารถเพื่อผลิตสิ่งอุปโภคและบริโภคให้สมบูรณ์ ครั้นแล้ว แต่ละคนก็จะได้รับผลด้วยความเป็นธรรมตามส่วนแรงงานทางกาย หรือสมองที่ตนได้กระทำ ผู้ใดออกแรงงานมากก็ได้มาก ผู้ใดออกแรงงานน้อยก็ได้น้อย

ความเชื่อและคำพูดของท่านปรีดี ได้ถูกทำให้เห็นประจักษ์ด้วยการกระทำ

ความพยายามในการผลักดันเค้าโครงการเศรษฐกิจ (สมุดปกเหลือง) จากมันสมองของท่านเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าและความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

เค้าโครงเศรษฐกิจสมุดปกเหลืองผมถือได้ว่าเป็นร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกของไทยจริงๆ

ไม่ใช่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่งในสมัยเผด็จการสฤษดิ์ภายใต้การบงการของสหรัฐฯ

เจตนารมณ์ของสมุดปกเหลืองเค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี คือ ต้องการเปิดโอกาสและปูทางให้ประชาชนสามัญชนทั้งหลายเข้ามามีสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการเศรษฐกิจตั้งแต่ในระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ และที่สำคัญต้องทำให้ประเทศมีเอกราชทางเศรษฐกิจ

เสียดายเค้าโครงเศรษฐกิจสมุดปกเหลืองไม่สามารถผลักดันผ่านรัฐบาลและสภาได้

อย่างไรก็ดี สารสำคัญหลายประการใน “สมุดปกเหลือง” ได้รับการนำมาปฏิบัติในช่วงระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2475-2490) ที่ท่านดำรงตำแหน่งในฐานะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีคลัง รัฐมนตรีมหาดไทยและรัฐมนตรีต่างประเทศ ได้มีการปฏิรูประบบภาษีใหม่ จัดตั้งธนาคารชาติ จัดตั้งระบบเทศบาลกระจายอำนาจการคลังและการเมือง

การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตไม่ว่าจะเป็น ที่ดิน เงินทุน ความรู้ความสามารถในการประกอบการ เหล่านี้คือพื้นฐานสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้หลักการประกันสังคมยังเป็นเนื้อหาสำคัญในนโยบายเศรษฐกิจของท่านปรีดี พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรที่เป็นกลไกสำคัญในการเข้าไปช่วยเหลือและจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีพที่ได้รับผลก้นในสมัยที่ท่านปรีดีบริหารประเทศ ความจริงแล้ว หลักการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนั้นก็เหมือนหลักการของระบบประกันสังคมในยุคนี้และเหมือนกับแนวคิดการสร้างระบบเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมของธนาคารโลก จะเห็นว่าแนวความคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้นมีทิศทางเดียวกับความคิดแบบรัฐสวัสดิการ

หากไปศึกษาดูร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจในสมัยที่ท่านปรีดีมีส่วนในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ ก็มีอยู่หลายหมวดในกฎหมายดังกล่าวที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นหมวดที่ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน มาตรา 4 ถึง มาตรา 6 ได้ให้อำนาจรัฐบาลในการเข้าไปจัดการที่ดินให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยเฉพาะที่ดินซึ่งรกร้างว่างเปล่า

หมวดที่ 2 ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต มีการวางกฎเกณฑ์และอำนาจไว้หลายเรื่องตั้งแต่ระบบภาษี ภาษีมรดก ภาษีรายได้ของเอกชน นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาการจัดเก็บภาษีอากรระบบใหม่ที่เป็นธรรมมากขึ้น ที่เรียกว่า “ประมวลรัษฎากร” และมีการจัดเก็บภาษีเงินได้

หมวดที่ 3 ว่าด้วยการจัดตั้งธนาคารชาติ ต่อมาในปี พ.ศ. 2482 จึงมีการก่อตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทยขึ้น ซึ่งก็เป็นจุดกำเนิดของธนาคารแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้ ท่านยังให้ความสำคัญกับการสหกรณ์อย่างมาก ทั้งสหกรณ์อุตสาหกรรมและสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์มีการประกอบกิจการทางเศรษฐกิจอย่างครบวงจร ทั้งการผลิต การจำหน่าย มีระบบการอุปโภคบริโภคที่สมบูรณ์ และมีการจัดสร้างที่อยู่อาศัยอยู่กันเป็นชุมชน ความคิดบางอย่างดูค่อนข้างจะเป็นอุดมคติ ไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้หากไม่มีอำนาจการเมืองที่เข้มแข็ง

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองให้ดีขึ้นย่อมต้องอาศัยความ
เสียสละและความทุ่มเท และที่สำคัญต้องมีความต่อเนื่อง

ท่านปรีดีได้ให้สัมภาษณ์กับ คลอเดีย รอสส์ ณ บ้านพัก ชานกรุงปารีสว่า
การปฏิวัติทุกอย่างย่อมมาจากการทุจริตทางเศรษฐกิจเป็นเบื้องต้น การเอารัด
เอาเปรียบยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย ฉะนั้นการปฏิวัติจะต้องเป็นกระบวนการ
ที่ต่อเนื่องและมีผลวัดโดยตลอด จึงทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิต

การที่สังคมไทยมีสามัญชนผู้ยิ่งใหญ่ท่านนี้ก็ถือว่าเป็นบุญของแผ่นดิน แต่
เป็นเรื่องที่น่าละอายใจและน่าเสียใจที่ผู้มีอำนาจในบ้านเมืองในหลายยุคหลาย
สมัยมิได้เหลียวแลบุคคลที่มีคุณูปการให้กับชาติบ้านเมืองอย่างที่ควรจะเป็น

เราควรจะภาคภูมิใจกับคุณงามความดีของท่านปรีดีและทำให้เกิดแรงบันดาลใจ
ในหมู่คนรุ่นใหม่ที่จะมีความกล้าหาญ เสียสละและทำความดีเพื่อชาติ
บ้านเมืองต่อไป

แม้ยุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไป โครงสร้างเศรษฐกิจและสภาวะเศรษฐกิจ
ของไทยและของโลกเปลี่ยนแปลงไปมาก ความคิดหลายอย่างทางเศรษฐกิจของ
ท่านปรีดีและคณะราษฎรอาจจะไม่สอดคล้องกับสถานการณ์และยุคสมัย

แต่สิ่งที่สำคัญมากที่สุดของปรัชญาพื้นฐานของการกำหนดนโยบายทาง
เศรษฐกิจ คือ ต้องมุ่งสู่ผลประโยชน์ของมวลชนส่วนใหญ่ และสิ่งที่ปรากฏอย่าง
ชัดเจนในความคิดและนโยบายทางเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม

อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ คือ การรักษาเอกราช การยึดมั่นในหลักเอกราช
ของคณะราษฎรส่วนใหญ่ นำโดยท่านปรีดี ทำให้เกิดขบวนการเสรีไทยในช่วง
เวลาที่ไทยถูกญี่ปุ่นยึดครอง

“ขอให้เราอย่านึกถึงตัวตนของบุคคล

ซึ่งย่อมร่วงโรยไปตามกาลเวลา

แต่ขอให้นึกถึงงานอมตะของเขา

บุคคลอาจจะแตกต่างด้วยกำเนิด

ด้วยฐานะและการศึกษา

แต่การเสียสละเป็นยอดแห่งคุณธรรม

ที่ยกให้มนุษย์อยู่ในระดับเดียวกัน”

นั่นคือ ข้อเขียนอันเปี่ยมไปด้วยพลังและสำนึกอันแรงกล้าจาก นายฉันทนา หรือ มาลัย ชูพินิจ หนึ่งในผู้ปฏิบัติการเสรีไทย ให้คำอธิบายถึงบทบาทความเสียหายของการปฏิบัติการของขบวนการเสรีไทยอย่างสั้นๆ

เรื่องปฏิบัติการเสรีไทยนี้ควรจะได้มีการสืบค้นเพื่อนำไปเผยแพร่ให้อนุชนรุ่นหลังและสาธารณชนได้รับทราบกันมากขึ้น

คณะรัฐมนตรีของจอมพล ป. มีมติในเวลา 7.30 น. ของวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ให้ยุติการสู้รบกับญี่ปุ่น และได้มีการลงนามยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยได้โดยมีเงื่อนไข คือ ญี่ปุ่นต้องไม่ปลดอาวุธฝ่ายไทย และรัฐบาลก็ได้ยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเคลื่อนทัพผ่านประเทศไทย ต่อมาท่าทีของรัฐบาลจอมพล ป. ก็โน้มเอียงมาทางญี่ปุ่นมากขึ้นๆ มีการดำเนินนโยบายชาตินิยมโน้มเอียงเป็นแบบฟาสซิสต์มากขึ้นตามลำดับ

11 ธันวาคม 2484 รัฐบาลทำสัญญาพันธมิตรร่วมกับญี่ปุ่น 21 ธันวาคม รัฐบาลไทยทำสัญญาร่วมวงศ์ไพบูลย์ในสงครามมหาเอเชียบูรพากับญี่ปุ่น ต่อมาหลังจากนั้น 1 เดือน รัฐบาลไทยก็ได้ดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดครั้งใหญ่ด้วยการประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกากับอังกฤษ

ปรีดี พนมยงค์เวลานั้นเป็นรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง ไม่มีอำนาจทางการเมืองการทหารอยู่ในมือ แต่ในฐานะแกนนำสำคัญของคณะราษฎร จึงเป็นผู้มีบทบาททางการเมืองมาก ท่านรัฐบุรุษปรีดีเวลานั้นจึงเป็นจุดศูนย์กลางเป็นที่พึ่งสำหรับพวกที่ต้องการต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่นและคัดค้านการนำพาประเทศสู่สงครามของรัฐบาลจอมพล ป.

นายปรีดี ได้บันทึกถึงเหตุการณ์ในเย็นวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ซึ่งเป็นวันกำเนิดของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทยหรือขบวนการเสรีไทยว่า

“เมื่อข้าพเจ้ากลับบ้านแล้วก็พบเพื่อนหลายคนที่มาคอยอยู่ อาทิ หลวงบรรณกรโกวิท นายสงวน ตุลารักษ์ นายจำกัฏ พलगูร นายวิจิตร ลุลิตานนท์ นายเตียง ศิริขันธ์ นายถวิล อุดล ม.ล.กรี เดชาติวงศ์ เพื่อนที่มาพบก็ได้ชี้แจงถึงความรู้สึกของตนเอง และของราษฎรส่วนมากที่ได้ประสบเห็นกองทัพญี่ปุ่นที่เป็นทหารต่างด้าวเข้ามารุกรานประเทศไทยเมื่อได้ปรึกษาหารือพอสมควร

แล้ว ผู้ที่มาประชุมในวันนั้นได้ตกลงพลีชีพเพื่อชาติ เพื่อกอบกู้เอกราชประชาธิปไตย สมบูรณ์ของชาติไทย เพื่อการนั้นจึงตกลงจัดตั้ง องค์การต่อต้านญี่ปุ่น ประกอบด้วยคนไทยที่รักชาติทุกชนชั้นวรรณะ ทั้งที่อยู่ในประเทศและต่างประเทศ ที่ประชุมได้มอบภาระให้ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าและกำหนดแผนปฏิบัติต่อไป ขบวนการเสรีไทยมีภารกิจที่ต้องปฏิบัติ 2 ด้าน คือ หนึ่ง ต่อสู้ผู้รุกราน โดยพลังคนไทยผู้รักชาติและร่วมมือกับสัมพันธมิตรในสมัยนั้น สอง ปฏิบัติการเพื่อให้ฝ่ายสัมพันธมิตรรับรองว่าเจตนารมณ์ที่แท้จริงของราษฎรไทยไม่เป็นศัตรูกับสัมพันธมิตร

ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ได้เขียนบันทึกไว้ด้วยว่า “รัฐบาลในขณะนั้นนอกจากยอมให้กองทัพญี่ปุ่นตั้งฐานทัพในประเทศไทยแล้ว ยังทำสัญญาความร่วมมือกับญี่ปุ่นอีกด้วย และต่อมาเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2485 ได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา นายปรีดีซึ่งเป็นหนึ่งในคณะผู้สำเร็จราชการฯ มิได้ลงนามร่วมด้วย คือ ขณะนั้นครอบครัวเราอพยพไปอยู่ชยา นายปรีดีจะไปเยี่ยมครอบครัวทุกสัปดาห์ จึงไม่ได้อยู่ที่กรุงเทพฯ การที่ไม่ได้ลงนาม กลับกลายเป็นผลดีเมื่อสงครามสิ้นสุดลงได้อ้างถึงการลงนามไม่ครบองค์คณะสำเร็จราชการฯ เป็นเหตุผลที่ดีว่า การประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรเป็นโมฆะ”

หลังสงครามสิ้นสุด ท่านปรีดีและคณะยังคงต้องเจรจากับฝ่ายพันธมิตรเพื่อไม่ให้ไทยตกอยู่ในสถานะภาพของผู้แพ้สงครามและต้องจ่ายเงินชดเชยความเสียหายจากสงครามให้กับฝ่ายสัมพันธมิตร

ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้มีจุดยืนในการสร้างสันติภาพอย่างเหนียวแน่น ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ประเทศไทยเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามมหาเอเชียบูรพา เมื่อ พ.ศ. 2480 - 2481 ท่านปรีดีในฐานะรัฐมนตรีเวลานั้นไม่เห็นด้วยกับการเข้าร่วมกับญี่ปุ่นทำสงครามรุกรานประเทศอื่นๆ นอกจากนี้ท่านได้สร้างภาพยนตร์พูดภาษาอังกฤษเรื่อง King of the White Elephant (พระเจ้าช้างเผือก) ส่งไปฉายยังต่างประเทศ เพื่อสื่อให้ประชาคมโลกได้ทราบถึงอุดมคติรักสันติของชนชาวไทย²

¹สุพจน์ ด้านตระกูล, ลี้จะแห่งประวัติศาสตร์ รัฐบาลอวสุ ปรีดี พนมยงค์

สันติภาพจึงควรเป็นแก่นกลางของการดำเนินนโยบายต่างประเทศรัฐบาล
วันนี้จึงควรทบทวนการถอนทหารออกจากอิรักเพื่อแสดงถึงจุดยืนเรื่องสันติภาพ
และการต่อต้านสงครามอย่างชัดเจน การตัดสินใจดังกล่าวยังจะช่วย
ให้สถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดภาคใต้ดีขึ้นด้วย

หากเรานำมาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ปัจจุบัน เราก็จะได้บทเรียน
ที่สำคัญว่า การดำเนินการใดๆ ทางนโยบายที่จะก่อให้เกิดภาวะผูกพันกับประเทศ
ชาติในระยะยาวจำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ อย่างเช่น การจัดทำ
ข้อตกลงการเปิดเสรีทางการค้าแบบทวิภาคีที่ดี การทำข้อตกลงใดๆ กับองค์กร
ระหว่างประเทศที่ดี ต้องเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และควรผ่าน
ความเห็นชอบของรัฐสภา

เศรษฐกิจเวลานี้ฟื้นตัวมาแล้วจากวิกฤตการณ์ปี พ.ศ. 2540 แล้ว แต่ยัง
ต้องดำเนินการอีกมากในเรื่องของการสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและ
การกระจายรายได้ และควรจะทำให้ความสำคัญกับบทบาทของสหกรณ์เหมือนดัง
ที่ท่านปรีดีได้วางรากฐานเอาไว้

ทางด้านการศึกษานั้น คณะอภิวัดมณี 2475 ได้ให้ความสำคัญอย่างสูง
โดยการระบุไว้ในหลัก 6 ประการของคณะราษฎร และได้มีการวางรากฐาน
ระบบการศึกษามัยใหม่และเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น
สำหรับสามัญชนและประชาชนโดยทั่วไป มีความพยายามในการสถาปนาความ
เสมอภาคทางการศึกษาให้เกิดขึ้น

ความพยายามตรงนี้จะสะท้อนอย่างชัดเจนในผลงานและการทำงานของ
มันสมองของคณะราษฎร หรือท่านปรีดีนั่นเอง

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มธก) ถือกำเนิดมาจากความ
คิดริเริ่มของศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
ในขณะนั้น) โดยเล็งเห็นว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษาขณะนั้นมี จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบ
ประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ประเทศจำเป็นต้องมีบุคคลที่มีความรู้ทางกฎหมาย
การปกครอง และสังคม มารับใช้ประเทศชาติโดยด่วน จึงได้เสนอร่างพระราช-
บัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2476

ท่านผู้ประศาสน์การคนแรก ท่านอาจารย์ปรีดี ได้กล่าวสุนทรพจน์ในพิธีเปิด ความว่า “...มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประดุจบ่อน้ำบำบัดความกระหายของราษฎร ผู้สมัครแสวงหาความรู้อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขาควรมีควรได้ตามหลักเสรีภาพแห่งการศึกษา...” ด้วยเหตุนี้ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองจึงเป็นตลาดวิชาและเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกในประเทศไทย โดยให้สิทธิแก่ผู้ที่เคยศึกษาในโรงเรียนกฎหมาย ผู้สำเร็จประโยคมัธยมศึกษา และเปิดกว้างไปถึงผู้ที่เป็นข้าราชการ สมาชิกผู้แทนราษฎร ผู้แทนตำบล ครู ทุนายความเข้าเรียนได้ด้วย ปรากฏว่าในปีแรก มีผู้สมัครเข้าเรียนถึง 7,094 คน³

เศรษฐกิจในยุคไร้พรมแดนยุคนี้ ความเชื่อมั่นมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจมากกว่าเวลาใดในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจโลกเนื่องจากการเคลื่อนย้ายทุนและข้อมูลข่าวสารมีการเคลื่อนไหวเร็วมากผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีไร้พรมแดน

ข่าวความอื้อฉาวทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหุ้นไม่ว่าที่ไหนในโลกใบนี้สามารถกระจายสู่นักลงทุนทั่วโลกได้ในเวลาไม่กี่วินาที

ข้อมูลของรัฐบาลไม่ว่าประเทศไหนที่ไม่น่าเชื่อถือสามารถส่งผลสะท้อนต่อความเชื่อมั่นได้รุนแรงกว่า กระจายตัวได้เร็วกว่าในอดีตมาก

การจัดการเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาจึงทำได้ยากกว่าการประชาสัมพันธ์ หรือโฆษณาชวนเชื่ออาจไม่มีผลใดๆ หากไม่มีข้อเท็จจริงรองรับเข้มแข็งดีพอ

การประชาสัมพันธ์จะกลายเป็นการโฆษณาหลอกลวง ยิ่งจะทำให้เกิดการพังทลายของความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

การปฏิรูปและการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างอย่างถึงแก่นถึงรากถึงโคนอย่างจริงจังต่างหาก คือ คำตอบที่ดีที่สุดสำหรับความเชื่อมั่น

เราเห็นถึงตัวอย่างของความถดถอยของตลาดหุ้นสหรัฐฯ การอ่อนตัวของค่าเงินดอลลาร์ หลังการเปิดเผยความไม่โปร่งใสและพฤติกรรมโกงของบริษัทอย่างเอนรอน และเวิร์ดคอม

³สุโข สุวรรณศิริ, ตำนาน มชก 2477-2495 จากธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมถึงรวมกันเราอยู่แยกกันเรา

การเอาจริงเอาจังของสหรัฐฯในการจัดการกับผู้บริหารของเอนรอนและ
เวิร์ดคอม และผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถเรียกคืนความเชื่อมั่นกลับคืนมาได้ระดับหนึ่ง

เราเห็นถึงความล่มสลายของเศรษฐกิจไทยเมื่อปี 2540 เมื่อความเชื่อมั่น
ต่อระบบสถาบันการเงินของประเทศพังทลาย ความเชื่อมั่นต่อข้อมูลข่าวสาร
ภาครัฐลดถอย นำมาสู่การไหลออกของเงินทุน

การไร้ความเชื่อมั่นในภาวะที่เศรษฐกิจอ่อนแอ นำมาสู่ไหลออกของเงินทุน
อย่างรุนแรงหรือ Capital flight ได้

อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย Mahathir เขียนถึง มาตรการควบคุมการ
เคลื่อนย้ายทุน หรือ Capital control ไว้ในบทที่ 8 ของ หนังสือ The Malaysian
Currency Crisis - How and Why it happened และ Capital Control ก็ไม่
สามารถทำอะไรได้มากนักในภาวะไร้ความเชื่อมั่น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ
วิกฤตการณ์เศรษฐกิจในอาร์เจนตินา

ก่อนหน้าวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี 40 และ ช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา เรา
จะเห็นได้ว่ามีกระแสเงินทุนไหลเข้าจำนวนมาก การเคลื่อนย้ายทุนเหล่านี้ไม่ได้
เกิดขึ้นจากปัจจัยพื้นฐานแต่เพียงอย่างเดียว หากเกิดจากความเชื่อมั่นในศักยภาพ
ของเศรษฐกิจไทยและเชื่อมั่นว่าลงทุนแล้วจะได้อัตราผลตอบแทนที่ดีและยั่งยืน

นักลงทุนเขาเชื่อว่าข้อมูลที่มีการนำเสนอโดยเฉพาะข้อมูลทางการเงินเป็น
ข้อมูลที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือ

บรรษัทภิบาลและการกำกับดูแลกิจการที่ดีจึงเป็น Top Agenda สำหรับ
บริษัทจดทะเบียนรวมทั้งกิจการอื่นๆ

ถือว่าเป็นการส่งสัญญาณที่สำคัญในการสร้างความเชื่อมั่น แต่สิ่งที่จะ
สำคัญยิ่งกว่า คือการปฏิบัติให้เกิดเป็นผลอย่างจริงจังตามที่ประกาศเอาไว้

การเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใสนั้นมีผลดีอยู่หลายระดับด้วยกัน ตั้งแต่ลด
ความคลางแคลงใจจากนักลงทุนได้ระดับหนึ่ง ทำให้ต้นทุนทางการเงินต่ำลง
และกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน

กระแสปฏิรูปมักจะเกิดขึ้นหลังวิกฤตการณ์เสมอและคึกคักในช่วงต้น
แต่พอเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว กระแสปฏิรูปก็จะแผ่วลงทันที

การปฏิรูปมักจะเป็นยาขมสำหรับคนจำนวนไม่น้อย จึงต้องอาศัยเจตจำนงอันแน่วแน่ของนำทั้งในระดับประเทศและระดับองค์กร

องค์กรแบบราชการหรือรัฐวิสาหกิจนั้นจะไม่ใช้องค์กรที่แสวงหากำไร แต่ก็ควรมีระบบการบริหารจัดการแบบเอกชนมากขึ้น หากยังทำตัวแบบ Passive ก็จะมีอยู่ในฐานะที่ลำบาก การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจและระบบราชการจึงเป็นสิ่งเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการเช่นเดียวกัน เพราะความเชื่อมั่นที่มีต่อประเทศไทยไม่ได้เกิดขึ้นเพราะภาคเอกชนแต่เพียงฝ่ายเดียว

และอย่าได้เข้าใจผิดว่าการแปรรูปรัฐวิสาหกิจจะนำมาสู่ประสิทธิภาพและภาระทางการคลังที่ลดลงเสมอไป หากไม่มีการปฏิรูปควบคู่ไปด้วย การปฏิรูปต้องเริ่มต้นด้วยการปรับโครงสร้างตลาด หมายถึง การกำหนดบทบาทให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นระหว่างผู้กำหนดนโยบาย (Policy Maker) ผู้กำกับดูแล (Regulator) และผู้ประกอบการ (Operator) ในระหว่างการปรับโครงสร้างสิ่งที่จะต้องทำควบคู่ไปด้วย คือ การพัฒนาระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) ให้เกิดขึ้น เพื่อให้การแข่งขันยึดถือหลักความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน หลักเสมอภาค (Equity) ต้องปฏิบัติต่อทุกฝ่าย อย่างเท่าเทียม และหลักความโปร่งใส (Transparency) ในการดำเนินงาน

เราต้องทำการปฏิรูปสังคมไทยให้เป็น สังคมแห่งความรู้ หรือ Knowledge Based Society ความรู้กลายมาเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมเนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติจะร่อยหรอลงเรื่อยๆ ความรู้จะช่วยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน

ศาสตราจารย์ Gary S. Becker นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลเขียนหนังสือเล่มหนึ่ง เรื่อง Human Capital หนังสือนี้ครอบคลุมทฤษฎีใหม่ว่าด้วยทุนมนุษย์และการศึกษาเชิงประจักษ์หลากหลาย ผมหยิบขึ้นมาเล่าเพียงสองส่วน

ส่วนแรก เป็นผลการศึกษาวาดด้วย The Division of Labor, Coordination Costs and Knowledge งานวิจัยพบว่า การแบ่งงานกันทำจะเพิ่มความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของแรงงาน ความเชี่ยวชาญเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นๆ และมีผลทำให้ผลิตภาพดีขึ้นด้วย ผลิตภาพจากการแบ่งงานกันทำมากขึ้นถึงจุดหนึ่งก็จะได้รับการ

ถ่วงและเกิดการชะลอตัวลงโดยต้นทุนที่มากขึ้น ต้นทุนเป็นผลจากความจำเป็นที่ต้องใช้ทรัพยากรในการประสานการทำงานของแรงงานทักษะจำนวนมากที่หลากหลาย องค์ความรู้ของคนงานจะเพิ่มผลประโยชน์จากความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของแรงงานและนำมาสู่การแบ่งงานที่เหมาะสม (Optimal division of labor) และการลงทุนทางด้านการสร้างองค์ความรู้นำมาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนต่อเนื่อง

ส่วนที่สอง เป็นบทความทางวิชาการ ศึกษา Human Capital, Fertility and Economic Growth งานวิจัยได้ให้คำอธิบายถึงความแตกต่างของอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนทางด้านทรัพยากรมนุษย์ ขนาดครอบครัว อัตราการเกิด และปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุนมนุษย์ และเงินทุน

การจัดการกับข้อมูลข่าวสารสนเทศไม่ใช่ทุนที่จะสามารถจัดการได้แต่เป็นคนต่างหากที่ทำได้

ความรู้เคลื่อนไหวไร้พรมแดนได้เช่นเดียวกับเงินทุนและเร็วพอๆกันความรู้ที่เหมาะสมทำให้คนและประเทศสามารถเลื่อนฐานะของตัวเอง

ความรู้จริงทำให้เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่น

อย่าลืมนะว่า สิงคโปร์ซึ่งเป็นประเทศที่ไม่มีทรัพยากรอะไรเลย สามารถขึ้นมาอยู่แถวหน้าของเวทีเศรษฐกิจโลกได้ เพราะมีบุคลากรคุณภาพและความรู้เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญทางด้านการเมืองนั้นแม้เราจะได้มีการปฏิรูปทางการเมืองและมีการใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนมา 6 ปีแล้ว แต่เราก็มีความจำเป็นในการปฏิรูปการเมืองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีอำนาจอย่างแท้จริง

รัฐธรรมนูญฉบับปี 40 เป็นผลผลิตของการต่อสู้ในเดือนพฤษภา และได้สร้างกลไกหลายประการที่ก่อให้เกิดการปฏิรูปทางการเมือง องค์การอิสระต่างๆ เกิดขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ว่าจะเป็น ศาลปกครอง คณะกรรมการเลือกตั้ง ป.ป.ช. กสช กทช แต่น่าเสียดายที่องค์กรอิสระนี้ยังไม่สามารถทำงานได้เต็มศักยภาพตามเป้าประสงค์ของรัฐธรรมนูญและการต่อสู้เดือนพฤษภา

ได้แต่หวังว่า ในวันข้างหน้า สถานการณ์จะดีขึ้นครับ

แต่ก็คงไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่มีการต่อสู้เรียกร้อง การรณรงค์ให้
เกิดการปฏิรูปการเมืองในรอบใหม่จึงจำเป็นต้องเกิดขึ้นด้วยพลังขับเคลื่อนของ
ประชาชน

การอภิวัฒน์ 2475 จนถึงการต่อสู้เดือนพฤษภา 2535 มีเจตนารมณ์ต้อง
การเห็นการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและตรวจสอบ
ได้มากขึ้น การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยเดือนพฤษภาคม ปี 2535 นั้นมีเจตนาต้อง
การกำจัดและคัดกรองไม่ให้นักการเมืองน้ำเน่า นักการเมืองคอร์รัปชันเข้ามามี
อำนาจ เพราะถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น วงจรอุปาทัมรัฐประหารจะเกิดขึ้น
ซ้ำแล้วซ้ำอีก สลับกับข้อเสียงและการคอร์รัปชันโกงกินของนักการเมือง

เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงกรณีพฤษภาประชาธรรมนั้นไม่ได้มีผลต่อการ
เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมากนัก ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและธุรกิจยังเป็นบุคคล
กลุ่มเดิม เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีสายสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับผู้นำกองทัพและผู้นำพรรค
การเมือง การเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมืองจากผู้นำกองทัพมายังพรรคการเมือง
จึงไม่มีผลอะไรมากนักต่อกลุ่มทุนเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าหลังเหตุการณ์
เดือนพฤษภา เศรษฐกิจเปิดกว้างมากขึ้น และความเป็นธรรมที่ดีขึ้นบ้าง

เหตุการณ์ที่มีผลต่อแรงกดดันให้เกิดการปฏิรูปเศรษฐกิจ กลับเป็นวิกฤต-
การณ์ทางเศรษฐกิจปี 2540 ครับ

การแก้ไขปัญหาค่าความขัดแย้ง ความรุนแรงและการทำลายชีวิตประชาชน
ผู้รักประชาธิปไตยช่วงเหตุการณ์พฤษภาสะท้อนความเป็นสังคมไทยและข้อเท็จ-
จริงได้เป็นอย่างดี ในเรื่องความยุติธรรมที่ซื้อหาได้ ชีวิตลูกชาวบ้านดูเหมือนไม่
มีค่าเมื่อไม่มีการลงโทษผู้สั่งการสังหารประชาชน

แม้จะมีคนสังเวชชีวิตในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมและประชาธิปไตย
หลายต่อหลายครั้งตั้งแต่ ร.ศ. 130, อภิวัฒน์ 2475, 14 ตุลา, 6 ตุลา และ 17 พฤษภา

แต่สังคมไทยก็ยังคงนับถือคนมีเงินคนมีอำนาจเหนือกว่าความถูกต้องชั่ว
ตัวอย่างไม่มีการเปลี่ยนแปลงแม้แต่น้อย ครับ

นับเป็นค่านิยมวัฒนธรรมที่มันคงดีแท้เชียว!

หากกล่าวถึงปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว หลังการก่อวินาศกรรมประชาธิปไตย 2475 นั้น เรามีปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงรัฐบาลของคณะราษฎรโดยเฉพาะในสมัยที่ท่านปรีดีเป็นผู้นำนั้น ไม่มีปัญหาความขัดแย้งรุนแรงเนื่องจากท่านได้สร้างเอกภาพของชาติด้วยยึดหลักการสันติวิธีและประชาธิปไตยอย่างเคร่งครัด

ในแง่ความเป็นแบบอย่างของคณะราษฎรเองโดยเฉพาะของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์นั้น เป็นแบบอย่างของความกล้าหาญ เสียสละ รักชาติ รักประชาธิปไตย รักความเป็นธรรม มีความต้องการอย่างแรงกล้าในการทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นล้วนเป็นแบบอย่างที่อนุชนรุ่นหลังและคนรุ่นใหม่ควรยึดถือ

ท่านสุโข สุวรรณศิริ อดีตเอกอัครราชทูตประจำประเทศเม็กซิโกและประเทศนิวซีแลนด์ ผู้เป็นศิษย์เก่า ธ.บ. น.ม. ต.ม.ธ.ก. รุ่น 6 ได้เขียนถึงแบบอย่างที่ดีควรยึดถือ 11 ประการของแกนนำอภิวัฒน์ 2475 (ท่านปรีดี)

เริ่มตั้งแต่ แบบอย่างของบุตรที่ดี แบบอย่างของนักเรียนที่ดี แบบอย่างของหัวหน้าครอบครัวที่ดี แบบอย่างของข้าราชการที่ดี แบบอย่างของอาจารย์ที่ดี แบบอย่างของนักกฎหมายที่ดี แบบอย่างของนักเศรษฐศาสตร์และนักการคลังที่ดี แบบอย่างของนักการทูต และการต่างประเทศที่ดี แบบอย่างของผู้นำที่ดี แบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี แบบอย่างของนักการเมืองที่ดี

ผู้นำที่ดีจะต้องไม่หลงลืมตัวไปกับความสำเร็จจนละเลยผู้ตาม ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชนทั้งมวล

สุภาชิตจิน กล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า น้ำ หมายถึง ราษฎร เรือ หมายถึง ประมุข หากผู้นำผู้ปกครองไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ก็มีอาจดำรงตำแหน่งอยู่ได้ เหมือนดังเรือที่มีอาจลอยหากปราศจากน้ำคอยรองรับ ทำนองเดียวกัน หากน้ำไม่ปรารถนาเรือ ก็สามารถล่มเรือให้จมลงได้ เหมือนดังวันใดที่ประชาชนปฏิเสธไม่ยอมรับตัวผู้นำ ก็อาจร่วมแรงร่วมใจคว่ำผู้นำคนนั้นลงจากตำแหน่ง

ความสำเร็จของผู้นำผู้ปกครองอยู่ที่ “ศรัทธา” ที่ได้รับจากประชาชน แม้สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมจะเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตามอุดมการณ์และเจตจำนงอันแน่วแน่ในการปฏิบัติภารกิจเพื่อ
ประชาชาติ และประชาชนจะต้องไม่ตาย และ ต้องถูกสืบสานโดยคนรุ่นใหม่

เพราะสิ่งนี้จะช่วยให้ ประชาชนและประชาชาติดำรงอยู่ได้ ท่ามกลาง
กระแสอันเชี่ยวกรากของโลกาภิวัตน์ กระแสการก่อการร้าย ความผันผวนทาง
เศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และค่านิยมที่นับถือเงินนับถืออำนาจ
แต่ไม่นับถือคุณธรรมและความดี จิตวิญญาณของการอภิวัฒน์ 2475 นั้นจะต้อง
ไม่ตาย และจะต้องถูกสืบทอดต่อไปเพื่ออภิวัฒน์สังคมไทยให้ก้าวหน้ายั่งยืนสืบไป

สำนักงานสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
" มุ่งมั่นเพื่อประชาชนไทยที่มีค่า "